www.cec.cat

Muntanya

905

ANY 137 • SETEMBRE 2013

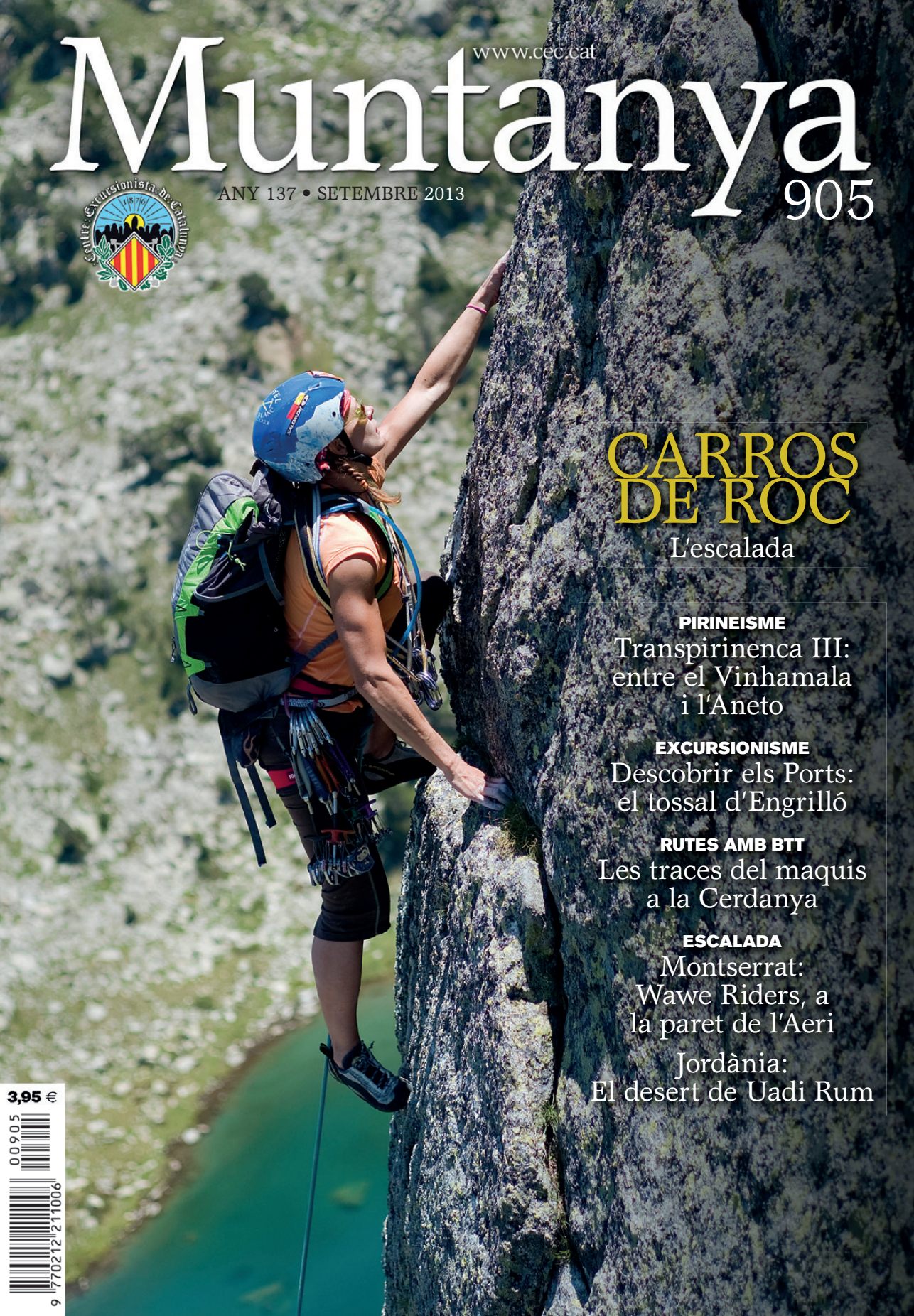

CARROS DE ROC

L'escalada

PIRINEISME

Transpirinenca III: entre el Vinhamala i l'Aneto

EXCURSIONISME

Descobrir els Ports: el tossal d'Engrilló

RUTES AMB BTT

Les traces del maquis a la Cerdanya

ESCALADA

Montserrat: Wawe Riders, a la paret de l'Aeri

Jordània: El desert de Uadi Rum

3,95 €

00905

9 770212 211006

Conselh Generau d'Aran

foment TORISME VAL D'ARAN

www.vistvaldaran.com

Muntanya

Edita
Centre Excursionista
de Catalunya
Paradís, 10-12
08002 Barcelona
Telèfon: 933 152 311
Fax: 933 151 408
revista.muntanya@cec.cat

Director
Ferran Alexandri
ferran.muntanya@cec.cat

Secretari de Redacció
Ernest Godó
ernest.muntanya@cec.cat

Consell de Redacció
Ton Barnils, Jordi Bernat, Joan Campañà, David Mengual, Enric Nosàs, Pau Quesada, Roger Rovira, Josep M. Sala, Carol Torres

Edició i correcció
Estudi Ferran Alexandri

Disseny i maquetació
Estudi Toni Inglès
www.toni-ingles.com

Cartografia
Albert Martínez

Publicitat i subscripcions
Telèfon: 933 152 311

Distribució a llibreries
Revista Altaïr, S.L.
Telèfon: 933 208 648

Impressió
CEVAGRAF, SCCL
IMPRÈS EN PAPER ECOLÒGIC

Dipòsit legal: B-545-1958
ISSN:0212-2111

La revista *Muntanya* respecta les opinions expressades a través dels articles dels seus col·laboradors, però no les comparteix necessàriament, fent propis només els continguts de l'editorial.

La revista *Muntanya*, editada pel Centre Excursionista de Catalunya, segons el que preveu l'article 32.1 paràgraf segon del TRLPI vigent, s'oposa expressament a què qualsevol de les pàgines d'aquesta revista, o bé una part d'aquestes pàgines, siguin utilitzades per a la realització de resums de premsa. Qualsevol forma de reproducció, distribució, comunicació pública o transformació d'aquesta obra només pot ser feta amb l'autorització dels titulars, tret de les excepcions previstes per la llei. Adreceu-vos a CEDRO (Centro Español de Derechos Reprográficos) si us cal fotocopiar o escanejar algun fragment d'aquesta publicació (*www.conlicencia.com*; 917 021 970 / 932 720 447).

Associació de Publicacions Periòdiques en Català

Generalitat de Catalunya
Departament de la Presidència

Bloc de *Muntanya*
www.revistamuntanya.wordpress.com

Muntanya

ANY 137 • SETEMBRE 2013 905

CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA
Club Alpí Català

8 Dietari de la Transpirinenca III part: el cor de la muntanya

Ton Barnils Carrera

La tercera part de la Transpirinenca ens porta fins a les grans muntanyes de la serralada, entre el Vinhamala i l'Aneto, per glaceres i pics de roca nua.

20 Carros de Roc. La gran travessa circular i vertical d'Aigüestortes

Miquel Sànchez

La versió escaladora de la Carros de Foc s'ha batejat com a *Carros de Roc*, una possibilitat més en un terreny privilegiat del Pirineu català pels seus paisatges.

34 El tossal d'Engrilló Descobrint els Ports

Antoni Cabré Puig

Un itinerari a través d'una àmplia diversitat de paisatges i de terrenys, on caldrà fer alguna grimpada senzilla i caminar per indrets molt aeris però de gran bellesa.

42 Seguint les traces del maquis a la Cerdanya. Tres excursions en BTT

David Guiu Oliver i Olga Rovira Pijuan

Tres rutes circulars amb bicicleta de muntanya per seguir els colls, les poblacions i els masos per on es movien els antics guerrillers republicans a mitjan segle XX.

50 Wave Riders, escalada per a tots els gustos al llençol de l'Aeri

Dani Brugarolas

Una ressenya actual per afrontar amb èxit una primera ascensió a la paret de l'Aeri de Montserrat, per una via de gran dificultat tècnica i més de 300 m verticals.

56 Uadi Rum. Un paradís per a escaladors

Joan Jover i Garcia

El Uadi Rum o la *Vall de la Lluna*, un desert de muntanyes de pedra sorrenca per escalar situat al sud de Jordània.

SECCIONS 4 Editorial 5 La motxilla de muntanya
66 Publicacions 68 Crònica alpina 70 Vies d'escalada 74 L'excursió del mes
76 Entrevista 78 Noticiari 82 Els arxius del CEC

L'aprenentatge en la pràctica

En aquest editorial no faré esment de l'ensenyament reglat desenvolupat pels centres d'ensenyament oficials, sinó de l'aprenentatge que la pràctica de qualsevol esport requereix per poder-lo practicar adequadament amb qualitat i seguretat.
En aquest cas té encara una particularitat molt important, i és el fet que la pràctica es realitza al medi natural i, per consegüent, té un aspecte d'un cert risc per a la persona que cal tenir en compte.

Tradicionalment la gent que volia practicar esports de muntanya ho feia en el si d'un club, de la mà generalment d'algú amb experiència i amb un esperit altruista, que feia partícips als novells de la seva tècnica i dels seus coneixements.

Aquesta situació avui en dia ha sofert un canvi radical, de tal manera que l'Administració, en el seu afany per vetllar per la nostra i seguretat, ha preparat un seguit de disposicions que regulen la pràctica dels esports que es practiquen al medi natural.

La Llei 3/2008 del 23 d'abril de l'exercici de les professions esportives en l'article 4t, punt 3, apartat a, especifica que els monitors esportius professionals han de disposar un títol de tècnic superior per fer aprenentatge en el medi natural.

ROGER ROVIRA

Si bé l'esmentada llei preveu que les activitats del voluntariat esportiu i altruista com a monitors o entrenadors no els és aplicable aquesta llei, i indica que són altres organismes (sense dir quins) els que han de donar titulacions per a les activitats voluntàries; però no fa esment que puguin fer formació de practicants.

Aleshores tot això porta a què si volem disposar d'una escola que tingui la funció de fer l'aprenentatge dels que es volen introduir en els esports de muntanya i volem que la responsabilitat civil del club estigui coberta per l'asseguradora, aleshores l'exigència és que els formadors siguin professionals.

.

Josep M. Puente
President del Centre Excursionista de Catalunya

DIRECTOR DE MUNTANYA

Les grans travesses de muntanya

Les grans travesses de muntanya sempre han atret la curiositat dels excursionistes i pirineistes tant del nostre territori com forans. Travessar els Pirineus de banda a banda, de l'Atlàntic a la Mediterrània, és ja un clàssic en el món de la muntanya. Però explicar aquesta experiència des d'un punt de vista personal, posant èmfasi sovint en les petites coses de la natura, el paisatge i les persones que en formen part, és el que fa que una gran travessa esdevingui quelcom més que una eficient però anodina descripció itinerària, fa que sigui un text àvid de llegir i ric de moltes coses. Aquesta visió que anem presentant de la Transpirinenca en capítols diversos, arriba a l'equador amb aquesta nova entrega, a cura de Ton Barnils i David Mengual, l'un escriptor i l'altre fotògraf.

Però una gran travessa també pot ser realitzada des d'un altre punt de vista, com passa amb la Carros de Foc, la clàssica travessa circular del parc nacional d'Aigüestortes i Estany de Sant Maurici, que també pot fer-se amb un recorregut per a escaladors: la Carros de Roc, que us presentem també en aquest número.

QUIM FARRERO

Foto de portada: Araceli Segarra escalant a l'Esperó Rongbuk (parc nacional d'Aigüestortes i Estany de Sant Maurici)

LA COLUMNA

La banalització de l'Himàlaia

Per Enric Soler i Raspall

— ¿Segur que és mort?

— Sí, segur. Ha tingut una complicació coronària i allà s'ha quedat.

— Es veu que encara no havien completat l'aclimatació i ja els havien fet pujar, muntanya amunt...

Aleshores vaig pensar en les sàvies paraules que l'Alain m'havia dit uns dies abans i les vaig repetir:

— ¡És la banalització de l'Himàlaia!

Els camins, que són autèntics vehicles de notícies, ens havien portat fins a les nostres orelles que un canadenc (¿o era alemany?) havia mort, el dia anterior del nostre pas pel campament de Zangskar-Sumdo, en sortir de Darsha (l'Himàlaia indi) per començar el trekking de la vall del Zangskar. Nosaltres anàvem en direcció contrària i, per tant, ens faltava només una etapa per acabar els vint-i-dos dies de trescada; a aquelles alçades portàvem un entrenament òptim. Realitzant la caminada en direcció nord a sud (com fèiem nosaltres) es garanteix que l'aclimatació del cos (absolutament imprescindible per a tots els qui anem a l'Himàlaia des d'unes alçades molt inferiors a les que ens trobem, un cop allà) es pot fer, de forma còmoda i recomanable, a la ciutat de Leh, on no falten serveis de cap mena (hospitals inclosos). Per contra, si decidim fer cas a moltes guies que aconsellen començar a trescar des de Darsha, l'aclimatació l'haurem de fer en un poble menut, pràcticament sense serveis, i a la vista de constants caravanes de vehicles militars, carregats fins el capdamunt de militars malalts (¡per no haver fet l'aclimatació correcta!) que vomiten a tort i a dret mentre els camions paquidèrmics els carreguen, encara més amunt, sense compassió. I és clar, davant d'aquest panorama molts viatgers (i el que és pitjor, algunes agències que organitzen aquest trekking també ho fan) deixen un temps insuficient perquè el cos s'aclimati i, tan bon punt posen els peus a Darsha (un poble poc menys que infumable) tiren muntanya amunt amb la intenció de deixar aquella població ben enrere, com més aviat millor... i aquí s'esdevé el problema.

— Creiem que, com que anem ben equipats per fer muntanya, amb roba de marca de l'última moda i material extralleuger, podem fer front a l'Himàlaia sense invertir-hi ni l'esforç ni el respecte necessari –ens havia dit l'Alain—. Però l'Himàlaia no perdona.

Ell ho sabia bé. Formava part d'una expedició anual a la vall del Zangskar, patrocinada per una interessant ONG francesa que ocupa a metges jubilats, i a aquelles alçades, les havia vistes de tots colors.

L'equipament no substitueix mai l'entrenament, ni el GPS substitueix l'orientació a la muntanya. Ni haver fet quatre cims pels Pirineus no és garantia de poder arribar a fer un vuit mil (encara que pagant Sant Pere canti i, pagant bé, t'hi acabin pujant a pes).

Potser sí que en altres aspectes de la vida podem posar la directa i tirar pel dret, cremant etapes. A la muntanya, però, la saviesa s'acostuma a adquirir a còpia de repeticions, de dedicar-hi hores, d'anar-hi cap de setmana sí i cap de setmana també, d'estimar-se-la incondicionalment (i ni tan sols tot això és garantia de supervivència). La muntanya és així. La vida, també.

Ja ho deia l'Alain:

— La muntanya, de tant en tant, mata.

A vegades, mata per accident fortuït; d'altres, per negligència. Altres per desconeixement. A l'Himàlaia, aquestes darreres morts són altes.

— És la banalització de l'Himàlaia.

Ja ho deia ell, sí.

I tenia raó.

ENRIC SOLER RASPALL

Metges de l'ONG francesa obrint la consulta, a l'aire lliure, al poble de Reru.

HISTÒRIES DEL CEC EN VINYETES

Dues vinyetes d'alta muntanya encunyades pel Centre Excursionista de Catalunya

Per **Joan F. Molina**

Sovint, en aquesta secció, hem parlat de vinyetes que tenien a veure amb la muntanya o amb el Centre Excursionista de Catalunya. Avui, però, volem unir els dos conceptes i afegir-ne un altre: tractarem de vinyetes amb tema muntanyenc i que tenen relació amb el CEC, perquè aquesta entitat les va editar.

Constituïda al 1908, la Secció d'Esports de Muntanya, a la primeria del 1911 es va celebrar la Primera Setmana d'Esports d'Hivern a Ribes de Freser, amb tant d'èxit que es va repetir en els anys successius a la mateixa població, a Núria o a Puigcerdà, malgrat la irregularitat a la neu que, l'any 1914, va dur a celebrar-ho a Vallvidrera.

Per donar difusió a aquests esdeveniments, el CEC va encomanar a artistes d'anomenada la confecció d'uns cartells, que encara podem veure penjats a llocs d'honor de la seva seu social.

Una derivació d'aquests cartells foren una sèrie de vinyetes com les dues que reproduïm, corresponents als anys 1912 i 1913. La primera, obra de Francesc Blanch, mostra un esquiador en una cursa de fons. La segona, atribuïble a en Pere Montanyà, recull una noia fent salt d'esquí amb unes faldilles prou llargues com per no ofendre al més pudibund dels espectadors.

Les dues vinyetes són dentades, impreses en fotogravat a una tinta sobre paper engomat, en diversos colors. La vinyeta del 1913 no està signada, però sí el cartell. La vinyeta del 1912, va signada per l'autor.

Coneixem l'existència de més vinyetes. Fins ara, però, no ens ha estat possible aconseguir-les. Tampoc, malgrat l'excel·lent col·laboració rebuda pel personal de l'arxiu del CEC, no hi hem trobat cap informació, cosa que no deixa de sorprendre'ns.

Bé, si més no, recollim i identifiquem aquí aquestes dues vinyetes, amb la esperança de poder fer en el futur el mateix amb la resta de les que tenim referències.

COMUNICAT PETZL

Les noves cordes dinàmiques Petzl i Edelrid

Aquest estiu Petzl presentà en l'àmbit mundial una oferta de cordes dinàmiques produïdes pel fabricant alemany Edelrid. Des de fa 40 anys Petzl dissenya productes per al món vertical i la il·luminació. Edelrid, creada l'any 1863, ocupa una posició clau en la fabricació de cordes. Per això, totes dues marques comparteixen alguns conceptes: l'exigència de fiabilitat i qualitat, el domini d'un *know-how* industrial, la recerca de solucions innovadores i eficaces per als seus clients.

Dins d'una lògica complementarietat i coherència d'oferta, Petzl ha decidit proposar una gamma de cordes dinàmiques amb la seva marca. Els valors compartits d'Edelrid i Petzl han conduït a les dues empreses a establir una col·laboració per desenvolupar aquesta nova línia.

REVISTA MUNTANYA

La revista Muntanya on-line

La revista Muntanya està digitalitzada des de 1970, data de la seva aparició, fins al 2008, el que representa el seu fons històric. Aquesta labor ha estat realitzada i subvencionada per l'APPEC, i ara ja es podrà consultar (i descarregar en format pdf) al *www.cec.cat* (a la pàgina de Publicacions) i a l'hemeroteca digital de la Biblioteca del Centre Excursionista de Catalunya, i també al Catàleg Col·lectiu de Biblioteques Excursionistes.

Aquesta aplicació ens permet cercar al text complet del conjunt de les revistes en format digital, facilitant l'accés als articles que ens interessin, per paraula clau.

A partir del 2008 fins a l'actualitat, l'ISSUU Muntanya (*http://issuu.com/muntanya*) ofereix la revista completa per visualitzar-se i descarregar-se també en pdf, excepte l'any en curs, que queda subjecte a la subscripció.

ESPRIT

La nova motxilla d'alpinisme

La nova motxilla ESPRIT de Ferrino ha estat dissenyada per assegurar a l'usuari la màxima ventilació a l'espatllera, però sense oblidar la funcionalitat eficient. Gràcies a l'estructura termoformada de l'espatllera DNS, genuïna de Ferrino, es forma entre la motxilla i l'esquena de l'excursionista un espai que permet que la transpiració circuli lliurement. La construcció de l'espatllera també ofereix una estabilitat excel·lent quan va completament carregada. L'ESPRIT ha estat fabricada amb teixit Diamond HD al qual se li han afegit reforços en Supertex® i Dupont™ Hypalon®. La seva línia depurada s'acaba amb la butxaca doble de la tapa, la butxaca frontal d'accés ràpid al cos de la motxilla, les butxaques laterals de malla i el cinturó de cintura, amb butxaques. A més, inclou cintes de compressió laterals i frontals, dos portapiolets/bastons i cintes per a raquetes o planxa de neu amovibles. Compartiment específic per a bossa d'hidratació, instruccions d'emergència a l'interior i coberta per a la motxilla.

www.ferrino.it

Ronyoneres ARC

Noves solucions d'hidratació Camelbak

Aquesta coneguda marca, que va crear el primer sistema d'hidratació mans lliures, completa la seva col·lecció de solucions per hidratar-nos amb noves enginyoses opcions, com les ronyoneres ARC™ 2 i ARC™ 4 i els nous bidons de polipropilè PODIUM ARC. El cinturó s'adapta perfectament a la cintura i la cinta amb tancament velcro allibera l'abdomen de les sivelles incòmodes. La cara interior està recoberta amb una malla molt suau i transpirable que evita el fregament. El cinturó també inclou una butxaca posterior amb cremallera per al més imprescindible, i detalls reflectants frontals i posteriors, amb un sistema per enganxar i desenganxar fàcilment els bidons sense haver de parar. Aquests bidons no deixen gust de plàstic i tenen un tractament antibacterià, amb tetina Jet Valve™ de Camelbak que impedeix el degoteig, autobloquejable.

www.camelbak.com

FRICTION

Un nou concepte de sabatilla alpina

Per gaudir de les ascensions i de les vies ferrades, Millet ha creat la sabatilla FRICTION. Es tracta d'un calçat d'aproximació alpí, molt confortable, fort i durador, que facilita les ascensions i les caminades. Es tracta d'un disseny de bota baixa, amb reforçaments de pell, anatòmica i amb tancament ajustable. Entre les múltiples prestacions que ofereix, cal destacar l'agilitat i precisió, a més del disseny amb puntera i taló de goma, els reforços amortidors de cops, perfectes per caminar per terrenys diversos; sola Vibram.

www.millet.fr

Dietari de LA TRANS

Text de **Ton Barnils Carrera**
Fotografia de **David Mengual Padrós**

La tercera part de la Transpirinenca ens porta fins a les grans muntanyes de la serralada, entre el Vinhamala i l'Aneto, on caminarem a tocar del cel enmig de glaceres i pics de roca nua.

PIRINENCA

III part: el cor de la muntanya

Biadós, un racó humanitzat dins la muntanya més salvatge, on l'home pot dormir sota les crestes sense deixar de ser home.

Aquest article cobreix les etapes que van de Panticosa a la vall de Benasc, a les portes de Catalunya. En acabar-les haurem assolit la meitat de la travessa i la mar Mediterrània ja serà una mica més a prop que l'oceà Atlàntic.

Els desitjos ens descriuen. Cadascú és allò que estima i no pas allò que sap, va dir sant Agustí al segle IV i d'un cop de ploma va situar el cor al centre de l'home. Si seguim el filòsof, els pirineistes seríem els qui estimem els Pirineus i el senderisme, l'escalada o l'esquí, maneres d'expressar aquest sentiment. Perquè només aleshores esdevenim nosaltres, allò que som: muntanyencs, enamorats de les muntanyes.

REFUGI DE LA CASA DE PIEDRA – ALBERG DE BUJARUELO (6 DE JULIOL)

Dia de muntanya essencial i pura: un massís –el Vinhamala–, un riu i una vall. Tot d'una sola peça, clar i precís. La natura ens ha dit bon dia amb un camí intel·ligent, que guanya gairebé 1.000 m i ho fa en grans llaçades de poca inclinació, saltant d'una valleta a l'altra. A mitja costa hem topat amb una màquina i un parell de paletes que refeien la paret grisa d'una presa. Els voltants de Panticosa són gegantins, verticals, però massa sovint el poc que hi fa l'home està mancat de gràcia.

Potser per això el cor ens ha fet un bot quan passàvem el coll de Brazato. De cop, la mola

Pujada al coll de Brazato des de Panticosa. Un camí que guanya gairebé 1.000 m en grans llaçades de poca inclinació, saltant d'una valleta a l'altra.

El mític pont de Bujaruelo ens permet creuar el riu Ara.

immensa i cristal·lina del massís del Vinhamala ocupava l'espai sencer. A sota teníem la capçalera salvatge del barranc dels Batans i, més al fons, el riu Ara. El dia era ventós, amb sol i núvol, la llum inundava la vall com si fos aigua, excepte el muntanyam del Vinhamala, que encara restava a l'ombra. Tot feia que el paisatge, l'aparició, fos encara més majestuosa. Ens endinsàvem en un altre món. El descens pels Batans l'hem fet en silenci i no hem trobat ningú en moltes hores. El massís cada cop era més amunt dels nostres caps i ja hi destacaven els pics de Cervillona i Central. La part de dalt era de marbre i el creuaven ratlles diagonals, com traus sobre el blanc de la pedra. Quan hem arribat a les ribes, el riu baixava cabalós i la brisa ens ha guiat per un camí d'herba com si fos una fada delicada i juganera. Hem perdut alçada a poc a poc per aquesta fondalada llarguíssima i despoblada, que rep les aigües d'un seguit de valls secundàries. La més gran és la d'Espelunz, de nom fascinant i evocador, que és una vall dins la vall. L'he mirat de lluny amb el desig de saber què s'hi amagava sota les seves parets perdudes. Si comparem les muntanyes dels Infiernos amb la vall de l'Ara, les primeres són treballades, esmicolades, creuades per crestes. Les segones, en canvi, formen blocs pintats de colors, cadascun al seu lloc: el negre de la pedra, el verd del prat, el blanc del riu, el groc de les argelagues. Imatges vives, ben tallades.

A Bujaruelo hi ha un alberg, un restaurant i un càmping. Suficient per topar amb el moviment i el soroll del nostre món: piles d'objectes, anuncis, televisió. Per molt petit que fos, ens semblava un excés, una borratxera. Hem obli-

EL DIA ERA VENTÓS, AMB SOL I NÚVOL, LA LLUM INUNDAVA LA VALL COM SI FOS AIGUA

dat l'esgotament de dies de caminar i hem intuït que trobaríem a faltar els rocs i els ocells. La meravellosa claredat de la natura. Em feria recordar que només érem de la terra alta per unes hores. Com si fóssim pastors antics hem badat amb la música, les rialles i les samarretes llampants. Tot ho guaitàvem astorats amb els ulls d'un infant. Passada una estona, m'he adonat que resultàvem estranys als turistes i passejants. ¿Ens miraven plens de sorpresa com qui veu un isard o potser veien en nosaltres unes guilles?

El riu salva els desnivells formant diversos salts d'aigua, com l'anomenada Cola de Caballo, a la vall d'Ordesa.

ALBERG DE BUJARUELO – REFUGI DE GÓRIZ (7 DE JULIOL)

Hem arribat el Puente de los Navarros per una pista i allà hem passat un bosc de pi i faig cap a la prada d'Ordesa. El senderó mai perdia el riu i sovint baixava fins a la llera. L'aigua corria rabent enmig de cascades blanquíssimes. És aleshores quant ha aparegut la fascinació tant singular d'Ordesa. Entre branques, mig velada pels núvols que anaven i venien, apareixen les grans masses rocalloses del Gallinero i el Tozal del Mallo. Nosaltres érem a l'ombra, feia una estona de temps rúfol, però de cop i volta queia sobre els camps tota la llum del cel, com una allau. Del prat fins al salt d'aigua de la Cola de Caballo s'entra de ple a la vall. Una mena de trau, d'enfonsament dels Pirineus axials. A baix l'aigua, els prats, les flors. A dreta i esquerra parets verticals de pedra calcària. Més amunt el llom de les carenes i, a dalt, els pics tocant el cel. És enmig d'aquesta simfonia de la natura que es troba el llegendari refugi de Góriz, petit, pintat de vermell, on ens esperava el guarda.

En Joan Maria és un home de les altures, dels que gaudeixen entre cims envoltat de pluja, torb i neu. Més fort que no pas alt, cellut i amb mandíbula prominent, parlava a grans cops de veu i es movia a batzegades. Se'l veia una persona resolutiva i cap de colla. I sobretot se'l veia content de la seva feina. Guarda d'un dels refugis més importants dels Pirineus des de fa vuit anys, per on veu desfilar milers de persones. I és que Ordesa no és la meitat geogràfica de la serralada, però sí la seva meitat humana. A banda de la gent del país i d'espanyols d'arreu, els bascos encara hi arriben amb força, com ho fem els catalans, molt menys freqüents cap a l'oest. En Joan Maria ha estat hospitalari amb nosaltres, i com que al refugi ja no

hi cabia ni una agulla, ha plantat una tenda perquè poguéssim passar-hi la nit.

M'he estès damunt de l'herba abans de dormir. Produïa malenconia veure com els darrers rajos de sol envermellien la punta dels murs d'Ordesa. Els cims s'adormien entre la quietud del vespre i les coloracions tènues. Els meus ulls descansaven en el perfil de les muntanyes, on reconeixia el traç d'un escultor diví. La silueta inclinada de la Torre, a tocar de la bretxa de Rotllà, destacava al lluny. Més enllà s'entreveien les formes ondulades del Taillón i els Gabietos. Enfront la punta Tobacor i sobre nostre el Mont Perdut, que es perdia en l'infinit. El capvespre prenia un aire d'ensomni, tot esdevenia gegantí i d'una llum tant pàl·lida i blava, que gairebé podia sentir com una encantada cantava a la lluna. Ordesa ens atrau a tots amb la mateixa força i no tenim paraules per descriure-la perquè la seva bellesa mineral és única i distinta de qualsevol altra.

El Taillón. Hem fet sense parlar l'ascensió al coll d'Arrablo des de Góriz, un balcó obert amb vistes d'ocell.

REFUGI DE GÓRIZ – REFUGI DE PINETA (8 DE JULIOL)

Hem fet sense parlar l'ascensió al coll d'Arrablo des de Góriz, un balcó obert amb vistes d'ocell. Ens hi esperaven horitzons de silenci i el blanc de les congestes de neu. A prop del camí, una flordeneu tremolava amb els colors de l'alba enmig de la nuesa dels rocs estèrils. El vent escampava la llum cap al cel i despertava els àngels i el sol que s'alçava, a poc a poc. M'he inclinat davant la flor i l'he tocada suaument, amb por de violar tanta delicadesa. Una planta meravellosa que venia de mites antics, on l'alba era una donzella sempre nova, que duia els dies als homes, l'un darrere l'altre, i els feia vells. Callat i amb les mans que l'acaronaven, he recordat les paraules de Jorge Luís Borges: «Des de fa milers d'anys, dues coses han permès als homes d'oblidar els treballs del món: les històries dels mites i la mirada perduda en les espurnes del foc». Perquè l'important d'una travessa no és només el camí, sinó allò que descobrim als seus marges, com aquesta flor, que em feia sentir el temps escolant-se entre les puntes dels dits.

Asseguts al coll vèiem un enfilall de pics: Peña Montañesa, Cotiella, Bachimala, Posets; cap al sud s'albiraven les planes aragoneses i la terra baixa i als nostre peus l'extraordinari canyó d'Añisclo, que forma el riu Bellós al llarg de més de 10 km fins a la confluència amb la vall del riu Aso. El canyó perforava el massís de pedra i es cargolava com si fos una boa gegant, que colpejava aquest murs i parets colossals. Al fons lluïa el color verd escata dels arbres.

Hem reprès la marxa i hem flanquejat les timbes de la punta de la Olas després de menjar una mica. El camí era cada vegada més exposat i perillós i ha calgut enganxar-se a unes cadenes. Aleshores he mirat cap a les profunditats del tall d'Añisclo. El gran cony de la Mare Terra bevia les boires del matí, humit d'aigua. Pujaven olors de romaní i farigola, i les pedres, xopes de molsa, regalimaven brees. He apropat la boca arran de paret com un animaló assedegat, mentre el cos m'empenyia a caure a plom i ser engolit per la terra. Com si volgués tornar al ventre de la mare. Hem assolit la collada d'Añisclo després d'una bona estona d'avançar arrapats al barranc. Una vall glacial profunda i amb arbres que s'enfilaven per tot arreu calmava els nostres ulls. Arbres a la vora del riu, arbres que pujaven pels camins i que entapissaven la muntanya sencera. Ordesa és crua, és carn i ossos. En canvi, Pineta és de vellut. Hem hagut de baixar en ziga-zagues per un pendent llarguíssim i molt inclinat fins al refugi de Pineta, on hem fet nit.

REFUGI DE PINETA – BIELSA (9 DE JULIOL)

L'etapa d'avui ha estat un passeig suau per la vora del Cinca que marcava el ritme del camí i donava forma al paisatge. La llera és molt ampla i pedregosa i el riu es pot moure d'una banda a l'altra i canviar el curs, segons les pluges i les torrentades. L'aigua s'aturava o corria, feia meandres i aiguamolls. Aquí i allà apareixien fonts, aigües estancades. Els rius formen l'esquelet dels Pirineus i tard o d'hora els acabes creuant. El Mont Perdut coronava la vall amb els seus dos acompanyants: el Cilindre i el Soum de Ramond. El circ formava un mur de neu i roca estrany, fascinant. Com si una onada gegantina s'hagués transformat en pedra després d'arrencar terra, blocs i pissarres. Un huracà congelat, aturat, suspès en el temps per esdevenir memòria i metàfora del naixement dels Pirineus ara fa més de cinquanta milions d'anys, quan les plaques tectòniques d'Ibèria i Europa varen començar a xocar. A un cantó, ja més baixos, es veien l'Astazú i les puntes de la pica de Pineta i la de Tocarroya, inclinades cap a la dreta. El seu encant creixia a mesura que les muntanyes es feien més llunyanes i misterioses. Perdudes...

A quarts d'una ja érem a Bielsa, poble turístic i petit, però d'un cert caràcter, que va ser destruït durant la guerra civil espanyola. Hem passat la tarda al museu local que té moltes sales dedicades al record d'aquella brutalitat. L'abril de 1938 els republicans, sota el comandament d'Antonio Beltrán Casaña, conegut com l'Esquinazau, van quedar envoltats a Bielsa, la vall de Gistau, Tella i Escalona, formant una bossa de resistència de 7.000 homes enfront dels 14.000 soldats franquistes, que comptaven amb l'aviació. Les bombes van caure durant dies i dies sobre Bielsa i Parzán i només una part de la població retornà després de la guerra. Els Savoia-79, Junkers-52 i Heinkel-51 en mans de pilots nazis i feixistes van arranar el poble. La nit del 15 al 16 de juny, després de setmanes de mort i violència, les darreres tropes republicanes passaven els Pirineus, camí de França, juntament amb 4.000 civils. Al museu hi podem intuir com va ser aquell horror a través de fotografies en blanc i negre, i aprendre que en aquest paradís, els homes hi van cremar vius nens, vells i dones amb ferro i foc llançats des de l'aire.

Necessitàvem descansar, ni que fos mig dia, de tanta travessa. Les jornades que manquen per a la boca sud del túnel de Viella seran dures. El pas a Catalunya per la vall de Benasc és el gran salt de la Transpirinenca. Fa setmanes que dubtem si passar-la pel mig i sortir per Salenques o bé fer-ho per dalt i entrar a Molières, seguint la ruta que va idear el pirineista francès George Veron.

Baixant a Pineta des del coll d'Añisclo. Hem hagut de baixar en ziga-zagues per un llarg pendent, molt inclinat, fins al refugi de Pineta.

BIELSA – REFUGI DE BIADÓS
(10 DE JULIOL)

Hem sortit de Pineta per carretera fins a les quatre cases i la benzinera de Parzán. Allà hem pujat per una pista llarga al coll d'Ordiceto. El camí no tenia massa interès, excepte si miraves enrere, on s'endevinava el Mont Perdut entre núvols i congestes. A la dreta del coll s'aixecava solitària i dreta la punta Suelza, que no arriba a l'alçada de les muntanyes veïnes, i que potser per això és poc coneguda.

La baixada cap a Biadós ha estat bonica. Les pinedes s'escampaven fresques per tot arreu. Verd fosc, verd fosc, verd fosc. Olor de pi fortíssima, intensa, que queia dels arbres i s'alçava de la terra de pinassa. Les muntanyes es distingien amb més claredat a mesura que ens apropàvem al refugi: a l'esquerra el Posets i a la dreta les puntes d'Eriste. Embadalits, ens hem aturat davant l'espectacle reial i aristocràtic del Posets. La seva aresta elegant i ben dibuixada anava caient, a poc a poc, des del pic fins el port de Chistau. És una cresta llarga que tomba i gira, molt aèria, diríeu infinita, que forma terrasses i replans. Com un riu que fa meandres i marrades, aigües tortes, perquè juga i sembla que no vulgui deixar el prat per anar a morir al mar. L'aresta del Posets fa aigües tortes als cims. Les tuques i pics d'Eriste, en canvi, se'ns presentaven serrades i amb mil perfils diferents. Com si fossin ones en moviment, a mig vol, a punt d'abraçar la platja amorosament. Aquesta sensació de dansa, de música, s'ha esvaït en veure-les de més a la vora, quan s'han transformat en roques estàtiques, empetitides pel Posets.

A prop del refugi ha aparegut, per art d'encantament, una noia que cantava pel bosc amb llavis color de clavell. Duia una branca de neret a les mans i tenia vint anys, encara no. Els seus moviments eren discrets i naturals, com fan les barcelonines, però amb un aire una mica somniador, una mica rialler, amb els ulls vius que cercaven alguna cosa, encuriosida. S'ha ajupit davant nostre i ens ha donat dues pedretes blanques. Ha dit que portaven bona sort als caminants. Els cabells llargs i vermellosos es balancejaven, suaus, i dues papallones jugaven a fet i a amagar entre els pits. Hem passejat junts i ens ha explicat la seva petita història. Va fer sola una travessa pels Pirineus a la primavera, va descobrir Biadós i en va quedar enamorada. En tornar a Barcelona li va venir el rampell de trucar i es va oferir. En tres dies ja era l'ajudant del guarda, parant i desparant taula, endreçant les habitacions i els llits. De tard en tard, passa les hores mandroses pels prats, les coves i les ribes, fins que la llum s'assossega i es fa de nit.

Biadós el formen un conjunt de bordes antigues, però ben conservades, avui gairebé en

Biadós, just al costat d'aquesta bèstia que s'enlaira fins als 3.375 m, el Posets, i que és el segon pic més alt dels Pirineus.

desús, que es troben just al costat d'aquesta bèstia que s'enlaira per sobre dels tres mil metres, el Posets, i que és el segon pic més alt dels Pirineus. Aquí s'hi fonen dos mons. Un racó humanitzat dins la muntanya menys humana, més animal, on l'home pot dormir sota les crestes sense deixar de ser home. Un lloc especial on he sentit parlar l'aragonès per única vegada. Després de sopar hem sortit a fora a mirar les estrelles amb la noia sense nom de Biadós. Altair brillava amb una guspira roja de llibertat. Ella ens ha portat notícies de Catalunya i ens ha donat la bona nit.

REFUGI DE BIADÓS – CABANA DE CORONES (11 DE JULIOL)

Avui ha estat l'etapa reina, la més dura, la més llarga fins ara. Hem trigat dotze hores des de la sortida fins a l'arribada, de les quals n'hem caminat nou i mitja. Han estat 30 km amb gairebé dos mil metres de desnivell de pujada i més de mil cinc-cents de baixada. De fet, hem abando-

nat la capçalera de la vall de Chistau i hem pràcticament creuat la de Benasc, entrant per la vall d'Estós, travessant el riu Éssera i remuntant per la vall Hiverna, que és on passarem la nit.

En sortir de Biadós calia ascendir per la vall d'Añescruces, que volteja el Posets. És una fondalada estreta i herbosa, tacada de camps de lliris blaus que la fan tant bonica. Hi havia una cabana a la capçalera, just a la base de l'aresta que s'enfilava cap el pic de Leichabres. Ella blanca com l'escuma del riu que tenia a tocar, i tota la resta verd poma. Un cop a dalt del port han aparegut les dents dretes i esmolades dels pics de la vall de Benasc, però la coloració era blava per l'hora del matí i les muntanyes perdien la foscor que les fa agressives. Davant nostre teníem els gorgs Blancs, Clarabide, Perdiguero. Noms que he llegit als mapes i trepitjat al llarg dels anys. Noms que seran més i més en una roda immensa de llocs i records des d'aquí fins al Canigó. És clar, aquesta connexió emocional serà més intensa cap a l'est. Però ja era entre elles, les conegudes. Mai com avui havia pensat en Núria i Carançà, on vaig descobrir i aprendre a estimar els Pirineus. Malgrat la llunyania i la diferència d'alçada i força, tot m'ho recordava. El llom de les carenes, les tarteres amb la barreja de pedra, herba i fonts. L'airet fresc i a ràfegues, les comes i les pastures del bestiar. La baixada ens ha permès recórrer la vall d'Estós sencera. Les pinedes encatifaven les faldes de les muntanyes i l'aigua s'inventava molleres, allà on els rius i els prats s'empaiten i mai saps si camines sobre la terra o el rierol. Llocs interessantíssims i fascinants des del punt de vista botànic. Ambigus, complexos, com ambigua i complexa és la nostra vida.

La lluna bruixa m'ha ensenyat un gorg d'aigua fosca poblat de falgueres i molsa

En sortir de la vall hem anat a espetegar a un càmping, on hem devorat entrecots, patates i tot el que ens han posat pel davant. Després de dinar hem discutit si calia aturar-nos o seguir fins a la cabana de Corones. La decisió ha estat difícil i feia hores que es coïa. No sabíem si demà plourà molt i només portàvem menjar per a un dia o dos; per tant, si el temps s'encalla com apunten algunes previsions, no podrem continuar i ens caldrà tornar a baixar i tirar enrere. L'Albert tenia pressa per arribar al Pont de Suert, a casa, mentre en David es mostrava caut. Jo dubtava, malgrat que secretament el desig d'arribar al mar i no perdre cap dia m'empenyia a tirar endavant. Finalment hem enfilat de nou cap amunt.

Ha començat a ploure en entrar a la vall Hiverna i ens hem perdut per una avetosa. Les hores de marxa, la foscor que venia i la tempesta ens queien a sobre sense pietat. Mitja hora de nervis per topar amb una llarga pista que ens ha dut fins a la cabana de Corones. El refugi es troba on el bosc encara creix, però ja s'alcen les parets de granit. Hi hem sopat amb un grup d'escoltes de Barcelona, una quinzena entre monitors i canalla, bona gent.

Hores més tard m'ha despertat l'esclat d'unes rialles. Eren d'escaladors que arribaven de les crestes de Tempestats. Han fumat marihuana una estona i han marxat. A mitja nit m'he llevat en silenci, he creuat el fum i he sortit cap al riu, on la lluna bruixa m'ha ensenyat un gorg d'aigua fosca poblat de falgueres i molsa. Jo m'he despullat i he enfonsat el cos dins l'aigua i sentia el cor de la muntanya com bategava en el corrent. El meu també palpitava fort i ella i jo érem un. Notava escalfor a l'entrecuix a glops mentre pensava en tots els dies que hem estat junts pels prats, cims i valls que m'ha descobert. Els contes de quan era infant dansaven dins el meu cap: mussols, follets, llumetes, menairons i fades. I tot d'una he recordat un llibre que vaig llegir sobre la màgia dels europeus de fa milers d'anys. Creien que els tolls d'aigua són els ulls del déu dels morts, que viu sota terra. Aleshores he fugit esperitat cap al refugi com Hansel i Gretel corrien cap a la seva cabana perduda enmig del bosc. El vent em duia el xerric dels grills i el xut de les òlibes ressonava entre els pins negres altíssims. El soroll de l'aigua s'ha apagat quant he saltat per damunt d'unes bardisses. A dins de la cabana he retrobat els nois i les noies escoltes amb els seu somnis de sucre. M'he llençat a plom damunt del matalàs i només aleshores he deixat de ser una fera.

TRANSPIRINENCA (3)

JORNADA 15
Itinerari: Balneari de Panticosa / refugi Casa de Piedra (1.640 m) – embassament de l'Ibón de Brazato (2.360 m) – coll de Brazato (2.550 m) – riu Ara (2.000 m) – San Nicolás de Bujaruelo (1.338 m).
Temps: 9 h.
Desnivells: +1.350 m / -1.652 m.

JORNADA 16
Itinerari: San Nicolás de Bujaruelo (1.338 m) – baixada per la vall de Bujaruelo fins al Puente de los Navarros (1.060 m) – pujada per la vall d'Ordesa i Grades de Soaso fins a la Cola de Caballo / racó de Soaso (1.760 m) – refugi de Góriz (2.195 m).
Temps:6 h 30 min.
Desnivells: +1.405 m / -548 m.

JORNADA 17
Itinerari: refugi de Góriz (2.195 m) – coll d'Arrablo (2.329 m) – collada d'Añisclo (2.453 m) – riu Cinca (1.230 m)- refugi de Pineta (1.240 m)
Temps: 7 h
Desnivells: +980 / -1.935 m.

JORNADA 18
Itinerari: refugi de Pineta (1.240 m) – baixada pel PR Hu-137 fins a l'embassament de Pineta (1.150 m) – Bielsa (1.024 m).
Temps: 3 h 30 min.
Desnivells: +260 m / -476 m.

JORNADA 19
Itinerari: Bielsa (1.024 m) – pujada per la carretera fins a Parzan (1.444 m) – coll Chistau (2.314 m) – refugi de Biadós (1.740 m).
Temps: 8 h.
Desnivells: +1.720 m / -1.004 m.

JORNADA 20
Itinerari: refugi de Biadós (1.740 m) – Añes Cruces – (2.080 m) – port de Chistau/Estós (2.592 m) – refugi d'Estós (1.875 m) – pont de San Jaime (1.254 m) - pont de la vall Hiverna (2.369 m) – cabana de Corones (1.960 m).
Temps: 9 h 30 min.
Desnivells: +1.900 m / -1.680 m.

El mític refugi de Panticosa, la Casa de Piedra.

ALBERT MARTÍNEZ

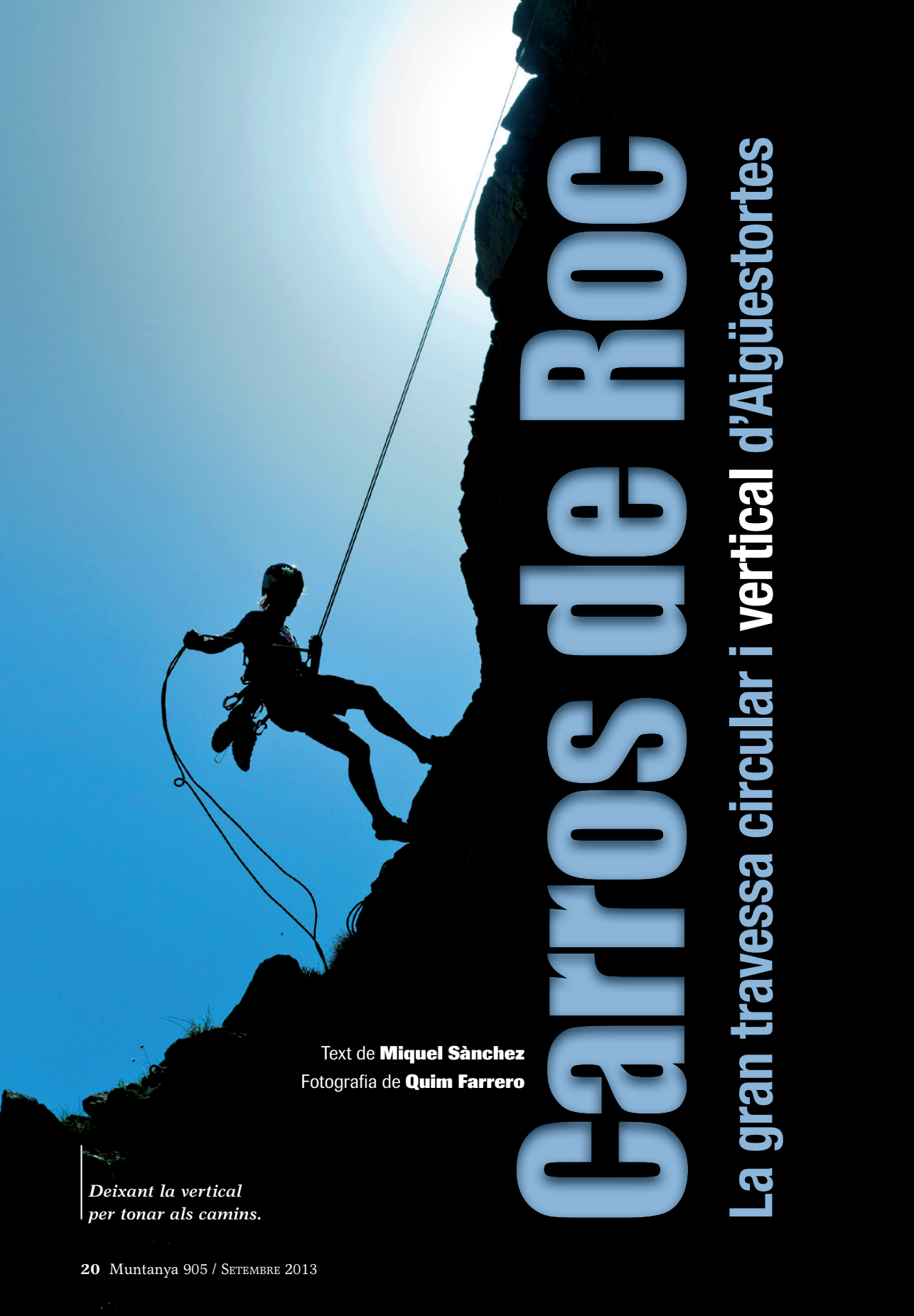

Carros de Roc

La gran travessa circular i vertical d'Aigüestortes

Text de **Miquel Sànchez**
Fotografia de **Quim Farrero**

Deixant la vertical per tonar als camins.

La versió escaladora de la Carros de Foc s'ha batejat com a Carros de Roc*, una possibilitat més en un terreny privilegiat del Pirineu català pels seus paisatges fantàstics, on els llacs, els prats i les parets granítiques conviuen en un perfecte equilibri.*

Araceli Segarra a la via Reiers del pic de Peguera.

DEL FOC AL ROC

Des que l'estiu de 1987 alguns guardes dels refugis de les zones que integren el parc nacional d'Aigüestortes i Estany de Sant Maurici, a cavall del Pallars Sobirà i l'Alta Ribagorça, decidiren fer la travessa Pallars–Ribagorça–Aran només en un dia, va néixer la *Carros de Foc*, el tresc més conegut i clàssic del Pirineu.

Però la *Carros de Roc* és el nom amb què s'ha batejat una activitat a l'abast de molts, que ha nascut de la sensació que mentre es camina per tanta roca s'està desaprofitant alguna cosa. És a dir, la possibilitat de fer el recorregut però escalant alguna via significativa en cada etapa, en el més pur estil pirineista clàssic.

La grandària dels paisatges atreu senderistes i muntanyencs, i els escaladors sorpresos arriben al final del dia amb dolor a les cervicals de tant mirar amunt, imaginant itineraris en les abundants parets d'aquest recorregut. Per als escaladors a qui agradi caminar o per als caminants a qui agradi escalar, plantejar-se aquesta travessa és un encert segur.

El més interessant d'aquesta travessa no només és caminar i salvar desnivells fent aproximacions més o menys llargues fins a cada peu de via, sinó el fet que l'escalada formi part de l'itinerari a recórrer, substituint el pas pels colls per l'escalada de les parets que condueixen als cims.

Aquesta és la idea de la *Carros de Roc*, el plantejament del grup a l'hora d'escollir els itineraris: apartar-se al mínim possible del recorregut original a peu, cosa que implica la possibilitat de considerar alguna de les moltes variants que es poden realitzar a la *Carros de Foc*, moltes de les quals són sovint injustament ignorades pel caminant habitual del recorregut.

UN BUCLE DE NOU ETAPES

Proposem a continuació un recorregut que, com la trajectòria que fa el bumerang quan es llança destrament, flueix de manera senzilla i natural. Sortim i tornem al mateix lloc tancant un bucle i deixant enrere 3.000 m de roca i uns 5.000 de desnivell a peu.

Comencem la ruta, per logística, pel nord, entrant pel refugi de la Restanca, tot i que podem començar per on vulguem. Ens esperen nou etapes dures recorrent el parc i assaborint alguns dels senders verticals històrics de cada regió.

PRIMERA ETAPA:
REFUGI DE LA RESTANCA – REFUGI VENTOSA I CALVELL
Drac de Tumeneia (cara oest)
Via del *Gran Diedre* (220 m, V/V$^+$)

Via imprescindible que, a més, ofereix un recorregut lògic per accedir al següent refugi.
Primera ascensió: 13 i 14 de juliol 1980. Joan Granizo i David Betrán.
Aproximació: sortim del refugi de la Restanca pel sender traçat que porta a l'estany de Mar. En arribar a l'estany prendrem el camí que el ressegueix per l'esquerra i que es dirigeix a la bretxa Peyta. A l'extrem esquerre de l'estany trobarem unes fites que ens porten a una valleta farcida de blocs de granit que ens conduirà al peu de l'esvelta paret del Drac de Tumeneia.
Temps: de 2 h a 2 h 30 min.
La via: el *Gran Diedre* és d'aquells itineraris que a tots els escaladors els agradaria obrir, una via que el mateix dia de la seva obertura ja es converteix en una gran clàssica. L'itinerari és el més evident, un gran diedre que divideix la paret en dues i que crida molt l'atenció. La roca és excel·lent, els llargs verticals i les reunions còmodes. L'escalada representa un bon exercici de tècnica d'oposició. Dificultat de V/V$^+$ mantingut. Equipament clàssic, tret d'algun clau, la protecció al gust del consumidor. Reunions equipades amb parabolts. De 2 h 30 min a 3 h.
Descens: la via acaba a la cresta que ens descobreix el salvatge circ nord que es desprèn del Pa de Sucre. Sense perdre alçada flaquejarem en direcció E fins a un visible gendarme. Des del coll baixem en direcció S enganxats a la dreta de la cresta, que saltarem en direcció E per situar-nos al peu del característic Mussol de Tumeneia. Des d'aquí desgrimparem (III$^+$) fins al coll situat entre la punta Harlé i el Pa de Sucre. A partir del coll seguirem les fites en direcció E; consultarem el mapa si no ho veiem clar. Temps: de 2 h a 2 h 30.

L'aguda cresta ens porta al darrer llarg de l'Esperó Esmolat.

ETAPA 1:
Drac de Tumeneia
Via del *Gran Diedre* (220 m, V/V⁺)

ETAPA 2:
Punta de la Solitud
***Esperó de Rongbuk* (400 m, V)**

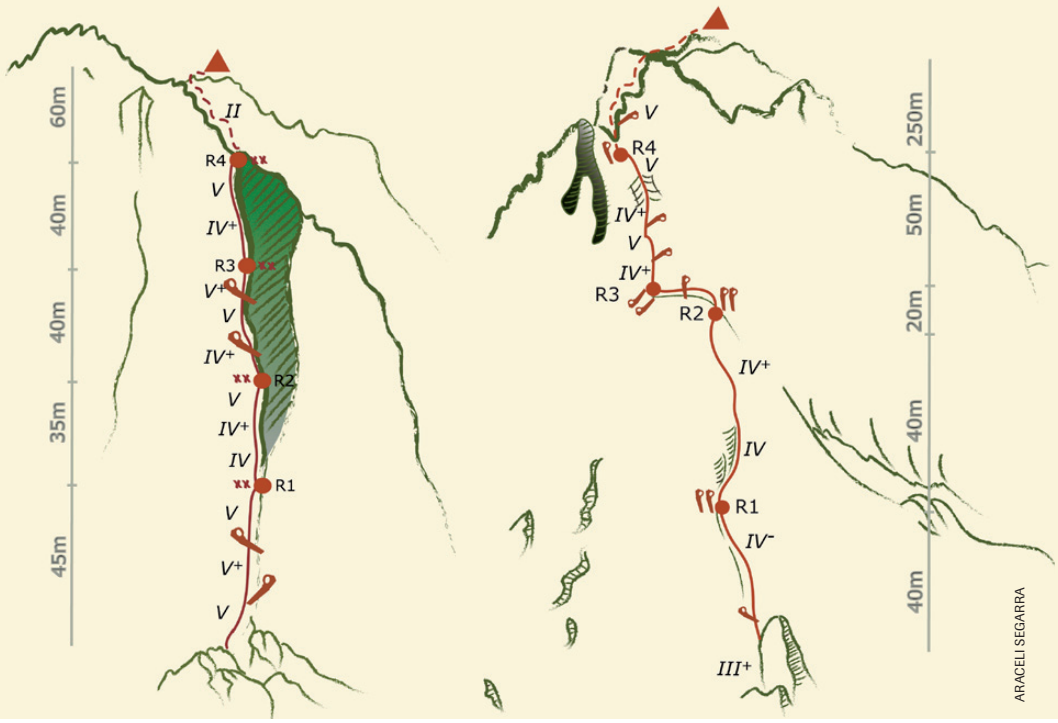

SEGONA ETAPA:
REFUGI VENTOSA I CALVELL – REFUGI ESTANY LLONG
Crestes Barrades – punta de la Solitud (2.925 m) (cara NE)
***Esperó de Rongbuk* (400 m, V)**

A la zona hi ha un munt de vies interessants, però sens dubte, aquesta és la que menys s'aparta de l'itinerari lògic per accedir al refugi de l'Estany Llong, a més d'oferir una escalada molt interessant dins de la seva dificultat.

Primera ascensió: 1 d'agost de 1986. Jordi Canals i Miquel Sànchez.

Aproximació: seguim el camí que es dirigeix a la punta Alta per un sender molt ben marcat. Quan arribem a l'estany de la Roca, el nostre objectiu destaca clarament. Voregem l'estany pel seu marge esquerre i seguim unes fites que ens porten al coll de Serrader. Bastant abans d'arribar al coll, ens desviem per assolir la base de la paret. Temps: 1 h 30 min a 2 h.

La via: gran part de les vies que escalarem durant la travessia varen ser obertes a la dècada de 1980, quan la regió encara era relativament verge i moltes de les grans vies estaven esperant a ser obertes. L'arribada dels guardes per fer-se càrrec dels refugis de la zona va ser el punt de sortida per desenvolupar aquesta activitat aperturista. Aquesta via consta de dues parts molt diferenciades, els primers 200 m són pròpiament d'esperó que empalmen amb 200 m més de pura cresta de baixa dificultat. L'itinerari comença en el punt més baix de l'esperó i se situa clarament a la dreta de la paret. Una fita en un petit pedestal i un pitó a pocs metres del terra indiquen l'inici de la via. Els primers llargs són fàcils, d'una roca excel·lent, que dorm els hiverns sota la neu. Progressem amb l'ajut de les clàssiques patates que ens ofereix el millor granit, la protecció no és fàcil ni abundant, però la dificultat no supera el IV⁺. Escalant aquests llargs de roca excel·lent i de passos elegants arribes a la conclusió que l'estètica d'una via no sempre va relacionada amb la dificultat. El llarg clau de la via és un flanqueig a l'esquerra per atacar un evident i bonic diedre.

Un altre llarg ens portarà a la cresta, fàcil, de roca compacta i de bon gaudi. Una via clàssica molt recomanable a més d'una escalada envoltada d'un gran ambient i solitud, on gaudeixes extraordinàriament. Temps: 2 h 30 min a 3 h.

Descens: des del cim seguim per la cresta sense dificultat fins al coll de Culieto, i des d'allà ascendirem a un petit coll situat entre el pic de Contraig i el de Serrader, del coll saltarem cap al vessant N per arribar a l'estany de Contraig i continuarem pel marcat sender del circuit clàssic de la Carros de Foc fins al refugi de l'Estany Llong. Temps: 2 h 30 min a 3 h.

TERCERA ETAPA:
REFUGI ESTANY LLONG – REFUGI COLOMINA
Cinquena agulla de Dellui
Via *Esperó Esmolat* (275 m, V)

Escalar a les agulles de Dellui exigeix molt poca variació de l'itinerari clàssic de Carros de Foc. Sols ens desviarem uns 15 minuts del camí per situar-nos a la base de la paret i en el descens, en tan sols 20 minuts tornarem a ser al camí original, una etapa lògicament rodona.

Primera ascensió: setembre de 1992. C. López, J. Vila, A. Soriano.

Aproximació: senzilla i evident pel bonic camí que condueix a la collada de Dellui. En poc temps ens situarem a peu de via. Temps: 1 h a 1 h 15 min.

La via: l'*Esperó Esmolat* és potser una de les vies més boniques de les clàssiques agulles de Dellui. Malgrat que no ofereix una escalada vertical, l'itinerari, en tot moment enganxat al perfil de la paret li dóna una espectacularitat notable. La roca, com és habitual a la zona és noble i sòlida i l'itinerari, lògic i evident. Les proteccions no són abundants però estan al seu lloc. En resum, és una via rodona per a una jornada rodona. Temps: 2 h a 2 h 30 min.

Descens: la baixada és evident i senzilla. Des del cim ja veiem el camí que condueix a la collada de Dellui i baixa fins al refugi Colomina. Temps: 2 h a 2 h 30 min.

L'Eloi al tram superior del fantàstic diedre del Drac de Tumeneia. A la pàgina següent, fent una paella al refugi Mallafré.

ETAPA 3:
Cinquena agulla de Dellui
Via *Esperó Esmolat* (275 m, V)

ETAPA 4:
Pic de Peguera (2.984 m) (cara NE)
Via *Raiers* (325 m, V⁺)

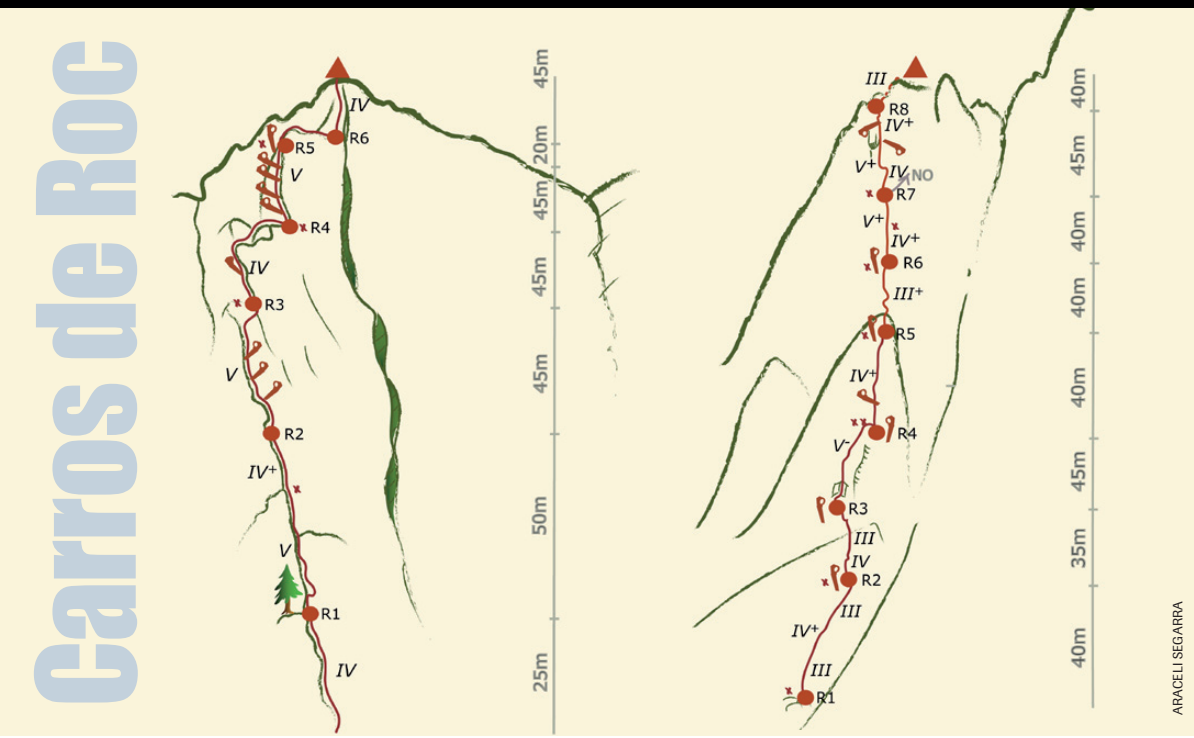

QUARTA ETAPA:
REFUGI COLOMINA – REFUGI JOSEP M. BLANC
Pic de Peguera (2.984 m) (cara NE)
Via *Raiers* (325 m, V⁺)

Aquesta jornada no ofereix cap dubte, un cim esvelt, fregant els tres mil metres i amb una via com la *Raiers* ha de ser un objectiu obligat.

Primera ascensió: 18 de juny de 1986. Albert Cucó i Enric Lucas.

Aproximació: seguim el camí que condueix fàcilment al coll de Peguera, i un cop som al coll, podrem observar l'itinerari de la via en la seva totalitat. Des del coll, baixem pel vessant N i després d'una petita remuntada per una canal ens situem al peu de via. Temps: 1 h 30 min a 1 h 45 min.

La via: la *Raiers* possiblement sigui una de les millors vies del circuit. Aquesta via ho té quasi tot, bona roca, recorregut evident i elegant, dificultat mantinguda i a més ascendeix a un dels cims més emblemàtics de la zona. A l'escalada, un llarg diedre es combina amb una altra de placa vertical, per trobar-nos després amb una tirada de xemeneia espectacular. Alguns pitons sàviament col·locats ens brinden les pistes necessàries per gaudir de l'estimulant joc de la descoberta de l'itinerari. Temps: 3 h a 3 h 30 min.

Descens: si no volem fer cim, des de la mateixa bretxa on acaba la via podem agafar el camí que ens porta al refugi Josep M. Blanc. Temps: 1 h a 1 h 30 min.

CINQUENA ETAPA:
REFUGI JOSEP M. BLANC – REFUGI ERNEST MALLAFRÉ
Pic de Sobremonestero (2.836 m)
Via *Carros de Rock* (225 m V/V^{+})

Aquesta jornada decidim obrir una via a les parets del Sobremonestero, per tal d'afinar més en la fluïdesa del recorregut. D'aquesta manera no ens apartem de l'itinerari clàssic de Carros de Foc, que passa per la valleta Seca.

Primera ascensió: 12 de juliol 2009. Eloi Callado, Edu Sánchez, Araceli Segarra i Miquel Sànchez

Aproximació: sortim del refugi seguint la pista per a després anar a l'esquerra i creuar per damunt del mur de l'embassament. A partir d'aquí, un còmode camí marcat per fites i cobert d'herbei ens porta fins al coll de la Valleta Seca. Des de la collada, baixem en direcció N per un pendent incòmode de pedra petita i sorra. Quan acaba la canal, a l'esquerra, ja podem veure l'objectiu, un evident i bonic esperó en forma de punta de fletxa. Temps: 1 h 30 min a 2 h.

La via: la nova via resulta interessant. Un itinerari evident i lògic encara que la roca de la part final resulta una mica mediocre a causa de la presència de líquens. Després del segon llarg, l'amplada de l'esperó esdevé una aresta que després de dos llargs més ens porta a un mur final. Un pitó al segon llarg, i un tac de fusta més amunt, ens deixa clar que no som els primers en ser seduïts per l'estètica de la paret. Trenta anys enrere, Josep Baqués i una altre company veren escalar la part baixa de l'esperó, però varen abandonar més amunt i no assoliren el cim. En resum, una via interessant per continuar de forma lògica la travessa. Temps: 2 h 30 min a 3 h.

Descens: des del cim, seguim la cresta que ens porta novament al coll de la Valleta Seca i des d'allà seguim el camí original de Carros de Foc, farcit de blocs de pedra, que passa pels peus dels Encantats fins al refugi Mallafré. Temps: 1 h 30 min a 2 h.

En Miquel a l'Esperó Esmolat.

ETAPA 5:
Pic de Sobremonestero (2.836 m)
Via *Carros de Rock* (225 m V/V⁺)

ETAPA 6:
Encantat Petit (2.748 m) (cara NE)
Via *Cerdà/Pokorsky* (900 m, V)

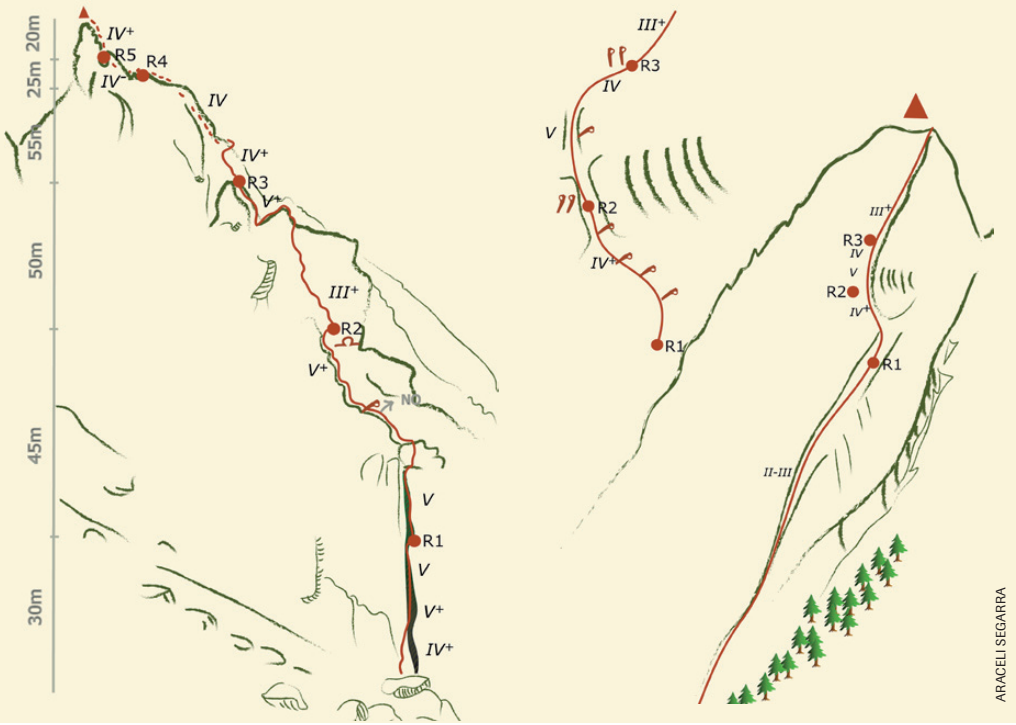

Carros de Roc

SISENA ETAPA:
REFUGI ERNEST MALLAFRÉ – REFUGI D'AMITGES
Encantat Petit (2.748 m) (cara NE)
Via *Cerdà/Pokorsky* (900 m, V)

Aquesta muntanya és el símbol i dóna el nom al parc nacional que trepitgem. La seva modesta alçada i la mediocritat de la seva roca no són cap obstacle perquè el seu cim sigui el més desitjat de caminants i escaladors. La seva espectacular bellesa n'és la responsable.

Primera ascensió: 29 de juny de 1959. Joan Cerdà i Heinz Pokorsky.

Aproximació: retornem pel mateix camí pel qual el dia abans vam arribar al refugi i retrocedim fins a situar-nos a l'alçada de la base de la paret. Deixem el camí i entre blocs arribem al peu de via situat a l'esquerra de la canal central. Temps: 45 min a 1 h 15 min.

La via: discorre per l'esquerra de la canal central i ascendeix per un visible esperó. Podríem definir aquest itinerari com de mediocre escalada d'una gran ascensió. Assolir el cim dels Encantats per la *Cerdà/Pokorsky* és quelcom més que escalar, significa un retrobament amb la història de l'escalada pirinenca. Un al·licient que és més que suficient com per passar per alt les deficiències que pugui presentar l'escalada. Aquí, el granit desapareix i sobtadament ens trobem amb uns esquists de dubtosa qualitat; 900 m d'escalada en els quals la dificultat es concentra en els tres llargs que superen el gran sostre negre. Temps: 2 h a 3 h.

Descens: de l'Encantat Petit, un parell de ràpels de 50 m ens deixen a l'enforcadura. D'aquí seguim grimpant (III/III⁺) i fàcilment arribem al cim de l'Encantat Gran. Descendim vers el sud desgrimpant, amb un ràpel i després a peu, on assolim una bretxa; baixem vers l'oest i per un pendent amb grans blocs aconseguim el camí que ve de la valleta Seca. Seguim el camí conegut fins al refugi Mallafré; després el camí cap al portarró d'Espot i després d'una hora ens desviem a la dreta seguint les marques que duen al refugi d'Amitges. Temps: De 3 h a 3 h 30 min.

Espectaculars vistes dels llacs de Saboredo.

ETAPA 7:
Agulla Gran d'Amitges (2.665 m) (cara E)
Via *El Diedre* (130 m, IV+)

ETAPA 8:
Punta Estasén (2.769 m) (cara N)
Via *Jocs Paralímpics* (230 m, V+ A1)

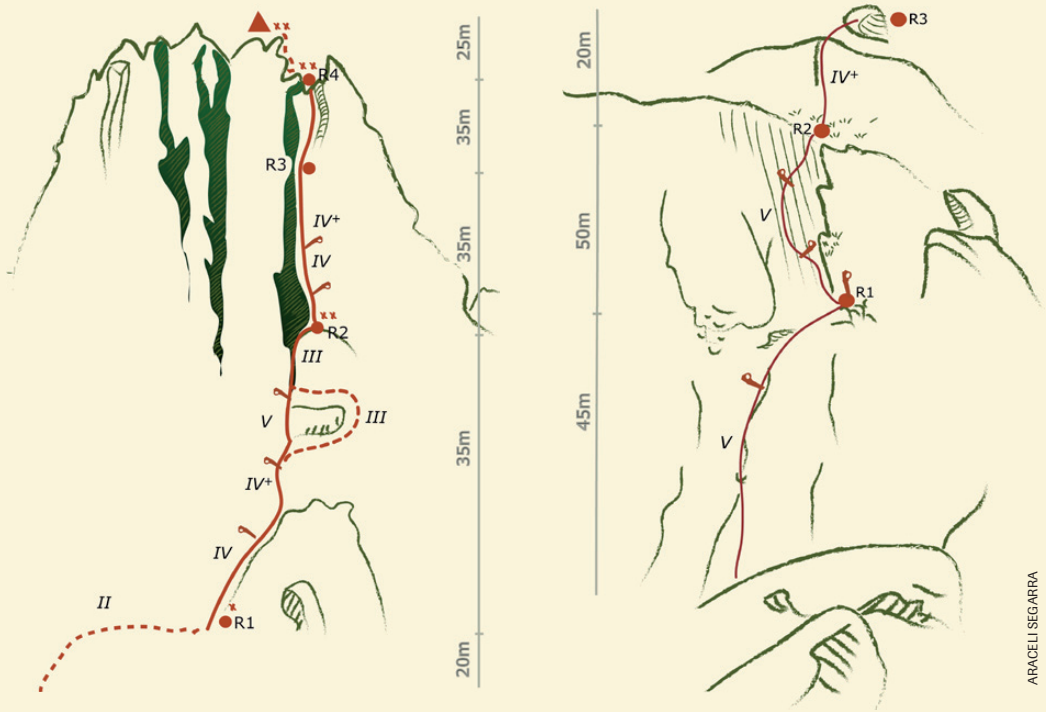

ARACELI SEGARRA

SETENA ETAPA:
REFUGI D'AMITGES – REFUGI SABOREDO
Agulla Gran d'Amitges (2.665 m) (cara E)
Via *El Diedre* (130 m, IV+)

La zona d'Amitges és sense cap mena de dubte la que ofereix més possibilitats de tot el circuit per a l'escalada. L'elecció en aquest cas resulta especialment difícil per les moltes i bones possibilitats que disposem per escollir.

Primera ascensió: 1975. René i Marise Lafranque i P. Yvon Kiss.

Aproximació: seguim el camí que porta al coll d'Amitges. Des d'allà és evident arribar al peu de via. Temps: 45 min a 1 h.

La via: *El Diedre* és la gran clàssica de les agulles d'Amitges. Un diedre perfecte que porta al cim principal d'una forma molt elegant. La roca és esplèndida en tot moment, l'equipament abundant, i l'escalada flueix amb tanta naturalitat com caminar. Arribem al cim sense adonar-nos-en. 1 h 30 min a 2 h.

El descens: baixem a peu cap a l'oest. Seguim les fites entre blocs i arribem al camí principal que puja al port de Ratera. Des del port seguim les marques fins al refugi de Saboredo. Temps: 1 h 45 min a 2 h.

VUITENA ETAPA:
REFUGI DE SABOREDO – REFUGI DE COLOMERS
Punta Estasén (2.769 m) (cara N)
Via *Jocs Paralímpics* (230 m, V+ A1)

Saboredo disposa de bons sectors per a l'escalada esportiva repartits per tota la zona, però les grans parets es concentren a l'E del refugi, i per això un cop finalitzada aquesta ascensió, el més evident i lògic és baixar al port de Ratera i pel GR arribar fins a Colomers.

Primera ascensió: juliol 1992. Albert Betrán i Pitu Trias.

Aproximació: sortim del refugi en direcció E a buscar l'estany Major de Saboredo. Quan arribem a l'estany, el camí ens sorprèn amb un pas

natural entre l'estany Major i el Naut de Saboredo, i des d'allà, entre blocs i a vista, arribem a la base de la paret. Temps: 1 h 15 min a 1 h 45 min.

La via: la via recorre l'esperó central i segueix un gran diedre en diagonal cap a l'esquerra. L'ambient és el clàssic de cara nord. Tètric i fred. Els primers llargs discorren per una roca no massa sòlida i coberta per una mica de molsa. Això i la dificultat sostinguda ens exigeixen la màxima atenció. El pas clau A1 està ben protegit amb un pitó, la qual cosa facilita intentar-lo en lliure. Els últims llargs perden inclinació i l'escalada esdevé més senzilla. Temps: 2 h a 2 h 30 min.

El descens: desgrimpem un tram curt de la cresta cap al SO i després per una canal baixem de nou al circ de Saboredo. Una diagonal descendent en direcció S ens aproparà al port de Ratera per seguir pel GR 11 fins al refugi de Colomers. Temps: 1 h 45 min a 2 h 30 min.

NOVENA ETAPA:
REFUGI DE COLOMERS – REFUGI RESTANCA
Agulles de les Mangades (cara S)
Via *El maravilloso mundo de los Pax*
(135 m, 6b)

La zona de Colomers ofereix una gran varietat de sectors per a la pràctica de l'escalada, a part de bones plaques per a la pràctica de l'esportiva. Hi ha parets repartides per tot el circ de Colomers ideals per als amants de l'escalada clàssica, però aquestes possibilitats ens aparten molt de l'itinerari lògic de la nostra travessia. Per això escollim una via a l'altra banda del port de Caldes.

Primera ascensió: 5 de setembre de 1993. Xavi Lamas, A. Vilaseca, Mónica Ruiz i Miquel Sànchez.

Aproximació: sortim del refugi de Colomers

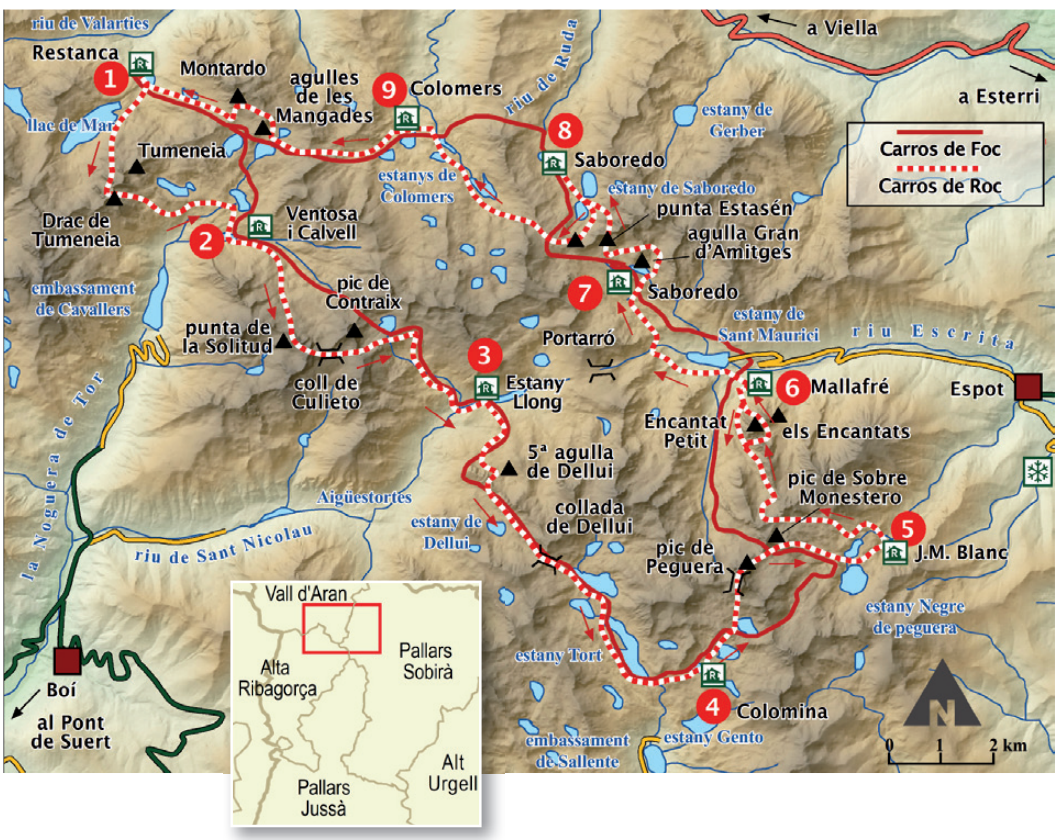

ALBERT MARTÍNEZ (BASE ICC)

ETAPA 9:
Agulles de les Mangades (cara S)
Via *El maravilloso mundo de los Pax* (135 m, 6b)

Carros de Roc

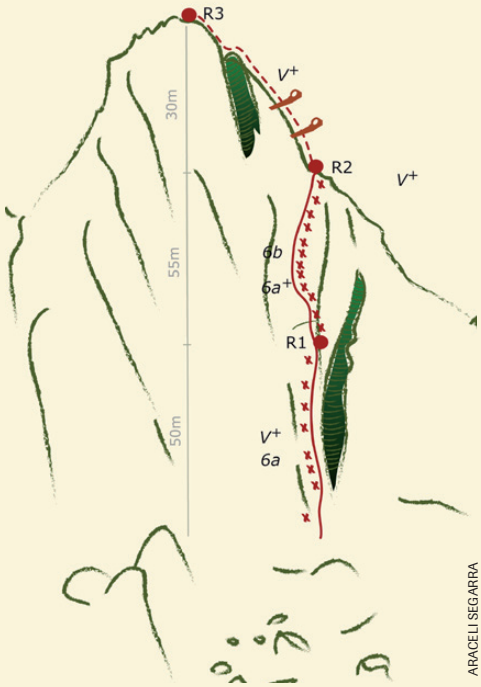

ARACELI SEGARRA

seguint les marques del GR 11, pugem al port de Caldes, i des d'allà ja es fa visible l'esvelta silueta de les agulles de Mangades. Baixem cap als estanys de Mangades, després del primer estany, deixem de costat el camí i ens enfilem per un fort pendent fins a la base de la paret. Temps: 1 h 30 min a 2 h.

La via: *El maravilloso mundo de los Pax* és, amb diferència, la millor via de placa de la zona. Només tres llargs, però absolutament imprescindibles. Els primers 100 m són una perfecta i massissa placa decorada amb petites preses en forma de cigrons i vires de quars que fan de l'escalada un exercici d'equilibri on l'elecció correcta de la presa és imprescindible. Una via per gaudir, amb l'únic inconvenient de quedar-se sempre amb la sensació de voler-ne més. Temps: 2 h a 2 h 30 min.

El descens: baixem en direcció N, voltem l'agulla i una canal d'herbei que ens retorna a la via, seguim baixant fins a arribar novament al GR 11 i el seguim fins a la Restanca. Temps: 1 h 45 min a 2 h 15 min.

RECOMANACIONS

ITINERARIS I ESCALADA

La dificultat dels itineraris que nosaltres escollim és en general assequible, encara que cal tenir present que la majoria de les vies són clàssiques i no equipades, la qual cosa implica portar un mínim de material d'escalada i saber utilitzar-lo adequadament.

Perquè tot encaixi a la perfecció, escollim seguir l'itinerari en el sentit oposat a les agulles del rellotge, i així només haurem d'afrontar alguna variant del recorregut, tot i que el descens sempre ens deixarà a l'itinerari original més enllà del punt on ens trobàvem en començar l'escalada, integrant així cadascun dels itineraris escalats al trajecte original a peu.

Pel que fa a l'escalada pròpiament dita, ens trobarem amb l'escalada clàssica del Pirineu, granit d'excellent qualitat, amb l'única excepció dels Encantats, que ens ofereixen esquists.

EL MATERIAL

En previsió a les llargues jornades que farem, haurem de ser molt meticulosos a l'hora d'escollir el material, carregar només allò que sigui just i necessari i tenint sempre en compte que com més difícil sigui l'itinerari, més material necessitarem.

Tots els refugis disposen de mantes, amb la qual cosa no és necessari carregar el sac de dormir: amb un sac llençol n'hi haurà prou.

Tots els itineraris es desenvolupen en alçada, i la climatologia al Pirineu pot ser molt canviant, per la qual cosa és aconsellable portar un equip mínim en previsió de condicions desagradables.

LA MILLOR ÈPOCA

De juny a setembre trobarem les millors condicions de temps per escalar i a més trobarem tots els refugis oberts. Cal tenir present que durant el mes de juny, i en molts casos, a principis de juliol ens podem trobar neu a les parts més altes, la qual cosa pot alterar els nostres plans en la part referent al material que necessitarem.

A punt de començar l'escalada de l'Esperó de Rongbuk.

LA CARROS DE ROC AMB ELS REFUGIS DEL CEC

AMITGES
(2.380 m)
74 places.
Serveis:
menjars i begudes; mantes; WC; dutxa d'aigua calenta; telèfon públic.
Informació i reserves:
Núria i Valentí / 973 250 109.
www.amitges.com

VENTOSA I CALVELL
(2.220 m)
80 places.
Serveis:
menjars i begudes; mantes; WC; dutxa.
Informació i reserves:
Miquel Sànchez / 973 297 090.
www.refugiventosa.com

JOSEP M. BLANC
(2.350 m)
40 places.
Serveis:
menjars i begudes; mantes; telèfon públic.
Informació i reserves:
Xavier Serratosa / 973 250 108

CARTOGRAFIA

■ *Parc nacional d'Aigüestortes i Estany de Sant Maurici.* Barcelona: Editorial Piolet, 2011.

Aïllament i roca exelent a l'Esperó de Rongbuk.

www.marmot.eu | facebook.com/marmot.mountain.europe
Photo: Klaus Kranebitter
Location: Valais / Switzerland

WHAT GIVES YOU LIFE?

Marmot®
FOR LIFE

m3
softshell

Marmot
Tempo Jacket

Marmot
Rockstar Pant

www.vertical.es

El tossal d'Engrilló

Descobrint els Ports

Text d' **Antoni Cabré Puig**

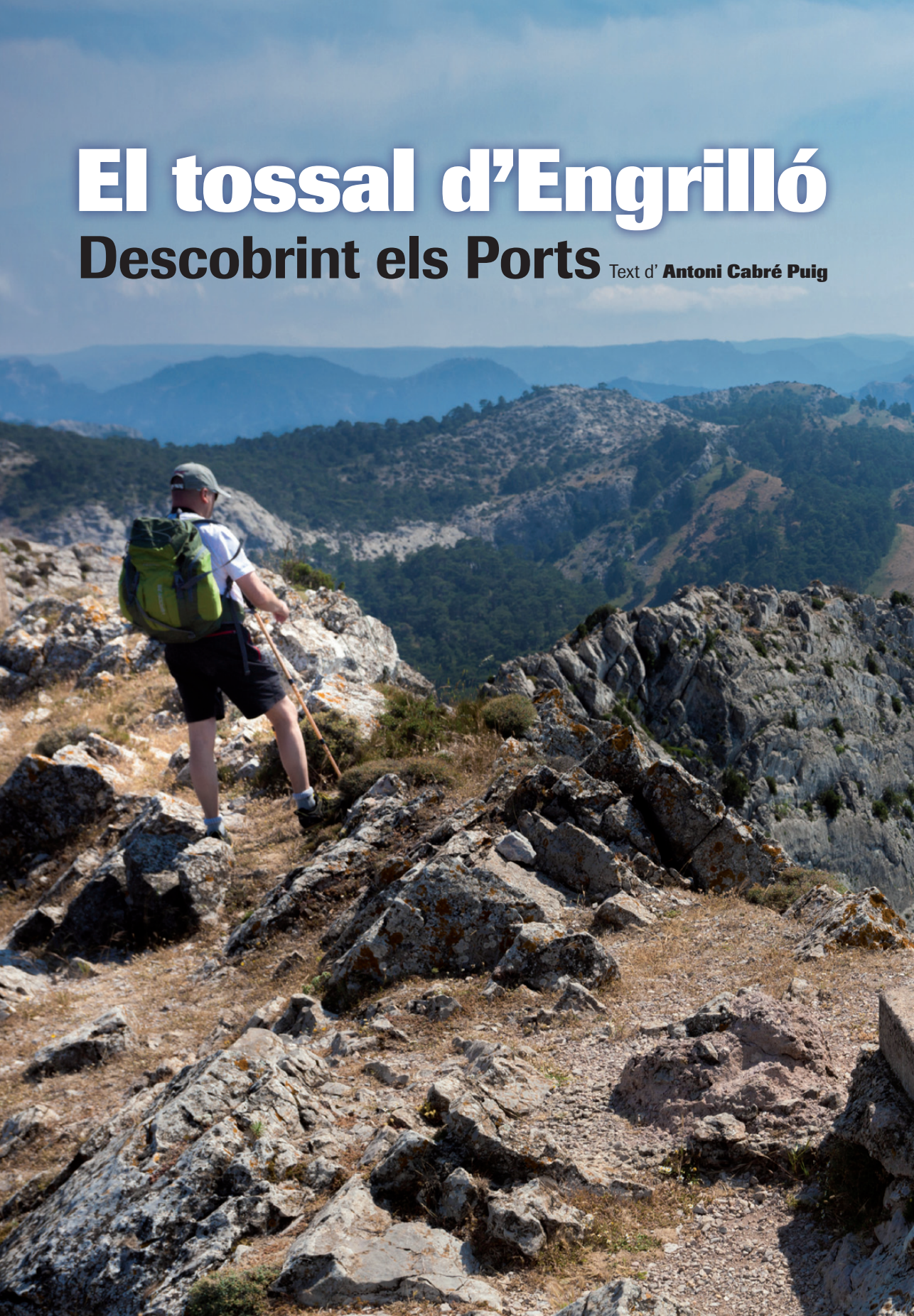

Un itinerari ben gratificant per a l'excursionista, a través d'una àmplia diversitat de paisatges i de terrenys, on caldrà fer alguna grimpada senzilla i caminar per indrets molt aeris però de gran bellesa.

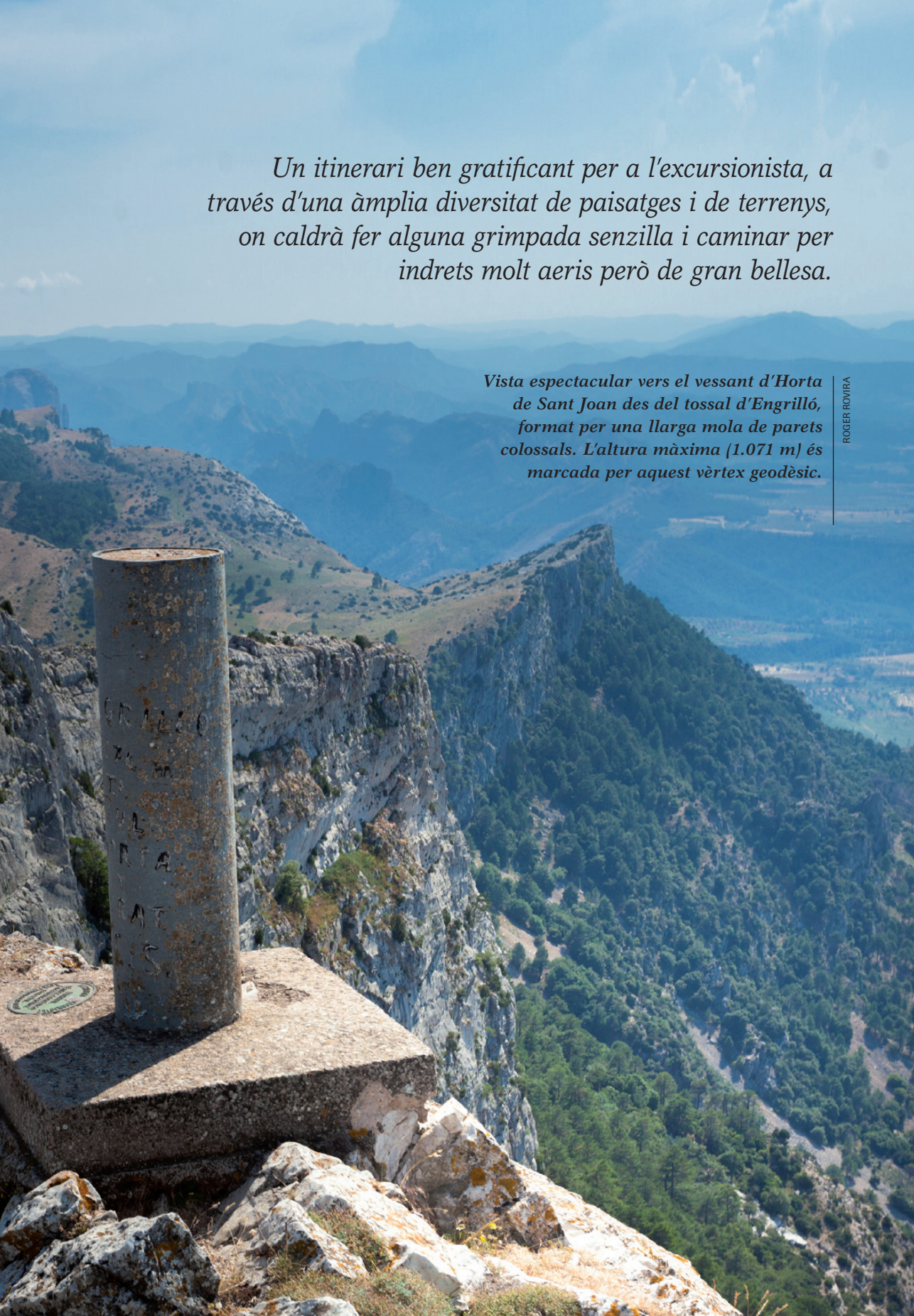

Vista espectacular vers el vessant d'Horta de Sant Joan des del tossal d'Engrilló, format per una llarga mola de parets colossals. L'altura màxima (1.071 m) és marcada per aquest vèrtex geodèsic.

ROGER ROVIRA

L'any 2001 la Generalitat de Catalunya declarà el parc natural dels Ports, que incloïa la superfície dels Ports de Beseit en les comarques catalanes. Just aquesta àrea quedà posteriorment compresa en la Reserva de la Biosfera de les Terres de l'Ebre que la UNESCO ha declarat enguany.

Entre les comarques del Baix Ebre i del Matarranya, ens trobem en un terreny abrupte, on les altes muntanyes formen l'autèntic límit natural. I així destaca a llevant el coll d'Engrà, amb el tossal d'Engrilló (1.071 m) i la punta de l'Escalerola a tocar de les terres de Prat del Comte, que confronten amb el Montsagre de Paüls. I al bell mig del terme hi ha la vila d'Horta de Sant Joan, on el terreny no té pendents tan pronunciats.

Punt del camí on s'inicia la baixada vers el pujador de Valero, amb el cim del tossal d'Engrilló al fons.

APROXIMACIÓ AL TOSSAL D'ENGRILLÓ

D'Horta de Sant Joan, prendrem com a referència el punt d'informació i Ecomuseu dels Ports; vers la pista que creua el riu Canaletes, per una passera de ciment s'inicia la pujada forta cap al massís del Port d'Horta, que veiem encinglerat davant nostre.

Passarem a tocar del mas de Parrado, i assolirem una cruïlla de pistes: la de la dreta, ben planera, ens duria cap al mas d'Andill; finalment, al molí de Sotorres, avui una casa de turisme rural.

En aquesta cruïlla, seguirem la pista de l'esquerra, de pitjor qualitat. Es va enfilant pel vessant esquerre del barranc de la Vinya. Al seu fons hi ha els abeuradors de la Vinya. I al seu damunt, el límit de l'antiga «Reserva Nacional de Caza de los Puertos de Beceite». Uns cent metres més endavant, arribem a un planell, a tocar del barranc de la Vinya. Hi ha una cruïlla de pistes i espai suficient per tal d'aparcar el vehicle, només apte per a 4x4.

FERRAN ALEXANDRI

ROGER ROVIRA

En aquests terrenys solitaris i agrests és possible veure la cabra salvatge hispànica* (Capra pyrenaica hispanica)*, com ara aquest magnífic mascle.

Tot caminant, si mirem bé el terra, podrem trobar fòssils marins, com els mol·luscs bivalves, els més comuns d'aquest indret.

FERRAN ALEXANDRI

DEL BARRANC DE LA VINYA AL COLL DE VIDOUBÀS

Començarem a caminar a la cruïlla de pistes, al barranc de la Vinya, que duu un bon cabal d'aigua després de les pluges. Estarem situats als 550 m. Anirem pujant per la pista costeruda cap al NE, fins al final, als 633 m, on també podem aparcar un vehicle. És un collet, un espai reduït on no caben més de quatre jeeps.

Aquí, deixarem enrere el final de la pista, i ens enfilarem cap al SE per un coster recremat. Veurem algunes fites que ens aniran orientant. Al capdamunt, la vegetació té un altre color: correspon al final de la zona cremada per l'incendi, i ja es veu el sender que va cap a una vall secundària, passant entre alzines i una tartera. Aquest sender supera una primera zona degradada, amb blocs calcaris, per on ens caldrà grimpar.

Per aquí, sovint podrem veure la cabra salvatge hispànica. Si guaitem al terra, identificarem fòssils marins, com les petxines. A mesura que anirem guanyant alçada, ens decantarem cap a l'esquerra, passant per un atapeït alzinar. Veurem diversos senders ascendents que empraven els antics carboners per feinejar. Assolirem un collet enmig de l'alzinar. No hem de travessar-lo, sinó que cal seguir amunt. El terreny esdevé més humit, estarem caminant pel fenàs, i entrant en un bosc de pins. Enfront, veurem llunyana, la paret calcària del cingle del tossal d'Engrilló.

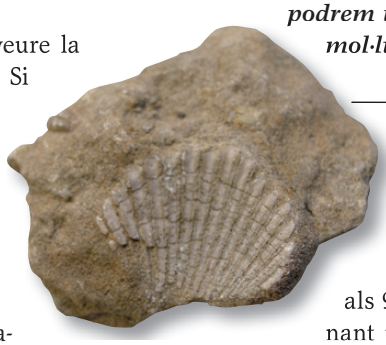

Seguirem pujant i a la nostra dreta veurem la roca Foradada d'en Pau. Continuarem pujant seguint un sender marcat amb fites i ens acostarem a una mena de carena rocallosa situada a la nostra esquerra. Arribarem a un nivell alt, proper al cingle superior: el sender passa per una ufanosa pineda. Ens decantarem cap a l'esquerra, descendint uns pocs metres, quan albirarem l'abeurador que fou, a sota del forat de la Font Bruta. Avui es troba totalment podrit i desfet.

Després caminarem cap al NE, planers, assolint el vertader coll de Vidoubàs, situat entre l'agulla del Birlot i la paret del cingle superior. Aquí, estarem situats als 930 m. Fins aquí, haurem caminant una hora i mitja. Cal reposar i refer-nos, per la qual cosa recomanarem fer un descans, menjar una mica i beure líquids.

DE VIDOUBÀS AL TOSSAL D'ENGRILLÓ

Des d'aquest coll, gaudirem d'àmplies panoràmiques. Entrarem al terme de Prat de Comte. I al davant veurem la cinglera del Salt, amb els seus dos pisos. El coll de Corderada, per on passa la pista que s'enfila cap a la Refoia. A sota nostre, tenim els Viloubàs i la solana de Mateu. Al fons de la vall, veurem una gran bassa per a ús dels bombers.

Sempre seguint les fites, descendirem durant uns deu minuts, baixant per un terreny molt ingrat, a causa del fort pendent. Sovint hi podrem trobar fang, cosa que pot esdevenir perillosa per al nostre descens aquí. I ja serem a la cruïlla amb el sender ascendent, que puja

des de la solana de Mateu. Hi ha marques de pintura vermella. Entrem al pas de l'Escalerola, que avui dia trobarem equipat amb un cable, com a passamà. Al final d'aquest relleix, ens caldrà fer una curta grimpadeta, i sortirem caminant per un pendís, passant per un indret de fenàs i un bosc de rojalets. El sender puja fort, i a mà dreta, hi ha una roca que ens mostrarà la menuda balma de l'Escoda, entre grèvols, i que ens pot aixoplugar en cas de necessitat. I més amunt, assolirem el coll de l'Escalerola, situat als 999 m.

La panoràmica és àmplia fins al mar. Veurem la serralada del Montsià, llunyana. I al davant nostre, la mola Grossa, que ens amaga un secret: el túnel natural del pas de Finella, que és un pas comptador dels ramats. Al seus peus, la bassa de la Refoia, que és la més gran dels Ports. La pista passa pel seu costat. A sota nostre, el barranc del Salt. A la dreta, veurem els Llambrars i la punta dels Raus. I llunyà, a l'esquerra, veurem el pla de la Refoia, una antiga dolina, que avui és un pòlie. Cada estiu, un pastor d'Horta de Sant Joan puja fins al corral de la Refoia amb el seu ramat. És la transhumància, encara viva en aquest indret.

Caminarem seguint un sender que puja cap al SW, cercant la punta de l'Avión, de 1.058 m. Anirem entrant en un terreny cada vegada més rocallós i calcari. I més endavant, caminarem per lloses inclinades, amb relleus de rascler. La nostra progressió esdevindrà delicada, tot i que la roca és ben ferma. A sota nostre, i tocant a la rasa del barranc, veurem el bonic teix d'Engrilló, arbre monumental.

No ens acostarem al capdamunt de la cinglera, ja que més endavant ens caldrà passar un collet. I després, ja ens enfilarem amunt i amunt, entre les roques, i guanyarem el cim del tossal d'Engrilló, on per cert, hi ha quatre pilons. És un vèrtex geodèsic de primera categoria, amb una alçada de 1.071 m. Gaudirem d'una gran panoràmica. Cap al nord veurem els cims del Pirineu. Cap al NW veurem les xemeneies de la central tèrmica d'Andorra, i una munió de pobles: Horta de Sant Joan, Arnes, Queretes, Calaceit, Arenys de Lledó, Lledó, la Freixneda, Valjunquera, Bot, Prat de Comte, Gandesa. Cap a llevant el puig Cavaller, la serra de Pàndols, la Xàquera. I el solc del riu Ebre. Cap al sud les antenes encimbellades al cim del Caro i l'Espina.

Són terrenys amplis, poc coneguts. Indrets dels bandolers dels segles XVII i XVIII, com el famós *Panxampla*. Terrenys per on avançava el cabdill dels carlins Cabrera, anomenat el *Tigre del Maestrat*, antic seminarista. Després de la guerra civil de 1936- 39 fou terreny per al maquis de l'AGLA.

FERRAN ALEXANDRI

La font de Montsagre d'Horta.

RETORN PEL PUJADOR DE VALERO

Descendirem uns metres, ja que tenim a tocar la caseta d'incendis. Aquí, ja seguirem la pista avall. Al segon revolt, l'abandonarem cap a la dreta, caminant per un sender en descens, cap al SW. És un sender fressat, amb una suau baixada. A mà esquerra, veurem un ufanós bosc de pins. El sender s'endinsarà en una valleta cap a l'esquerra, fins que assolirem la font de Montsagre d'Horta, situada als 941 m. Pal indicador. Al costat mateix de la font hi ha uns troncs tallats a mode de cadires molt còmodes per a asseure's.

Cap a ponent, se'n va un sender fressat que duu al coll d'Atans i després al coll de la Gilaberta, fent el tomb de la mola d'Atans. Anirem cap al nord, a cercar el cingle, creuant el pla dels Ravanals. I al planell superior, ens desvia-

Ascendint per damunt la roca calcària, fent camí, cap el tossal d'Engrilló (1.071 m). A sota mateix del cim es veu la caseta del guarda forestal.

ROGER ROVIRA

rem cap a la dreta, per tal d'anar a cercar el pujador de Valero, un grau situat en un indret inimaginable, que ens permetrà descendir del cingle superior caminant per un pas obrat per l'home, per on passen encara avui els ramats d'ovelles que pugen a les pastures d'estiu a la Refoia. Al peu del cingle, veurem un sender que fou emprat en una cursa organitzada a Horta, que a l'alçada de 865 m, se'n va cap al NE a cercar un antic pujador cap a la Refoia, passant pels peus del tossal d'Engrilló. Tota l'estona passa entre els dos cingles.

Nosaltres, girarem cap a l'esquerra (W), resseguint el sender que antigament fou marcat com a PR, i que després d'anar passant de biaix pels peus del cingle superior, acaba baixant al corral de l'Andill, situat als peus de la punta de Parrado, de 693 m.

Corral de l'Andill: cap al NW surt un sender que baixa a la pista inferior i que duu cap al mas de Fandos i molí de Satorres. Caminarem cap a l'est, seguint una pista planera que es va fer a causa de l'incendi d'Horta. Anirem admirant les dues cingleres que hem deixat enrere, i que ara veurem des de sota estant. Marxa un sender ascendent, cap a la dreta, i que l'amic Pau Espuis, excursionista d'Horta de Sant Joan, ens explica que correspon a un baixador ara impracticable: és el baixador de Paví. Per tot arreu anirem veient troncs caiguts, recremats per l'incendi.

La pista gira cap a l'esquerra, entrant en la vall del barranc de la Vinya. Té un fort pendent, per això anirem amb compte. Pedres soltes, i fang. A mà dreta, veurem, avui obrat de ciment, l'abeurador de la Vinya. Seguirem avall, esquivant troncs travessers a la pista.

La pista gira cap a la dreta, retallarem el terreny anant rectes cap als nostres vehicles, passant camp a través. Fi de la caminada. En total vénen a ser unes cinc hores de camí, a pas normal. Després de creuar el riu Canaletes, podrem aturar-nos i caminar fins la menuda ermita de Sant Antoni.

CARTOGRAFIA I BIBLIOGRAFIA

- *El Port.* Barcelona: Editorial Piolet, 2007 (2a ed.)
- TIRÓN FERRÉ, J. *Lo Port. Rutes de senderisme.* Barcelona: Editorial Piolet, 2009.

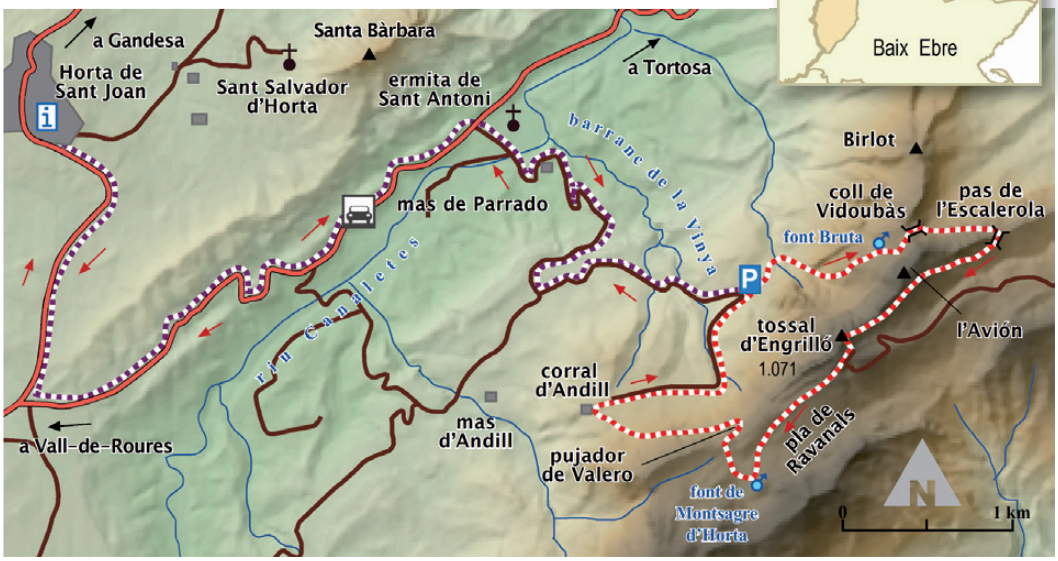

ALBERT MARTÍNEZ (BASE ICC)

LA LLEGENDA DE LA MUNTANYA DE SANTA BÀRBARA I EL CONVENT DE LA MARE DE DÉU DELS ÀNGELS

Ens l'explica el Salvador Carbó, home capdavanter en totes les iniciatives culturals d'Horta de Sant Joan. Durant l'època medieval, cap al segle XIII, a Horta hi havia la comanda dels templers. Varen iniciar unes obres per fer una muralla. Durant les excavacions es va trobar la imatge de la Mare de Déu dels Àngels. Com que a les obres hi treballaven dos gegants, varen fer una aposta a veure qui llançava més lluny una gran roca, indret on es construiria el convent. El que guanyar, va llançar la roca que és la muntanya de Santa Bàrbara. Als seus peus, s'hi va erigir el convent de la Mare de Déu dels Àngels. Els dos gegants foren enterrats al porxo del convent. Per això les embarassades del país van a refregar els seus vestits al terra del porxo, per tal de donar als seus fills la força dels gegants.

El convent franciscà de la Mare de Déu dels Àngels és l'edifici més important d'Horta de Sant Joan, conegut popularment per Sant Salvador d'Horta, perquè entre el 1547 i el 1559 hi va viure aquest sant home (fill de Santa Coloma de Farners), que es va fer famós perquè feia miracles i guaricions, i que gaudia d'un gran popularitat. Per això, aquí, hom imposa sovint el nom de Salvador al seu fill.

El conjunt és format per l'església amb l'atri i la gran capella de Sant Salvador, el claustre i el gran casal del convent. Darrere del convent s'inicia un camí que mena dalt de la muntanya de Santa Bàrbara, amb antigues capelles o ermites, com la de Sant Onofre.

ROGER ROVIRA

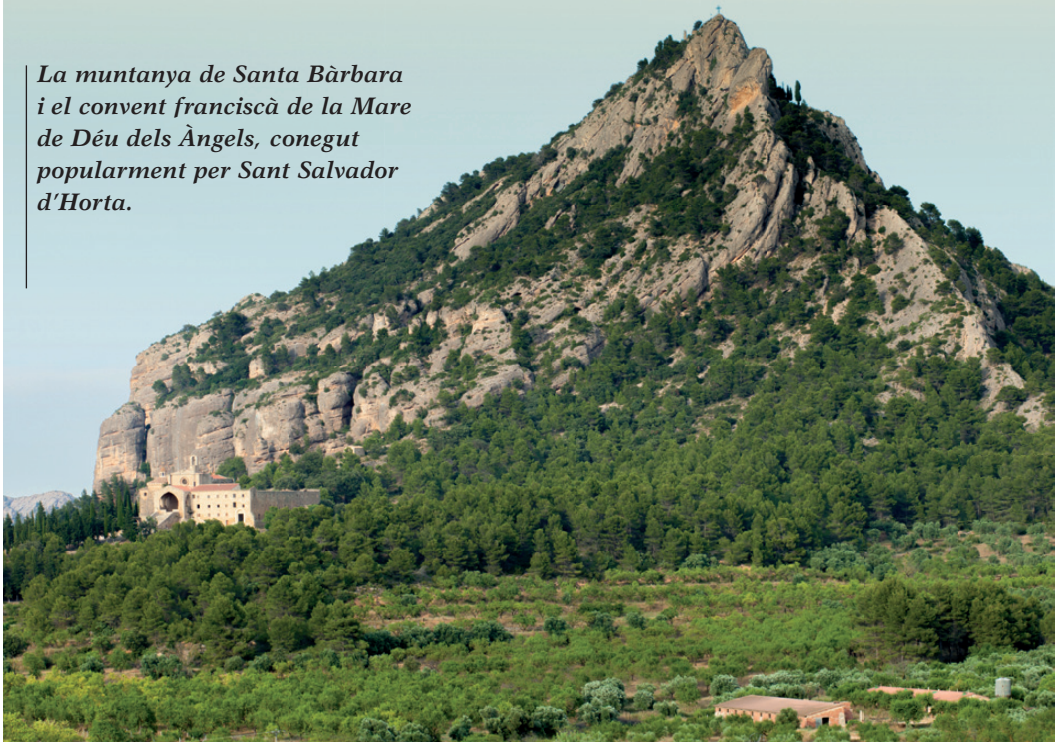

La muntanya de Santa Bàrbara i el convent franciscà de la Mare de Déu dels Àngels, conegut popularment per Sant Salvador d'Horta.

ROGER ROVIRA

Seguint les traces del maquis a la Cerdanya

TRES EXCURSIONS AMB BTT

Text i fotografia de **David Guiu Oliver** i **Olga Rovira Pijuan**

Tres rutes circulars amb bicicleta de muntanya per seguir els colls, les poblacions i els masos per on es movien els antics guerrillers republicans a mitjan segle xx.

Puigcerdà des de la serra de Queixans.

BLOGS.SAPIENS.CAT

***Escamot del maquis. A sota, Ramon Vila* Caracremada.**

Finalitzada la guerra civil espanyola l'any 1939, no totes les faccions republicanes van desar les armes. Els sectors comunistes i anarquistes van seguir durant un temps la lluita armada per derrocar el govern dictatorial de Franco. La renúncia definitiva a aquesta estratègia es va produir quan l'acció anomenada *Invasió de la Val d'Aran* va fracassar. Amb tot, encara van quedar resistents actius, bàsicament d'ideologia anarquista, entre els quals hi havia noms tan coneguts com Ramon Vila *Caracremada*, Quico Sabaté o Marcel·lí Massana.

ARXIU HISTÒRIC DE LA CIUTAT DE BARCELONA.

L'activitat d'aquests guerrillers es va estendre per bona part del Pirineu, però en aquest article ens centrarem en les accions que van dur a terme en territori ceretà. Per tant, seguir les indicacions de les tres excursions en BTT que us proposem us permetrà visitar els colls, les poblacions i els masos per on es movia el maquis antifranquista a mitjan segle XX.

Entre els masos més destacats cal citar el mas Patiràs (al N de Llo) i el mas Tartàs (4 km al N de Palau de Cerdanya). El primer va ser considerat el quarter general del maquis a l'Alta Cerdanya i també va ser usat com a avituallament per les xarxes d'evasió antinazis.

El segon, el mas Tartàs (ruta 2), fou un altre dels punts claus des d'on el maquis iniciava les incursions a Catalunya per dur a terme les seves accions. Per exemple, en una ocasió van intentar atemptar contra Franco després que aquest visités les mines de Sallent. Un problema de coordinació va provocar la confusió entre els diferents grups i que es disparessin entre ells, la qual cosa va posar en alerta la guàrdia civil. Per tot plegat van decidir renunciar a l'acció armada i van tornar cap al mas Tartàs. No cal dir que a banda de tenir problemes amb la policia espanyola també es van produir incidents amb les autoritats franceses. Així, el 24 de juliol de 1948 el mas Tartàs fou inspeccionat pel servei duaner de la Guingueta d'Ix. Els van rebre Ramon Vila i Justo Domingo. Un cop la policia francesa va confirmar la presència de nombrós armament foren detinguts els dos maquis i duts als calabossos de la gendarmeria de la Guingueta d'Ix. Ramon Vila va assumir totes les responsabilitats i fou condemnat a dos mesos de presó. Posteriorment se'l va tornar a detenir l'11 d'abril de 1950 acusat d'entrada irregular a l'Estat francès i de tinença d'armes, per la qual cosa fou condemnat a tres mesos de pre-

só. Malgrat tot, el recorregut per on havia entrat i sortit continuava sent un secret, segons les diligències de la guàrdia civil de Girona, informades a través de la Gendarmeria:

> (...) ha sido detenido por los Gendarmes franceses del pueblo de Osseja, en el Manso Tartas, y de las manifestaciones hechas por el mismo se sabe que pasó la frontera aquel mismo día procedente de España, refugiándose en dicha masía, con el fin de internarse en Francia, aunque no facilitó datos concretos del itinerario seguido, se presumen los confidentes lo efectuó por el Paso de los Lladres o sus inmediaciones, ya que la mayoría de los que conocen el terreno se observa se internan por aquellos pasos. (J. Clara, 2002)

Pel que fa a les poblacions, tenen especial significació Osseja i Vallcebollera (ruta 3). En el primer cas, els maquis tenien una base des d'on iniciaven expedicions cap a la Catalunya central. Des d'aquest indret l'any 1948 van partir set maquis, entre els quals hi havia Quico Sabaté i Ramon Vila, en direcció a Fígols; però van haver de tornar ràpidament perquè els va començar a encalçar la guàrdia civil. El retorn el feren pel mateix lloc amb alguna drecera per guanyar temps. Així ho explica un dels membres, Josep Dot:

> Si ho haguéssim vist de dia no hauríem baixat. Era l'infern. Al pobre Benítez, que feia metre vuitanta i pico i pesava vora un centenar de quilos, li va fallar un peu i sort que es va quedar agafat d'una branca amb la caçadora de cuir que portava, si no s'estimba sense remei perquè baixàvem per un veritable precipici seguint la idea d'en Vila, molt bona per cert, que allà no hi baixaria mai cap Guàrdia Civil a buscar-nos... (Reguant, 1991)

Però no sempre els viatges tenien un objectiu militar. De vegades els desplaçaments cap a Catalunya tenien l'objectiu de coordinar els grups que actuaven des de dins. Així, una vegada Marcel·lí Massana va rebre l'encàrrec de traslladar part de la direcció de la CNT fins a Berga per conèixer de primera mà les problemàtiques de la resistència a l'interior. Van sortir des d'Osseja cap a Vallcebollera i a continuació van creuar la frontera prop de la collada de Toses. A partir d'aquí es van encaminar cap a Berga, al cementiri de la qual van celebrar la reunió.

A partir dels masos i poblacions esmentats els maquis entraven a Catalunya per la part del coll de Sant Salvador (ruta 3) per després baixar cap a la collada de Toses. Tenien una alternativa 3 km a l'oest del coll de Sant Salvador, probablement a la zona del coll de Marcer (ruta 2), i que després orientava la ruta per arribar al Berguedà per l'actual estació d'esquí de la Molina. Com que les rutes, per seguretat, variaven sovint, en tenien una més a l'est, pel pas dels Lladres (ruta 3) que permetia entrar a Catalunya pel Ripollès.

Tota aquesta activitat va provocar que sovint s'atribuís als maquis qualsevol acció delictiva, en bona mesura per l'ambient de psicosi que van arribar a generar entre les autoritats. Així una simple fugida d'un contrabandista per la zona de Llívia (ruta 1) es va convertir, segons el diari *L'Indépendant*, en un enfrontament entre les forces franquistes i els maquis, els quals volien, segons el rotatiu, convertir el poble en un enclavament guerriller.

ITINERARI 1:
Puigcerdà – Ur – Llívia – Onzès – La Guingueta d'Ix – Puigcerdà

Distància: 16 km. **Desnivell:** 150 m.
Dificultat: baixa (molt puntualment mitjana).
Pedalable: 100%
Punts d'aigua: Puigcerdà, Ur i Llívia.
Època: durant tot l'any, però cal evitar els dies de més calor.
Accés: aparcament de l'estació de tren de Puigcerdà.

Ruta curta, però que transcorre per atractius camins i corriols de la plana ceretana. Entre d'altres llocs passarem per l'estany de Puigcerdà i pel camí dels Enamorats, tot plegat sense haver de fer esforços remarcables.

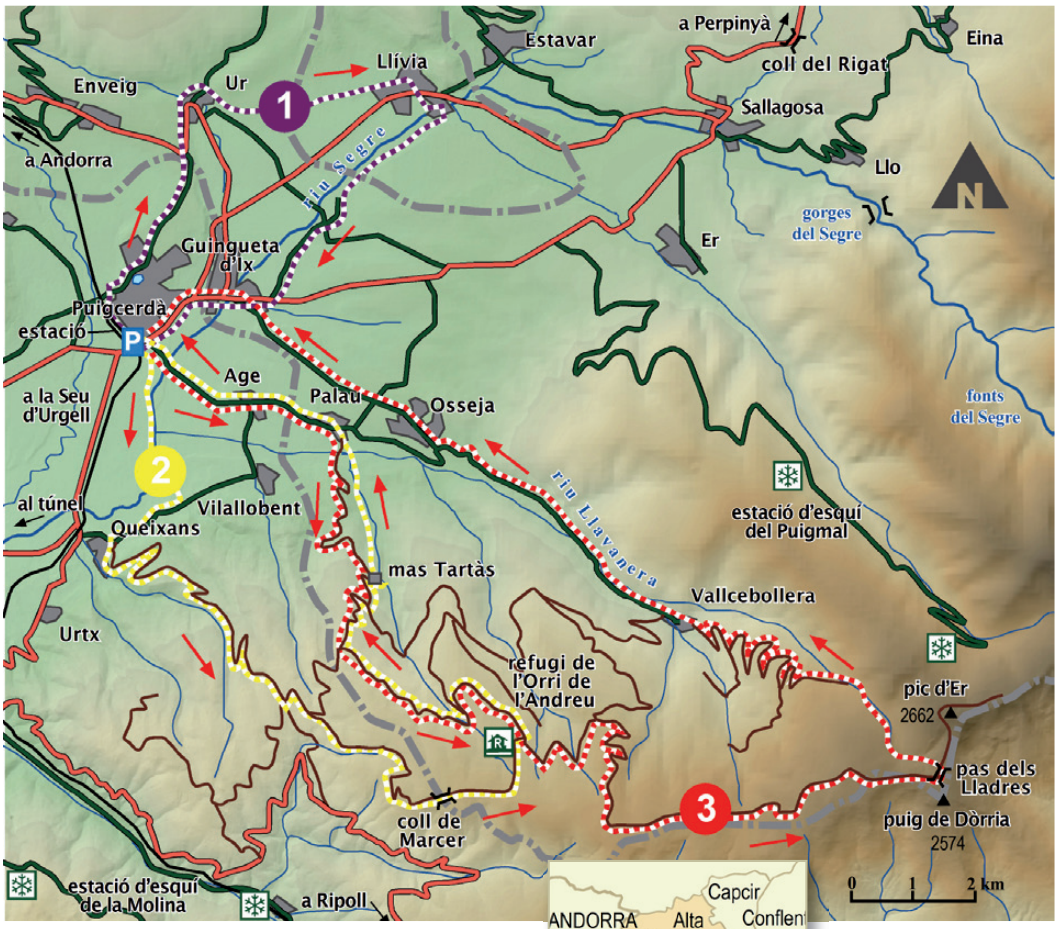

ALBERT MARTÍNEZ (BASE ICC)

Itinerari:

Sortim de l'estació de Puigcerdà superant el parc infantil a la dreta; al final de la plaça tombem a l'esquerra; 50 m després fem la bifurcació a la dreta, en pujada. Passat 1 km arribem a una petita rotonda i seguim recte planejant; a la dreta deixem el llac de Puigcerdà. Al PK 1,3 fem una altra rotonda, més gran, i també avancem recte pel passeig de la Rigolisa fins enllaçar amb el camí dels Enamorats (PK 2) que va pel costat d'un petit canal. Al PK 3 anem a la dreta direcció Ur i 300 m després mantenim la direcció; a continuació cal parar atenció perquè abandonem l'asfalt i prenem un sender que baixa a la dreta amb una entrada una mica complicada.

Quan som a Ur (PK 3,9) seguim recte (marques grogues de PR) i passats 200 m prenem el carrer a l'esquerra per passar per sota la via del tren; després creuem el riu i la carretera, per aquest ordre, i avancem pel carrer de Josep Carbonell. Posteriorment enllacem amb el carrer de Josep Fabre, sempre fent cas de les marques grogues. Acabat aquest carrer seguim pel camí de Llívia (indicat).

Al PK 7,2 som a Llívia i mantenim la direcció. Després del camí Ral prenem el carrer de Font Sitana fins al carrer Major. Des del centre de la vila baixem pel carrer del Troc fins a arribar a la carretera principal, la qual creuem fent un rotonda i seguim recte pel passeig de Sant Guillem. Quan s'acaba l'asfalt (PK 8,4) ben aviat deixem un parc a la nostra esquerra i davant del riu tombem a l'esquerra per poc després creuar-lo per un pontet.

Al PK 9,1 sortim del parc i tombem a la dreta pel carrer de Concellebre i 30 m després tornem a ser en una pista. La següent bifurcació

Sortint de Llívia, creuem el Segre.

(PK 9,4) la fem a la dreta, en direcció a Onzès, el qual superem per arribar a la D-30.

Al PK 11,7, a la cruïlla de carreteres, seguim recte en direcció a la Guingueta d'Ix per la D-30 fins al PK 12,5 on prenem un sender a la dreta (marques grogues). El corriol dura poc i quan arribem a una pista tombem a l'esquerra. Poc després enllacem amb la D-30 i la prenem a la dreta.

Al PK 13,4 prenem la N-116 a la dreta en direcció a la Guingueta i a continuació creuarem el poble pel bell mig fins entrar a Puigcerdà. Per tornar a l'estació cal seguir sempre per la carretera deixant el poble a la dreta.

ITINERARI 2:

Puigcerdà – Queixans – coll de Marcer – refugi de la Jaça de l'orri de l'Andreu – jaça de Palau – mas Tartàs – Palau de Cerdanya – Age – Puigcerdà

Distància: 34,9 km. **Desnivell:** 950 m.
Dificultat: mitjana-baixa. **Pedalable:** 100%
Punts d'aigua: Puigcerdà, Queixans i cap al final Palau de Cerdanya i Age.
Època: primavera, tardor i estiu.
Accés: aparcament de l'estació de trens de Puigcerdà.

Itinerari:

Recorregut molt plaent, ja que combina una pujada còmoda (excepte la part final on, a més, cal afinar l'orientació) amb un descens molt agraït per pistes i corriols assequibles i amb un tastet del camí dels Contrabandistes.

Sortim de l'aparcament i baixem deixant a la dreta la benzinera; poc després arribarem a un gran rotonda, la qual superarem mantenint la mateixa direcció que portàvem, direcció Age i Vilallobent. Poc després ja no farem cas de les indicacions d'aquests pobles i seguirem recte pel carrer de Girona (pel polígon industrial). Al final d'aquest carrer tombarem a l'esquerra i pocs metres després girem a la dreta pel camí de Sant Marc; trobem marques de GR i les seguim. Al PK 1,7 seguim recte encara per asfalt, en suau descens i fent cas de les marques del GR.

Quan creuem el Segre (PK 3) tombem a la dreta, en direcció a Queixans. Poc després deixem, a la dreta, el GR que duu a Queixans; nosaltres fem el revolt a l'esquerra remuntant per asfalt. Just a l'entrada de les Pedreres tombem a la dreta i avancem per asfalt cap a Queixans; quan hi siguem (PK 4,4) continuem recte; poc després pugem a l'esquerra, cap al consultori mèdic i centre cívic. Aviat tornarem a girar a l'esquerra direcció el pla de les Forques en marcat ascens, encara per asfalt; poc després superem, a la dreta, la font del Parc.

Al PK 11,5 som en una cruïlla, al costat d'una bassa, i prenem la pista de l'esquerra i gairebé 1 km després avancem recte en direcció a Planoles i coll de la Creu de Meians (on no hem d'arribar) (GR).

Al PK 15,7 no fem cas de la pista secundària de la dreta i entrem a una pista restringida als vehicles motoritzats. A partir d'aquí el terreny

empitjora notablement; hem de remuntar, per roderes de 4x4, mantenint la tendència que portàvem; en 300 m som al coll de Marcer (indicat).

Seguim remuntant una mica més cap al coll de la Creu de Meians i Planoles (GR). Per confirmar que anem bé passarem una primera fita fronterera deixant-la a l'esquerra, una mica per sobre nostre. 250 m després passem pel costat de la fita fronterera núm. 501 i seguim recte cap a una pista restringida als vehicles motoritzats i amb un pas canadenc a l'entrada (cal deixar la tanca tal com l'hem trobada); la prenem en fort ascens. Estem avançant amb tendència est (molt lleugerament decantats cap al nord). Sempre anem progressant, amb certa dificultat, i quan trobem una bifurcació de roderes (PK 16,9) prenem les de l'esquerra en suau pujada. 500 m després tornem a superar una tanca i prosseguim en descens per les roderes.

Arribem al refugi de l'Orri de l'Andreu (PK 18,35/1930) i prenem el camí de la dreta, en baixada, cap a la pista asfaltada. Quan empalmem amb la citada pista (PK 18,6) la prenem a l'esquerra. En una mica més de 2 km, en un revolt fort a la dreta, abandonem l'asfalt i prenem un camí a l'esquerra superant un pas canadenc.

Al PK 22,3 (1.730 m) cal estar molt atents perquè abandonem la pista principal (al costat hi ha un indicador del camí dels Contrabandistes) i anem a la dreta en baixada forta i camí dolent. Poc després superem la jaça de Palau i continuem baixant per corriol ample i còmode amb marques grogues; quan enllacem amb una nova pista (PK 23,7) la seguim a la dreta en baixada.

Quan portem 24 km ignorem la pista de l'esquerra que és el camí dels Contrabandistes; nosaltres baixem per la principal, sense seguir marques grogues. 1,5 km després arribem a una nova pista i la seguim a l'esquerra en baixada. Una mica més endavant retrobem les marques grogues que no abandonarem fins arribar a Age.

Baixant cap al refugi de l'Orri d'Andreu.

Al PK 26,9 deixem la pista principal i entrem a la dreta cap al mas Tartàs, al qual arribarem en 200 m. Mirant al mas, prenem la pista de la dreta cap a Palau per Riu n'Aragó (indicat).

Al PK 27,8: cruïlla de corriols; baixem a l'esquerra i, a continuació, creuem el riu; seguim pel corriol.

Quan passem el riu (PK 30,3) per l'estret pont tombem a l'esquerra, ja per asfalt. Al final del carrer tombem a la dreta per prendre l'avinguda Poulligou. Quan s'acaba, tombem a l'esquerra per la Rue d'Espagne; transitem deixant a la dreta les cases de Palau. Ja ens orientem cap a Puigcerdà.

A Age (PK 32,4) trobem un stop i seguim recte en direcció a Puigcerdà i al PK 33,9 creuem el Segre; en mig quilòmetre tornem a ser a Puigcerdà.

ITINERARI 3:
Puigcerdà – Palau de Cerdanya – Pas dels Lladres – Vallcebollera – Osseja – La Guingueta d'Ix – Puigcerdà

Distància: 50 km. **Desnivell:** 1.600 m.
Dificultat: mitjana-alta. **Pedalable:** 99,9%.
Punts d'aigua: Puigcerdà, Age, Palau, Vallcebollera i Osseja.
Època: final de la primavera, principi de la tardor i estiu.
Accés: aparcament de l'estació de trens de Puigcerdà.

Ruta exigent d'alta muntanya que satisfarà els paladars més fins. Una pujada llarga, però de pendent moderat ens deixarà al pas dels Lladres, punt on iniciarem un gairebé ininterromput i fantàstic descens per diferents corriols fins retornar a Puigcerdà.

Sortim des de l'aparcament de l'estació de trens de Puigcerdà (1.150 m) baixant a la dreta (passem pel costat d'una benzinera) fins a una rotonda on ignorem la primera sortida a la dreta (Barcelona) i prenem la segona, en direcció Age i Vilallobent; sempre anem deixant el polígon a la dreta i en 500 m tombem a la dreta cap a Age (GR11). Aviat creuarem el riu Segre. Quan arribem a Age (PK 2) el superem pel centre i 500 m després anem a l'esquerra direcció Palau de Cerdanya, encara per asfalt.

Arribats a Palau (PK 3,8) baixem a la dreta per l'avinguda de Pouligou (deixem el poble a l'esquerra). Passat el riu Llavanera deixem de seguir les marques grogues i vermelles; aquí s'acaba l'asfalt i un quilòmetre després (PK 4,8) pugem a l'esquerra.

Al PK 8 deixem a l'esquerra l'entrada al mas Tartàs on val la pena apropar-s'hi, ja que era la seu d'un grup del maquis.

Quan arribem a l'asfalt (PK 14,4/1825 m) el prenem a la dreta, en ascens i al PK 19 (1.990 m) fem el mateix: pugem a la dreta encara per asfalt. Abandonarem el quitrà al PK 22,4 (2.210 m) davant d'un petit aparcament anant a l'esquerra. La pujada s'acaba al pas dels Lladres (PK 29,3/2.535 m). Des del coll baixem amb tendència oest cap al clot de Montell, inicialment fora pista, però ben aviat per un corriol fitat i marcat amb pintura groga i blava de PR. A la cota 2.400 s'estreny el barranc i el sender té trams més exigents, malgrat que aviat (PK 31,5) el corriol es transforma en pista de tractors;

Baixant pel clot de Montell.

Darreres rampes abans d'assolir els pas dels Lladres.

descendim deixant el barranc a la dreta. Al PK 32 arribem a una nova pista i la prenem a l'esquerra en pujada forta.

Entrem a Vallcebollera al PK 38 i 400 m després anem a l'esquerra per creuar el riu; ben aviat seguim per pista de terra. Al PK 39,6 deixem la pista principal i en prenem una altra de secundària a la dreta amb una entrada força pendent. Abandonem la pista (PK 40,8) per prendre un sender marcat amb pintura groga, en direcció Osseja. Tornem a enllacar amb una pista (PK 41,2) i anem a l'esquerra; uns metres més endavant deixem una pista a la dreta (PR). També seguim pel PR al PK 42,6 anant a la dreta per corriol, amb una entrada exigent. Quan empalmem amb l'asfalt (PK 44) el seguim a la dreta en baixada i 600 m després creuem un pont i avancem recte per entrar dins el poble (PR).

Creuem Osseja pel mig, passant per la plaça principal, direcció la Guingueta d'Ix on arribarem per la D-70 (PK 45,2). Al PK 48,5 prenem N-116 a l'esquerra; superem la Guingueta d'Ix i entrem a Puigcerdà. Passem la capital de la Cerdanya deixant-la a la dreta fins arribar a la rotonda de l'estació on tombarem a la dreta.

MÉS INFORMACIÓ

PER PLANIFICAR L'ESTADA:

www.cerdanya.org

CARTOGRAFIA:

Cerdanya. 1:50.000. Granollers: Editorial Alpina, 2006-2007.

BIBLIOGRAFIA:

CLARA, *J. Ramon Vila, Caracremada, el darrer maqui català.* Barcelona: Rafael Dalmau Editor, 2002.

– *Marcel·lí Massana, l'home més buscat. Un mite de la guerrilla anarquista.* Barcelona: Rafael Dalmau Editor, 2005.

MAS, D. *Les valls d'Andorra i el maquis antifranquista,* Andorra la Vella: Editorial Andorra, 1985.

MONTELLÀ, A. *Contrabandistes de la llibertat.* Badalona: Ara Llibres, 2009.

REGUANT, J. M. *Marcel·lí Massana: terrorisme o resistència?* Sant Cugat del Vallès: Editorial Rourich, 1991.

RODRÍGUEZ, E. *Els maquis.* Valls; Cossetània Edicions, 2005.

SÁNCHEZ AGUSTÍ, F. (2000), *Maquis a Catalunya: de la invasió de la Vall d'Aran a la mort de Caracremada.* Lleida: Pagès Editors.

– *Maquis y Pirineos: la gran invasión, 1944-1945.* Lleida: Editorial Milenio, 2001.

– *Espías, contrabando, maquis y evasión: la Segunda Guerra Mundial en los Pirineos.* Lleida: Editorial Milenio, 2003.

Wave Riders

escalada per a tots els gustos al llençol de l'Aeri

Per **Dani Brugarolas**

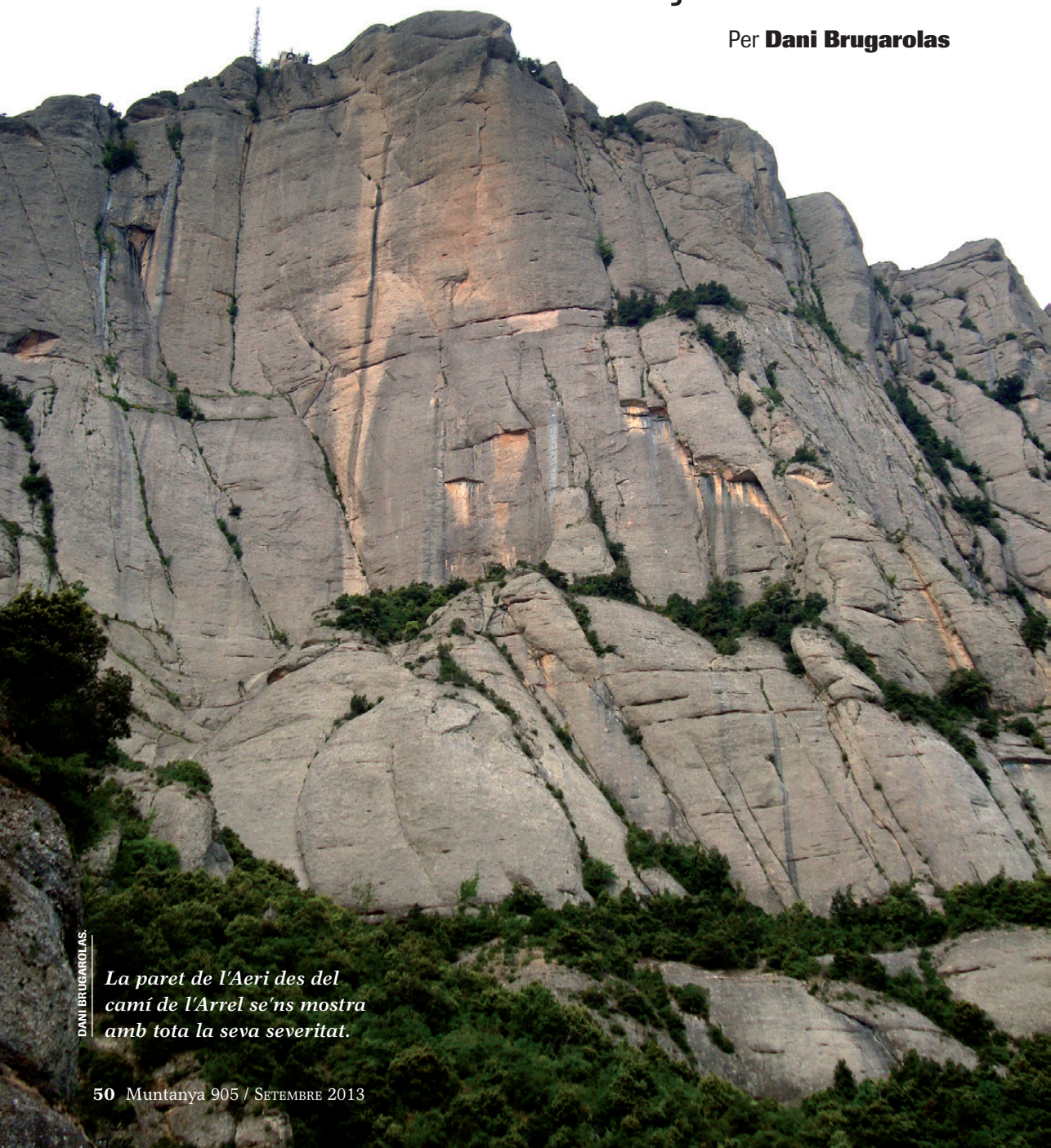

DANI BRUGAROLAS.

La paret de l'Aeri des del camí de l'Arrel se'ns mostra amb tota la seva severitat.

Segurament la paciència és la clau per afrontar amb èxit una primera ascensió a la paret de l'Aeri de Montserrat. Qualsevol que hagi escalat per primera vegada una via llarga i feixuga, amb trams d'artificial importants, m'entendrà. Sense paciència i una voluntat de ferro és fàcil acabar-se rendint a l'evidència. Els 300 metres més que verticals de l'Aeri obliguen a fer una feinada monumental, que s'escapa de la mera dificultat tècnica.

Remuntar la canal de l'Aeri una vegada i una altra durant un parell de mesos, fixar més de 200 m de cordes, carretejar tota la ferralla necessària i després, a la fi, escalar una mica cada dia; anar guanyant metres a la tàpia a poc a poc fins que arribi el dia de trepitjar-ne el cim. Així serà la tònica d'aquesta primera. No és que no prefereixi poder-la escalar en un o dos atacs com a màxim, però poder trobar un forat de més d'una setmana a l'agenda, vist el panorama familiar i laboral, per a mi, serà del tot impossible.

Vèncer el gran sostre que domina la primera meitat de la paret no ha estat difícil. Un diedre desplomat tancava l'extraplom per la dreta i uns quants pitons en angle han cantat fàcilment dins la fissura. Quatre o cinc passos d'estreps i ja penjava en mig del sostre, com una aranya malgirbada que prova d'oblidar la vuitantena de metres que la separen del peu de via. Concentrar-se en el pam de roca que tens davant dels ulls és un bon antídot contra el vertigen, la por. Podeu dir-ne com vulgueu, d'aquesta incòmoda sensació de vuit rere les orelles. Unes pessigolles al clatell que si et guanyen és fàcil que et compliquin l'escalada, i et deixin els músculs garratibats.

L'escalada artificial extrema requereix moltes hores de treball sobre els estreps, col·locant cadascuna de les peces que necessitarem per progressar.

Un dels problemes d'aquest punt en endavant serà remuntar les cordes fixes i sobrepassar el sostre de quasi 10 m d'ample. Això m'obliga a jumar un tram considerable a plom, allunyant-me de la paret, penjat completament al buit. És absurd patir: la corda fixa de més de 10 mm de gruix em garanteix que la installació és a prova de bombes. De tota manera, la por no és racional i vèncer-la és qüestió d'un treball de camp intensiu, lluny del sofà de casa o de la cervesa amb els companys, quan qualsevol escalada sembla més fàcil.

ASSEGURANCES PRECÀRIES

La progressió ja fa uns dies que és lenta. L'artificial sense expansions de progressió sobre el conglomerat de la muntanya santa obliga a guanyar cada pas d'estreps amb l'esforç de col·locar peces molt precàries. Cal saber aprofitar cada petit forat, cada relleu de la pedra, i aconseguir que els ploms, els ganxos o els pitons falcats amb fusta de faig siguin capaços de suportar el nostre pes i el de tot l'equip que carretegem amb tanta pena com treball.

El primer llarg et posa a to. Una trentena de metres sense protecció a base de fusta, plom i ganxos no donen treva a l'escalador. Més amunt, ja en lliure, l'entrada a la reunió i el descans. Per ser el primer dia de feina d'aquesta primera a l'Aeri ja n'hi ha prou. Han estat més de sis hores per rubricar un llarg d'una quarantena de metres d'A4⁻ i 6a. No està malament per començar, ¿oi? –em dic amb un somriure mentre baixo la canal fins al massa solitari refugi Bartomeu Puiggròs.

A la sortida del jardí màgic que forma la gran lleixa on trobem el peu de via d'escalades mítiques com l'*Anglada-Cerdà*, el *Mirall impenetrable* o la *Valentín Casanovas*, allà on s'acaben els cables d'acer inoxidable col·locats per la FEEC ja fa uns anys amb motiu d'un vessament de petroli des de l'antiga estació superior del telefèric, ensopego amb un mosquetó de ferro menjat pel rovell. No es pot obrir i això ha capturat per sempre una pitonissa de fissura de les que s'utilitzaven als anys trenta i quaranta a la muntanya. Just al costat hi trobo una altra pitonissa de fissura. ¡La pluja de l'hivern s'ha anat menjant el terreny i ha deixat al descobert aquest tresor! –penso mentre examino les dues peces.

ELS PIONERS

Ja pel camí de l'Arrel, recordo la narració de la primera ascensió de la *TIM* a la paret. Els escaladors de Sabadell van lluitar amb la part superior de l'Aeri durant set caps de setmana consecutius, amb prop de 500 m de cordes fixes i més de 300 pitons, 30 escàrpies de 60 cm i uns quants cargols de doble rosca, que a mode de gats per aixecar el cotxe, falcaven dins la xemeneia per assegurar-s'hi. Des de l'anomenada *Plaça Catalunya*, la falsa feixa que domina la zona central de l'impressionant llençol, els va caure una motxilla plena de material. Era l'any 1948 i la ferralla de l'època coincideix amb els claus trobats exactament a la vertical del diedre *TIM*.

La idea de fer una primera en aquest mar interminable de conglomerat em ballava pel cap des de feia un munt de temps. Fa una pila d'anys, quan començàvem a repetir les clàssiques de la cara nord, excitats pel miler d'opcions i de noms que se'ns acumulaven a les agendes –la *TIM* de l'Aeri era un d'aquest noms– ja em vaig fixar en el curt diedre per sobre de la *via dels Sostres*, a l'extrem dret de la paret. Per aquella fissura no hi havia pujat ningú i amb tan sols aquesta idea n'hi havia prou per somiar amb la boca i els ulls ben oberts.

Del somni a la realitat hi ha un pas, un instant en què la idea es converteix en decisió, en fet, i en el qual ens posem en marxa. Pots haver imaginat l'es-

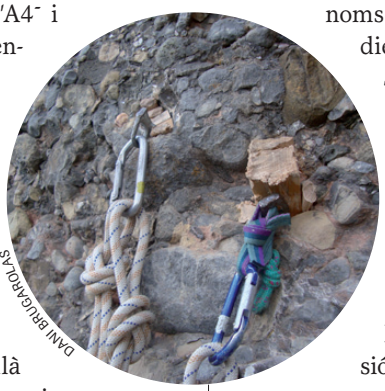
DANI BRUGAROLAS

Dos pitons falcats amb fusta de faig, aprofitant els forats que ens ofereix la roca.

MARC SUBIRANA

A punt d'entrar a la setena reunió, amb la timba que domina la paret de l'Aeri de teló de fons.

calada un miler de vegades, mirant d'escrutar-ne els detalls, advertir-ne les dificultats i dilucidant-ne les solucions; però no és fins que dones el primer pas damunt la roca que pots palpar la realitat i experimentar les conseqüències de totes les decisions que aquesta t'obliga a prendre. És així a la vida, també a la política i també a la muntanya.

ROCA COMPACTA

Per damunt de la Plaça Catalunya, el llarg clau de la via desploma descaradament. Una caiguda en aquesta secció de roca compacta et portaria directament sobre una lleixa ajaguda. Aquí no hi ha cap expansió que ens protegeixi el pas i escalar aquest tram requereix hores de paciència i d'experiència al volant. La roca, però, és excepcional i encara que diminuts, ofereix tota mena de relleus per progressar amb una relativa seguretat. La paciència torna a ser la clau de volta del llarg. Aquí les presses no s'hi valen i quan creus que una peça, sigui una punta de pitó falcada amb fusta o un plom enganxat a la roca com un xiclet, no ha quedat bé has de treure-la i tornar-la a col·locar desitjant tenir més sort que la primera vegada.

S'ha menystingut molt l'escalada artificial perquè sovint se l'ha considerada un mer exercici de bricolatge vertical. És un error, provocat, és cert, per escaladors amb tan afany de protagonisme com poques ganes d'assumir el risc real que suposa qualsevol artificial que depassi l'A3. Hi ha qui, amb una escarpa d'acer trempat a la mà, s'ha dedicat a perforar la roca al seu gust per tal que les peces que anava collocant li quedessin sempre bé. És deixa de banda el perill i s'assegura la progressió, tot i que al mateix temps es perd l'essència de l'escalada artificial: entendre la llengua de la pedra, saber-hi conversar i anar progressant a base d'experiència, delicadesa i sang freda amb els relleus que ofereix i no modificant-los.

Això no treu, però, que el màxim al que ha d'aspirar qualsevol escalador és progressar en lliure, fins i tot per allà on abans semblava impossible fer-ho. Amb els anys, l'escalada lliure ha tendit a alliberar les vies escalades en artificial. Amb el tacte de la roca a les mans i als peus, una bona dosi de sang freda i una força i una tècnica aconseguides a partir d'un entrenament conscient, neix la possibilitat de provar d'alliberar el que abans s'ha obert penjat dels estreps.

DOBLE REPTE

La idea de provar d'escalar la *Wave* en lliure s'ha instal·lat al cap del Roger des que li vaig passar la ressenya abans de l'estiu. Ha escalat la via del costat, la *Trollryggen'90*, una ruta d'escalada lliure assegurada amb parabolts i li

ha vist color. Escalar en lliure trams que s'han superat en artificial i que han quedat desequipats representa un repte doble. No només cal superar uns metres dels quals no en sabem el grau ni la dificultat en lliure si no que a més, per la dificultat de col·locar assegurances bones o deturar-nos enmig del pas a falcar un pitó, serà molt difícil, per no dir impossible, protegir-nos d'una caiguda.

DANI BRUGAROLAS

A punt de recuperar el material de l'últim llarg, en solitari.

Cap al setembre em truca per demanar-me informació de la via. Li explico que algunes seccions es podrien provar d'escalar en lliure, però que la clau serà superar l'exposició a les llargues caigudes que representaria qualsevol error en els trams clau de la via. Hi ha tres trams difícils d'escalar en lliure: el primer llarg, d'A4⁻, amb una caiguda potencial de 20 a 30 m sobre el terra, el cinquè, d'A4⁺, el més difícil de la via, i el setè llarg, d'A3⁺, que supera una placa llisa amb poquíssims forats situada sobre una altra lleixa que tampoc admet cap caiguda.

No és que tècnicament siguin impossibles de fer en lliure. De fet, aquesta serà la clau a l'hora de plantejar-se alliberar la *Wave*: en Roger només es podrà permetre caure en els llargs on no hi ha lleixes contra les quals podria picar en cas de fallar el tret.

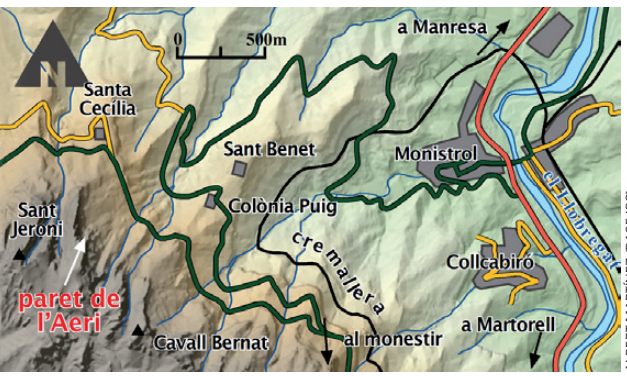

ALBERT MARTÍNEZ (BASE ICC)

DE PASSEIG

Finalment torno a l'Aeri. Però aquesta vegada tinc la sensació que hi vaig a fer un passeig. Ja no hi vaig sol i a més no em tocarà escalar ni un sol tram de primer ni hauré d'assumir cap mena de risc. Aquesta vegada li toca al Roger.

Amb una tranquil·litat espantosa va superant els metres que fa uns mesos vaig escalar en artificial. Els ploms amb cable d'acer inoxidable que vaig deixar a la paret, no tots els que vaig col·locar, només els bons, li donen una mica de moral. No obstant això, ja en el primer llarg la perspectiva d'una caiguda i d'una secció agraïda en petits forats, però absolutament desprotegida, l'obliga a escalar cap a la dreta, fins a caçar una fissura on s'assegura. La remunta amb un esforç considerable i quan s'acaba l'escletxa, s'imposa tornar al traçat original, amb un flanqueig d'infart cap a l'esquerra que el deixa a pocs metres de la primera reunió.

Els segon, el tercer i el quart llarg no li representen cap entrebanc i els hauria escalat completament en lliure si no fos que la fissura del gran sostre li regala una roca d'una textura crocant impossible d'escalar en lliure sense haver de recórrer a una brigada d'enderrocs per fer-hi neteja. S'acosta al gran repte, el llarg d'A4⁺. Però la cosa no convida. El desplom, des de la feixa és bestial i absolutament llis. L'alternativa és escalar els primers 15 m del diedre de la *via dels Sostres*, la *Nicolau-Freixas-Benito*, i fer una

travessia delicada cap a l'esquerra fins a anar a trobar l'únic parabolt amb què compta aquest tram. A partir d'aquí, no tota la feina està feta. Fins a la reunió queden una vintena de metres molt verticals que caldrà apurar en lliure sense vacil·lar gaire estona.

El mateix ens passa al setè llarg, però aquesta vegada no hi haurà la possibilitat d'assegurar-se als laterals escalats ara fa un any i a més la roca escamosa tampoc acompanya. El Roger encara un A3+ a base de ploms i ganxos en què assegurar-se amb cara i ulls és impossible. Després d'una llarga estona de tensió, amb un grau de 6c+, em mira de reüll. No diu res. Fa i desfà una secció un parell de vegades. No hi ha manera de continuar, la roca és tan llisa que l'única manera de sortir-se'n seria assajar els passos i caure fins a resoldre el trencaclosques. Des de la reunió em preparo per al pitjor. Potser el més encertat seria col·locar-se just sota el Roger. Amb prou feines el tinc 5 m per sobre meu i si cau, el millor probablement serà mirar d'aturar-lo amb els meus braços abans que piqui al terra de la lleixa on hi ha la reunió.

NERVIÓS

Em mira. Ha xapat un parell de ploms que més val que no li hagin d'aguantar la sotragada. «Ara sí que estic una mica nerviós» –em diu. Canvia les mans per reposar, les suca a la bossa de magnesi i ho torna a provar. Decididament aquest tram no es deixarà escalar en lliure. Guanya uns metres més i abans de relliscar aconsegueix agafar-se a un tercer plom i reposar.

La *Wave* ens vença en aquest punt i haurà d'esperar una altra ocasió per ser escalada completament en lliure. Si més no, hem estat a punt d'aconseguir-ho. Les línies que dibuixem a les roques en escalar-les ja hi eren. No són nostres, simplement en definim un dels possibles traçats, infinits, en realitat. Els donem un nom, hi trobem una dificultat segons l'equipament que hi deixem i l'estil amb què ens enfilem i expliquem aquesta dificultat a partir d'una escala de graus. Les vies ja hi eren, tot i que no haguessin estat escalades abans. En el moment d'escriure aquest reportatge, la *Wave* resta a l'espera d'una tercera ascensió, en lliure o en artificial.

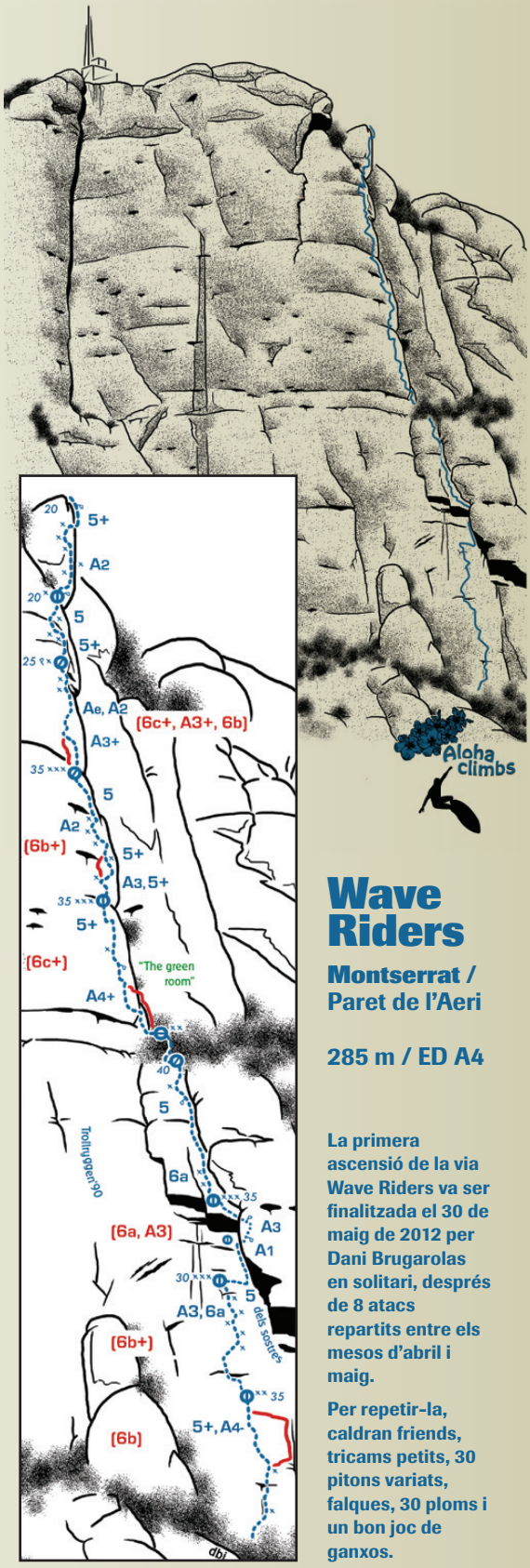

Wave Riders

Montserrat / Paret de l'Aeri

285 m / ED A4

La primera ascensió de la via Wave Riders va ser finalitzada el 30 de maig de 2012 per Dani Brugarolas en solitari, després de 8 atacs repartits entre els mesos d'abril i maig.

Per repetir-la, caldran friends, tricams petits, 30 pitons variats, falques, 30 ploms i un bon joc de ganxos.

JOAN JOVER

Cim del
Wisdom Pillar.

Uadi Rum

Un paradís per a escaladors

Per **Joan Jover i Garcia**

Uadi Rum vol dir 'vall de la lluna' en àrab. Es tracta d'un desert de sorres rogenques, farcit de grans moles de gres. Un vast territori de més de 300 km², salvatge i despoblat, situat al sud de Jordània, a tocar de les aigües de la mar Roja. I en el cor del monstre, un passadís gegantí, un uadi, enmarcat per murs de fins a 600 metres, el Jabal Rum, el Jabal Um Ishrin i el Nassrani, les grans parets del massís.

EL VIATGE

Aquest ha estat un viatge gairebé improvisat. A finals d'estiu la Gina em truca per dir-me que uns amics, en Víctor i en Jaume, planegen una visita al Uadi Rum per al mes de novembre, que l'han convidat a afegir-s'hi i que si a mi també m'agradaria... Que guapo, penso, ¡les cèlebres parets del desert! Em vénen al cap imatges vistes en revistes de muntanya, comentaris de companys que hi han estat, la pel·lícula *Lawrence of Arabia*... Sí que m'agradaria, sí, però són diners i per a mi el moment no és dels millors. Aquell dia no decidim res, però després, cada vegada que ens veiem o parlem per telèfon reprenem el tema. Un viatge llunyà, un país exòtic, escalar al desert. Finalment és la Teresa qui desencalla el vols i dols en el quals ens debatem covardament. A ella li devem els ànims i l'empenta final. Sí, això s'ha d'aprofitar, ¡ja treballarem quan tornem! Recerca d'informació, comprar bitllets d'avió, preveure el material, tramitar els visats, tot una mica just, però bé.

UN VIATGE LLUNYÀ, UN PAÍS EXÒTIC, ESCALAR AL DESERT

Una matinada tèbia de tardor mediterrània, descol·locats per un son massa curt, expectants davant les aventures que ens esperen, volem cap a l'Orient Mitjà i les terres del Creixent Fèrtil, l'anomenat bressol de civilitzacions.

A Amman hi aterrem gairebé 24 hores després de sortir de Catalunya, condicionats per les esperes desavinents que comporten els vols barats, i sense haver resolt el tema de la son. Després de llargues negociacions amb els irreductibles taxistes de l'aeroport, aconseguim un taxi al preu que imposen ells i viatgem cap al Rum, uns 300 km al sud de la capital. Es fa de dia poc abans d'arribar al nostre destí i amb la llum de l'alba descobrim un paisatge tant aspre com fascinant, grans horitzons i terra buida a banda i banda d'una carretera recta i caòticament transitada per vehicles de tot tipus.

El poblet de Rum no és més que un petit nucli de cases baixes i arrenglerades en la planura de sorra. La gent viu humilment dels ramats de camells, de quatre botigues de queviures i una mica del turisme. Pel carrer només homes i canalla jugant enmig de la brutícia, les dones tancades a casa. Ni un arbre, ni un bri de

El poble de Rum.

JOAN JOVER

JOAN JOVER

Les grans parets del Jabal Nassrani.

verdor. Les parets de les fotos que hem vist des de sempre les tenim a tocar, però també d'altres, desert endins, parets i més parets de gres que es desprenen de massissos de formes arrodonides, els jabals. Fins on abasta la mirada... El sol crema malgrat l'hora i l'avançada tardor. El primer que penso és com serà la temperatura escalant dins el coixí d'aire caldejat per la roca. Però no, hi ha vessants tant a llevant com a ponent i sembla relativament fàcil escapar de les grans calors, almenys mitja jornada.

Aviat ens instal·lem a la casa on ja s'allotgen en Víctor i en Jaume, que van sortir uns dies abans. El nostre refugi és una habitació de quatre parets despullades, amb una taula i una dotzena de matalassos, ara amuntegats, que per dormir estendrem com un mosaic. Els amics arriben més tard, cansats després d'abandonar la cara SO del Jabal Nassrani, però contents per totes les experiències viscudes aquests dies. Ens saludem divertits i amb cara de «Ves, finalment som aquí els quatre». També amb un cert alleugeriment per trobar gent de casa en aquest racó de món. Aviat la conversa deriva en les escalades realitzades i els projectes en ment. Ells ja han fet dues ascensions i avui han abandonat la clàssica *Hiker's Road*, després de perdre la via a mitja paret, però sembla que també han descobert on han errat l'itinerari. El cas és que en Víctor no troba millor manera de celebrar l'encontre que convidar-nos a tornar-hi demà mateix.

PRIMERS PASSOS AL UADI RUM

La guia de Tony Howard és un treball exhaustiu, poc menys que imprescindible per situar-se, però amb explicacions justetes i dibuixos casolans, relativament poc útils per seguir un itinerari i menys encara per trobar el seu inici. De *Hiker's Road* diu que és la via més fàcil del Nassrani, però que es tracta d'un itinerari seriós i sobre una gran paret.

Ens llevem de nit perquè aquí tot té la seva envergadura. Les vies són llargues, estan desequipades i els descensos sovint es presenten complicats. Que ningú s'enganyi, Uadi Rum no té res *d'escalade plaisir*, és autèntic terreny d'aventura. Des del poble la paret sembla allà mateix, però caminem una hora fins peu de via. Tinc ganes de tocar la roca i demano als

JOAN JOVER

Una nena jordana del poble de Rum.

G. AUBARELL

Primers llargs de **Hiker's Road***, a la cara SO del Nassrani.*

companys de començar, de manera que enfilo la gran llastra que marca els primers 100 m de l'itinerari. La sensació que m'arriba de seguida és que sembla que estiguis obrint via, no hi ha

La paret és vertical i desplomada. L'entorn és ben solitari i feréstec

res, ni en els llargs ni a les reunions. També has de procurar no perdre't, anticipant-te i navegant. La paret al nostre voltant és vertical i desplomada per sobre, l'entorn és ben solitari i feréstec, la roca demana precaucions... Tot plegat impressiona i escalo amatent. Superem la llastra i el terreny menys definit que segueix, però seguidament travessem a la dreta per unes cornises, a buscar una gran canal-xemeneia, perquè en Víctor diu que ahir van continuar recte i va ser on es van perdre. Però res, la via tampoc va per la xemeneia i al final només queda baixar. En realitat després descobrirem que l'itinerari que van seguir els companys ahir era el bo, i que si es van trobar tallats va ser per un despreniment recent de grans proporcions que s'ha carregat entre 50 i 100 m de la via original. És tard quan tornem a posar els peus a terra, després de diversos ràpels i una enganxada de cordes que ens dóna una feinada de por. ¡Quin començament! tan motivats que anàvem... Uadi Rum ens ha ensenyat les dents.

Aviat fem nous plans. Ens decidim per una via més curta i fàcil, la *Rum Doodle* al Jabal Rum, un esperó magnífic i considerat com una de les millors vies del seu nivell. Aproximació molt guapa, per unes fonts que brollen de la roca viva i per uns engorjats dominats per grans parets, on no seria estrany topar amb el mateix Thomas Edward Lawrence embolicat amb turbant i sobre el seu cavall. Descobrim amb una certa aprensió el genuí estil Uadi Rum. Ahir vam progressar bàsicament a través de fissures i xemeneies, i les oposicions són semblants en tots els tipus de roca, però avui l'escalada és exterior, per murs compactes. Des de sota resulta impressionant, el terreny és molt dret, tot sembla difícil i res fa suposar que sigui còmode de protegir. Sortosament la realitat no és tan crua. Un bé de déu aquest gres, preses pertot, forats, incrustacions, etc. La roca més escaladora del món m'atreviria a dir, més encara que la dolomia dels Alps orientals. Malgrat tot, no et pots refiar, s'escala sobre sorra, extremadament compactada, però sorra al cap i a la fi. Cal comprovar cada agafador. I protegir-se no sempre és fàcil. Un estil d'escalada seriosa, eminentment exposada, però amb molt més joc del que podria semblar a la vista del relleu. Recordo les paraules de l'Arnaud Petit: «Tornar a aprendre a escalar».

JOAN JOVER

A la paret del **Rum Doodle Pillar.**

HISTÒRIA DE L'ESCALADA AL UADI RUM

Els primers a enfilar-se pels jabals de Uadi Rum van ser els beduïns, el poble nòmada que habita aquests territoris i que des de temps immemorials han caçat les cabres que viuen a les roques del desert. Ells han anat descobrint, al llarg dels anys, els passos que travessen els massissos i els accessos més fàcils als cims. Alguns del antics itineraris beduïns són les vies normals d'avui, però sovint no tenen res de fàcils i s'hi poden trobar passos de fins a V.

Els primers escaladors occidentals al Uadi Rum van ser els sempre exploradors britànics, un equip format per Tony Howard, Mick Shaw, Alan Baker, Diana Tailor, junt amb el francès Wilfried Colonna. Els pioners van ser els britànics, l'any 1984, que van tornar l'any següent acompanyats pel francès. Entre les dues campanyes es van inaugurar un bon nombre de vies, algunes actualment clàssiques. Pocs anys després el germans Rémy, suïssos, coneguts ja aleshores als Alps per les seves primeres en terreny de roca, van deixar també la seva empremta amb vora dues dotzenes de nous itineraris, la majoria difícils i particularment exposats. Cordades posteriors que es van distingir per la seva activitat van ser les formades per Duvernet-Monnet i per Haulpotter-Precht. Posteriorment, amb el canvi de segle, les parets del desert jordà fins i tot han conegut les noves tendències d'esportiva en paret, un estil gens en consonància amb l'esperit aventurer dels seus antecessors, deixant l'únic recorregut equipat del massís: *Guerre Sainte*, d'un grup francoisraelià.

A partir de la dècada de 1990 Uadi Rum ha esdevingut un destí habitual i s'han anat explorant la majoria de línies més evidents, però queden encara infinitat de motius per descobrir, especialment a les parets més allunyades. Tant de bo perduri l'esperit de l'escalada tradicional, basat en la descoberta, els pocs mitjans i l'acceptació del risc.

VIMEO

Tony Howard en una entrevista recent.

JOAN JOVER

Part alta del Wisdom Pillar.

JOAN JOVER

La cara E del Jabal Rum, amb el Wisdom Pillar.

Com ahir, la progressió és lenta, gens d'equipament i no et perdis. La baixada també compta, tota a còpia de ràpels, on els risc afegit que s'enganxi una corda amb les capricioses formes de la roca és força elevat. Per acabar-ho d'adobar, una llastra que fem caure ens secciona una corda. Al final tot un dia de feina per una via de 350 m acotada D sup. Però estem contents, per fi hem venut una escombra i l'escalada ha estat magnífica.

WISDOM PILLAR

Ja portem uns dies per aquests topants, ens hem fet al lloc i ens sentim còmodes. Tot és força rudimentari, però ens agrada aquesta vida senzilla d'escalar, menjar –encara que sigui sempre arròs– i dormir. La gent és acollidora i acostumada als escaladors. La religió es viu de manera menys agressiva que en altres territoris de cultura islàmica, però ho impregna tot. Algunes nits ens desperta el crit agut del muetzí, el sacerdot musulmà, provinent de la mesquita del centre del poble. Són les oracions matinals, l'àdhan, el cant a la suprema grandesa de déu. Una lletania, inquietant, misteriosa, que en aquell silenci de natura morta posa la pell de gallina.

El nostre tercer dia d'escalada el dediquem a un dels projectes més cobejats, el Wisdom Pillar, a la paret principal del Jabal Rum, una de les grans clàssiques del massís i una de les vies més boniques que recordo haver fet mai. Traçat, bellesa de l'escalada i entorn. ¡Ho té tot!

Ens llevem a les 4 i sortim amb les frontals. Sabem que una cordada de francesos tenen el mateix projecte i que un d'ells, en Guillaume, un marsellès simpàtic i escardalenc com el Rebuffat, ja ha fet la via. Sense vergonya, esperem sota la paret per deixar-lo passar. El seu lideratge a la paret, així com les indicacions que la vigília ens havia donat del descens, probablement ens va estalviar un bivac. Encara és de nit quan comencem amb les primeres roques d'un sòcol enrevessat i d'estructura complexa, que superem amb 3 o 4 llargs, fins a assolir uns grans replans. Acaronats pel sol tebi del matí, reestructurem el material sense pressa, mentre mengem, bevem i ens fem fotos amb els francesos. Aquí comencen les principals dificultats. Salpem definitivament. Fissures sense fi, grans llargs, vertical, lliure, exposat... ¡Escalada de debò, escalada Preuss! En els vora 500 m de recorregut trobem només 4 o 5 expansions, totes a les plaques dels darrers metres, on un 6b d'adherència (6a obli-

> UNA DE LES VIES MÉS BONIQUES QUE RECORDO HAVER FET MAI

gat) marca el pas més exigent de l'itinerari. A mitja tarda som al cim, envoltats per la llum màgica del desert i un mar que en tots els horitzons és de roca. ¡Gina, Víctor, quin goig de ser aquí! Després la baixada, que comença pujant pels anomenats doms, no sempre fàcils, una mena de bombolles enormes de sorra en ebullició que s'han petrificat sota l'efecte de ves a saber quin cataclisme geològic. L'altiplà summital del Jabal Rum és tot així, sembla realment un altre planeta. I quina baixada, laberíntica, cercant els passos en totes direccions i visitant paratges sorprenents, caminant, escalant i rapelant. Quan tornem a trepitjar terra ferma ja no li queda gaire marge al dia. Però magnífic, tot de cara, d'aquelles jornades que deixen una profunda satisfacció.

I fi de les escalades. La mateixa nit del Wisdom Pillar vaig a dutxar-me. En el lloc precari on anem no hi ha llum elèctrica i em trec el frontal perquè no és submergible. En mig de les tenebres, allargo la mà per agafar la tovallola i em faig dos talls considerables amb els vidres trencats de la finestra on la tenia penjada. Aquest maleït costum occidental de rentar-se tant sovint... Realment l'escalada no sempre és l'activitat més perillosa dels nostres viatges.

Anirem a visitar la mar Morta i Petra. ¡Uadi Rum, et portarem sempre al cor!

JOAN JOVER

El Wisdom Pillar, per sobre del sòcol.

Surant sense esforç a la mar Morta.

JOAN JOVER

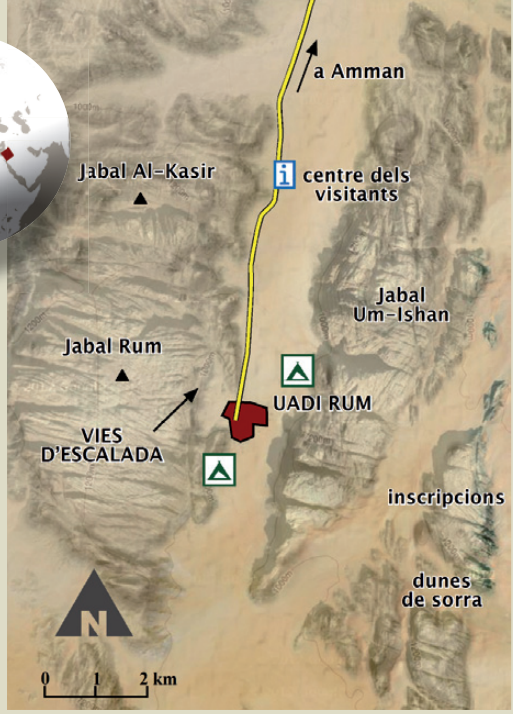

ALBERT MARTÍNEZ (BASE GOOGLE MAPS)

CONSELLS PRÀCTICS

VIATGE. Per volar de Catalunya a Jordània, Alitalia sembla que és la companyia que ofereix els millors preus. D'Amman a Uadi Rum es pot anar amb bus o taxi. Els taxis de l'aeroport són la solució més còmoda, però tenen les tarifes estipulades i són cars. El bus, lògicament, és el transport més econòmic, però a la terminal cal anar-hi igualment amb un taxi des de l'aeroport, que no és barat, i després et deixa en una cruïlla a 20 o 30 km del poble de Rum. Una solució intermèdia consisteix en anar fins la parada de bus i allà llogar un taxi no oficial, més barats i amb la possibilitat de regatejar.

TRÀMITS. Per entrar a Jordània cal visat. És possible i més econòmic obtenir-lo al mateix aeroport d'Amman, però les arribades a aquests llocs sempre són caòtiques. Segurament resulti més pràctic tramitar-lo abans al consolat des de Barcelona. Per accedir a Uadi Rum cal pagar una taxa, que es fa efectiva a l'entrada, de 5 JOD (uns 5,33 €).

MONEDA. La moneda del país és el dinar jordà (JOD), que val una mica més d'un euro (1 JOD=1,07 €), depenent del lloc on canviem i les fluctuacions de la moneda. A l'aeroport tindrem el canvi oficial, menys favorable; però és relativament fàcil canviar al carrer, als hotels i als comerços. Un dinar al Rest Hause pot costar al voltant de 8 dinars, una mitja pensió en una casa del poble uns 20 dinars i un taxi no oficial de Rum a Amman uns 50.

MENJAR I DORMIR A UADI RUM. Al Rum no hi ha cap hotel, però hi ha cases particulars que lloguen habitacions amb possibilitat de règim de mitja pensió. No hi ha llits ni res semblant, cal portar sac de dormir. També hi ha un càmping a l'entrada, el Rest House, però és considerablement brut i comporta viure sobre la sorra. També al Rest House hi ha una mena de bar-restaurant, l'únic lloc del poble on fan menjars (venen cervesa, caríssima). A part d'això, trobarem alguns comerços on es possible comprar llaunes, pa, llet, fruita, begudes i poca cosa més.

PERÍODES RECOMANABLES. La millor època per escalar és a finals de tardor i finals d'hivern. Al ple de l'hivern sembla que el temps és més inestable i la resta de l'any fa massa calor. Durant la bona època la calor també pot ser un obstacle, cal triar vessants ombrívols i/o començar molt aviat. Les nits són temperades i, en les èpoques descrites, no cal portar gaire roba d'abric.

MATERIAL D'ESCALADA. Les vies del Uadi Rum estan completament desequipades o amb un equipament mínim. Cal portar de tot i força. De pitons res, la roca és massa sorrenca i no queden bé. Un perfil de material que permeti abordar gairebé qualsevol itinerari comportaria 2 jocs d'encastadors passius i 2 d'encastadors de lleves, tot des de peces molt petites a molt grans. També moltes bagues per a ponts de roca, una formació habitual en aquest gres. En relació a les cordes, de 50 o 60 m, les dues mides tenen els seus avantatges i inconvenients. El que és recomanable és portar-ne dos jocs, la roca és extremadament abrasiva i les cordes envelleixen molt abans que en qualsevol altre lloc.

RESSENYES. HOWARD, T. *Treks and Climbs in Wadi Rum*. 5th ed. United Kingdom: Cicerone Press, 2010.

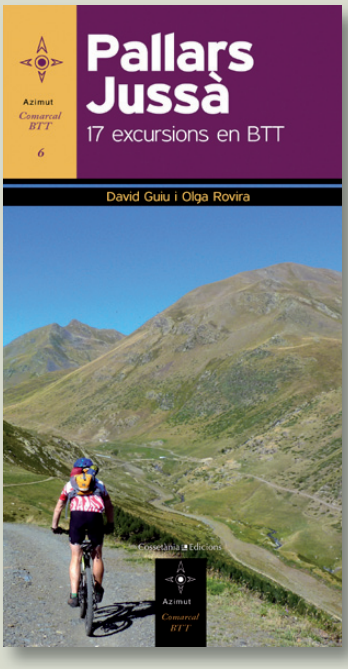

Pallars Jussà. 17 excursions en BTT
David Guiu Oliver i Olga Rovira Pijuan
Valls: Cossetània Edicions, setembre 2013
[Col·lecció Azimut Comarcal, sèrie BTT]

El Pallars Jussà amb BTT

Aquest llibre ofereix la possibilitat de conèixer els indrets més significatius del Pallars Jussà, gràcies a les 17 rutes que presenta, dues de les quals estan dedicades a una extensa volta en dos dies per gairebé tot el perímetre de la comarca. A més a més, proposa nombroses variants dels recorreguts principals amb la finalitat d'adaptar els itineraris a les diferents sensibilitats ciclistes. D'aquesta manera podem trobar des de rutes familiars i aptes per a tots els públics, passant per les més clàssiques i rodadores, fins arribar a les tendències més actuals del ciclisme amb itineraris més tècnics.

A banda de recollir aquesta pluralitat d'interessos ciclistes, també fa un exhaustiu repartiment geogràfic dels recorreguts, de manera que gairebé no queda cap racó de la comarca per visitar. D'aquesta manera, el llibre planteja rutes des de l'extrem sud de la comarca, a la cara nord del Montsec, fins a l'extrem nord, ja plenament en el Pirineu més altiu que representa la vall Fosca; i això sense oblidar les principals poblacions, com Tremp i la Pobla de Segur o les més petites com Rivert, Toralla, Covet, etc., o les viles que en temps pretèrits foren habitades, com Espills, la Bastida de Bellera o Montsor.

Això permetrà copsar, no tan sols el paisatge i la natura pallaresa, sinó un ampli ventall d'encants de la comarca, ja siguin historiogràfics, gastronòmics, etnogràfics, museístics, culturals, patrimonials, gastronòmics, etc. Fet i fet, el llibre hi incideix especialment, i ho fa amb la presència de dos requadres a cada ruta on es destaca alguns d'aquests aspectes. A mode d'exemple, podem citar el requadre que fa referència a la rica literatura pallaresa amb autors com Maria Barbal, Pep Coll o Jordi Creus. L'objectiu és que els ciclistes que hi pugin a pedalar s'impregnin, a més de natura, de tots els valors que aporta el Pallars Jussà.

Els autors

Els confins d'Aran

Una gran travessia circular en 8 etapes que permet descobrir tots els paisatges de la muntanya aranesa.

La gran volta a la Val d'Aran
Jaume Llanes i Montserrat Timoneda
Bilbao: Sua Edizioak, abril 2013

Passeigs per la vall d'Ordesa

Un llibre per gaudir en família de la fauna, la flora i els paisatges més espectaculars del Pirineu.

Excursiones familiares por el parque nacional de Ordesa y Monte Perdido
Eduardo Viñuales
Bilbao: Sua Edizioak, maig 2013

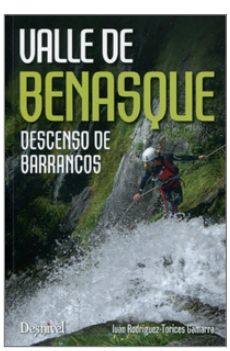

Descens de barrancs a Benasc

La primera guia de barrancs completa del vall de Benasc, totalment actualitzada, per fer els millors descensos.

Valle de Benasque. Descenso de barrancos
Iván Rodríguez-Torices Gamarra
Madrid: Ediciones Desnivel, abril 2013

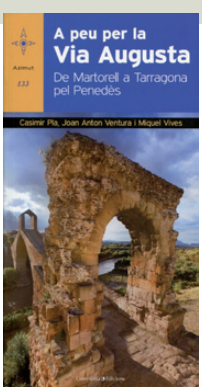

Seguint els antics camins romans

Onze itineraris sobre la Via Augusta i sobre la presència dels romans a Catalunya,

A peu per la Via Augusta. De Martorell a Tarragona pel Penedès
C. Pla, J. A. Ventura i M. Vives
Valls: Cossetània Edicions, juny 2013 [Col·lecció Azimut, 133]

Tots els documents que ressenyem en aquesta secció es poden trobar a la biblioteca del Centre Excursionista de Catalunya.

El Centre Excursionista de Catalunya: de la Segona República al franquisme

El Memorial Democràtic de la Generalitat de Catalunya i el Centre Excursionista de Catalunya publiquen el catàleg de l'exposició del mateix títol que va ser inaugurada a Barcelona l'octubre del 2012. En el catàleg es repassa el recorregut vital del CEC entre els anys 1931 i 1956 aprofitant la potencialitat del seu arxiu documental, cartogràfic i fotogràfic, testimoni de la tasca de preservació del patrimoni per part de l'entitat i els seus socis.

Culturalment i esportivament el CEC assoleix la seva plenitud a la primera meitat de la dècada de 1930 impulsant els treballs de la divisió comarcal de Catalunya, mentre els alpinistes i escaladors del CEC popularitzen l'excursionisme i l'esquí. El CEC fou reconegut internacionalment quan entrà a formar part de la Unió Internacional d'Associacions d'Alpinisme (UIAA).

De l'esplendor dels anys 1931 a 1935 es passa a la lluita dels tres anys de la guerra civil espanyola. D'una banda, col·laborant institucionalment o individualment amb el govern de la Generalitat cedint refugis per a les Milícies Alpines, estimulant els socis a cedir material de muntanya per aquesta unitat militar i intentant mantenir una presència internacional. Des de l'any 1939 la lluita es converteix en supervivència davant una situació política desfavorable. Són els primers anys del franquisme en què el CEC i els seus socis han de fer equilibris per mantenir l'entitat i el seu ric patrimoni, però al mateix temps han de reprendre l'activitat.

Josep Calvet

El Centre Excursionista de Catalunya. De la Segona República al franquisme. Esplendor, lluita i supervivència
Barcelona: CEC/Memorial Democràtic, abril 2013

El somni del K2

Una fita mai aconseguida abans al món: retransmetre en directe durant tres mesos l'ascens a la segona muntanya més alta de la Terra.

K2 massa alt per als nostres somnis.
Toni Arbonès
Valls: Cossetània Edicions, maig 2013 [Col·lecció Annapurna, 5]

Dos mapes i guies excursionistes nous: els cingles de Bertí i el Lluçanès

Els cingles de Bertí són un espai emblemàtic de l'excursionisme català. El Lluçanès ens remet a un territori d'una forta identitat, a termes com la transhumància el bandolerisme.

Cingles de Bertí
Barcelona: Editorial Alpina i Geostel [Col·lecció E-25], 2013
Lluçanès
Barcelona: Editorial Alpina i Geostel [Col·lecció E-25], 2013

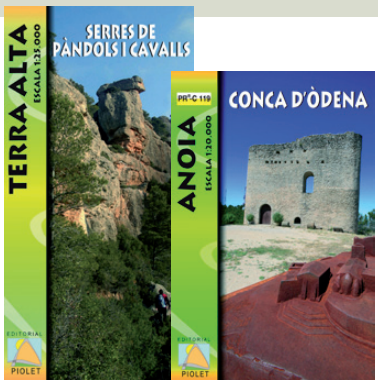

La conca d'Òdena i la serra de Pàndols i Cavalls

La conca d'Òdena a la comarca d'Anoia i la Terra Alta, per conèixer els espais de la batalla de l'Ebre, i diverses rutes d'interès excursionista, són les darreres novetats de Piolet.

Conca d'Òdena
Barcelona: Editorial Piolet, juny 2013
Serra de Pàndols i Cavalls
Barcelona: Editorial Piolet, abril 2013

ANDES

PATAGÒNIA

Cerro Chaltén (Fitz Roy), 3.405 m

Nova via

Aquest estiu austral 2012-13 deixa dos nous itineraris a les parets de la muntanya, d'altra banda ja força explotades. El que sí que s'ha de reconèixer és el bon estil de les dues ascensions.

Luka Krajnc i Tadej Kriselj obren ***The Real Kekec*** (fins a 6c i A2/800 m de recorregut original) a la part esquerra de la pilastra Goretta (pilastra N), començant pel primer llarg del ***Diedro del diablo*** i sortint al seu cim pel darrer llarg de la ***Casarotto***. La cordada eslovena inverteix tres dies en la pilastra pròpiament dita, bivaquejant per tercera vegada al seu punt culminant. El quart dia continuen per la ***Casarotto*** fins a coronar el Fitz i comencen el descens, fent una altra nit a La Silla. El cinquè dia surten de la muntanya i retornen a les tendes del Paso Superior.

***Cara E de les Moose's Tooth amb les últimes vies obertes. Blau:* Terror*; negre:* Bird of Prey*; vermell:* Artic Rage*, i groc:* NWS.**

Per la seva banda, Sergio Tartari (Brasil), Favio Daflon (Brasil) i Luciano Fiorenza (Argentina), afegeixen ***Samba do Leao*** (fins a 6c/1.300 m de recorregut) a la cara N, en un sol atac de tres dies i tot lliure. Aquesta via comença a l'esquerra de ***Tehuelche***, s'eleva directament fins als replans anomenats *Gran Hotel* i continua entre ***Clínica de Aventura*** i ***The Hoser Chimney*** fins a l'aresta NO, on coincideix amb ***The Hoser*** durant uns 100 m. Finalment travessa a la dreta, creua l'***Afanassieff***, i continua per terreny verge fins al cim.

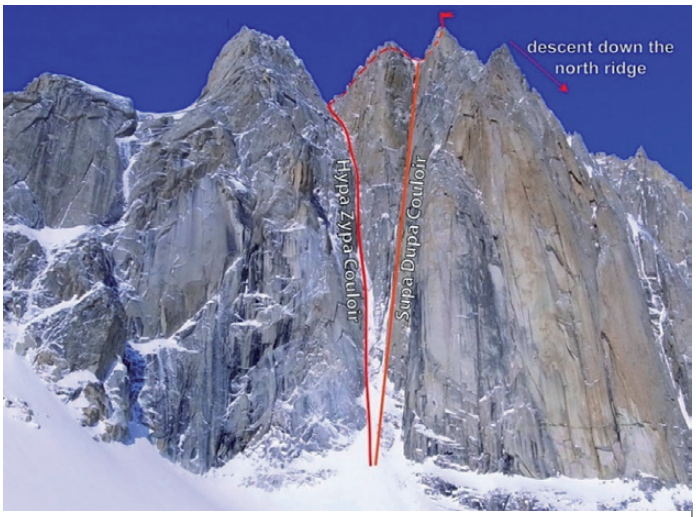

JESS ROSKELLEY

Els dos impressionants corredors del Citadel.

AMÈRICA DEL NORD

ALASKA RANGE

Moose's Tooth, 3.300 m (aprox.)

Nova via

Destaquem la fructífera activitat portada a terme durant el passat abril sobre aquesta gran muntanya. Tres nous itineraris en deu dies a la cara E, dos d'aquests amb la participació del nord-americà Sott Adamson.

Terror (WI6, M7, A2/1.500 m de recorregut), per Scott Adamson i Chris Wright en tres dies. Escalada mixta amb sectors de glaç prim i estructures fràgils.

Bird of Prey (6a, 90º, M7, A2/1.500 m de recorregut), per Dani Arnold i David Lama en dos dies. Via directa i amb més terreny de roca que les altres.

NWS (WI6, M5/1.400 m de recorregut), per Scott Adamson i Pete Tapley en dos dies. Menys extrema que les altres, però l'única íntegrament en lliure. A la part alta desemboca a l'***Artic Rage***.

Citadel

Nova via

Impressionant primera en aquest cim de les Kichatna Mountains, a uns 100 km al SO del McKinley. Es tracta de ***Hypa Zypa Couloir*** (AI5$^+$, M6$^+$, 5.10R, A3/1.100 m de desnivell), una estreta i vertical xemeneia de glaç i mixt situada a la cara E. L'itinerari va a l'esquerra de ***Supa Dupa Couloir***, de característiques semblants. Els autors han estat els nord-americans Ben Erdmann i Jess Roskelley, i el danès Kristoffer Szilas, que han necessitat tres dies entre ascens i descens (per l'aresta N). Abril, 2013.

HIMÀLAIA I KARAKORAM

NANGA PARBAT

Nanga Parbat (8.125 m)

Nova via

Una mica tard, però no podem deixar d'esmentar el primer recorregut de l'aresta de Mazeno, de més de 10 km i una de les més llargues de l'Himàlaia, un projecte antic i amb molts

intents que per fi s'ha fet realitat. Ho han aconseguit l'anglès Sandy Allan i l'escocès Rick Allen, tots dos veterans himalaistes (acompanyats fins a 7.200 m per la sud-africana Cathy O'Dowd i els nepalesos L. Rangdu Sherpa, L. Zarok Sherpa i L. Nuru Sherpa, que abandonen per esgotament). Ascensió sense grans dificultats tècniques, però remarcable per esforç excepcional que representen els 18 dies continuats, gairebé sempre per sobre els 7.000 m, que han estat necessaris per completar la travessa. La llàstima és que en els 900 m finals l'itinerari evita l'aresta pels pendents del vessant N. Estiu del 2012.

CATALANS PELS 14

El veterà Òscar Cadiach, sol però envoltat d'una petita multitud que aprofitava com ell la prevista finestra de bon temps, assoleix el Kangchenjunga per la via normal. Atac final des d'un camp IV situat a 7.700 m i 30 h entre pujar i baixar. Es tracta del dotzè vuit mil del català i una mostra admirable de dedicació i constància. El mateix dia i per diferents motius, moren 5 dels 26 alpinistes que estaven intentant el cim. Maig del 2013.

Tampoc es queda curt en Ferran Latorre, que els mateixos dies assoleix el Lhotse en companyia d'Enric Llonch. En Ferran, amb menys vuit mils (aquest és el vuitè) però també amb menys anys, és un altre ferm candidat a la curiosa cursa pels 14 gegants de la terra.

FERRAN LATORRE

Ferran Latorre al cim del Lotse.

PIOLET D'OR 2013

La 21 edició del guardó d'alpinisme més prestigiós del món ha premiat totes les activitats nominades, un fet encara sense precedents. El jurat d'enguany ha estat presidit per Stephen Venables i format per Silvo Karo, Katsukata Yokoyama i Gerlinde Kaltenbrunner. I els criteris de sempre: esperit d'equip, component d'exploració i aventura, dificultat, compromís i austeritat de recursos.

Kamet (7.756 m). Nova via a la cara SO, de 2.000 m de desnivell, en 5 dies d'ascens i 1 de descens. Terreny mixt de gran dificultat i a molta alçada. Activitat portada a terme pels francesos S. Bohin, D. Jourdain, S. Moatti i S. Ratel.

Shiva (6.142 m). Nova via per l'aresta NO, de 700 m de desnivell, una escalada molt difícil i exposada, seguida de la travessa del cim i baixada per l'aresta S. Un total de 9 dies d'activitat per Fowler i Ramsden (veg. crònica de *Muntanya* 903). Aquest és el segon piolet de la cordada anglesa, després del Siguniang del 2002.

Muztagh Tower (7.273 m). Nova via a l'esperó NE pels russos A. Lange, D. Golovchenko i S. Nilov. Un compendi de dificultat, alçada, desnivell i llarga permanència en paret (veg. aquesta mateixa crònica).

Baintha Brakk o Ogre (7.285 m). Nova via a la fins ara verge cara S pels nord-americans K. Dempster, H. Kennedy i J. Wharton. Alçada i dificulta en terreny mixt (veg. crònica de *Muntanya* 902). Dempster també és piolet d'or pel Xuelian O.

Nanga Parbat (8.125 m). Primer recorregut de l'aresta de Mazeno, de més de 10 km i una de les més llargues de l'Himàlaia, a càrrec de l'anglès S. Allan i l'escocès R. Allen (acompanyats fins a 7.200 per la sud-africana C. O'Dowd i els nepalesos L. Rangdu Sherpa, L. Zarok Sherpa i L. Nuru Sherpa). Un gran esforç de 18 dies gairebé sempre per sobre els 7.000 m (en els 900 m finals l'itinerari evita l'aresta pels pendents del vessant N.).

Kyashar (6.770 m). Primera ascensió de la pilastra S, a càrrec dels japonesos T. Aoki, Y. Hanatani i H. Manome. 2.200 m d'ascensió en 6 dies i encara un bivac més durant la baixada, per l'aresta E.

El premi a la trajectòria l'ha guanyat l'austríac Kurt Diemberger. Alpinista, explorador, escriptor, cineasta... Història viva del món de la muntanya, l'únic himalaista viu amb dues primeres ascensions a cims de més de 8.000 m (Broad i Dhaula). També és autor de grans ascensions a l'arc alpí, com l'Eiger o la integral de Peuterey, quan aquests itineraris comptaven amb molt poques repeticions.

JUANJO GARRA PERD LA VIDA AL DHAULAGIRI

Desgraciadament hem de tancar aquesta crònica de catalans a l'Himàlaia amb la notícia de la mort de Juanjo Garra, un altre de casa amb bones possibilitats d'aconseguir el mateix repte. En Juanjo havia assolit el Dhaulagiri, junt amb Kheshap Sherpa, i un poc a sota el cim va patir una relliscada amb el resultat d'una fractura al peu. Malgrat l'abnegació de Kheshap, que va ser sempre al seu costat, i el rescat que van improvisar xerpes presents i alpinistes de diversos països, com el mateix Latorre, Jorge Egocheaga, Alex Txikon i altres, res es va poder fer per baixar-lo de la zona de la mort i al quart dia va morir. Era el vuitè vuit mil de l'himalaista de Lleida.

Del conglomerat dubtós al calcari més exigent

Mentre que abans els itineraris resseguien l'estètica, avui en dia ressegueixen l'espai lliure si n'hi ha, sobretot en indrets molt freqüentats com Riglos, on l'aproximació és mínima i l'ambient generós. Un luxe d'escola, on tota l'energia s'esmerça per escalar sense treva la vertical més absoluta, i més quan es tracta de la Visera, un rocòdrom diàriament sol·licitat on s'aplega el gruix més important dels escaladors que visiten aquest fantàstic lloc. No passa el mateix al poble veí d'Agüero, on les roques són molt més modestes, i com a molt veurem alguns de tant en tant repetint la via *Normal* a la Peña Sola, l'objectiu més significatiu que eclipsa aquesta contrada amb la seva inconfusible silueta. Gràcies a això, encara queden alguns traçats prou evidents que desperten l'instint als més romàntics tal com descobrim en aquesta crònica. On no cal tanta imaginació és sens dubte a la colossal Peña Montañesa, una veta de calcari excel·lent, on els més assenyats estudien al detall els tresors que ofereixen els seus tres vessants, on fins i tot s'obren panys de paret concrets sense arribar a dalt, aprofitant el millor del terreny i davallant en ràpels, una tàctica més que habitual en aquest caòtic baluard de considerables proporcions i bona reputació.

RIGLOS

Si la visera de Riglos ja semblava prou col·lapsada, se li suma la via ***Shackleton*** (novembre 2012) equipada des de dalt per Toño Carasol, Israel Blanco i Xosé M. Otero. Una línia que coincideix en part amb un projecte d'Israel aparcat fa uns anys, que a la fi s'ha rematat despenjant-se pel desplom, una maniobra sempre complicada i angoixant amb 200 m de buit autèntics sota els peus. La nova via arrenca a pocs metres a l'esquerra de la Torrijos, coincideix amb la R1 de ***El vuelo del Fénix***, i creua la via ***Mosquitos*** per sota la reunió anterior a la travessa del Trono. La ruta progressa pràcticament paral·lela a ***El zulú demente*** per la dreta, i ofereix una primera meitat de panxes amb roca més discreta, per culminar per tres tirades de somni a l'estil de les sorprenents vies del sector. L'itinerari s'ha netejat tot el

RIGLOS / Mallo Viserra
Shackleton
(205 m, 7a)

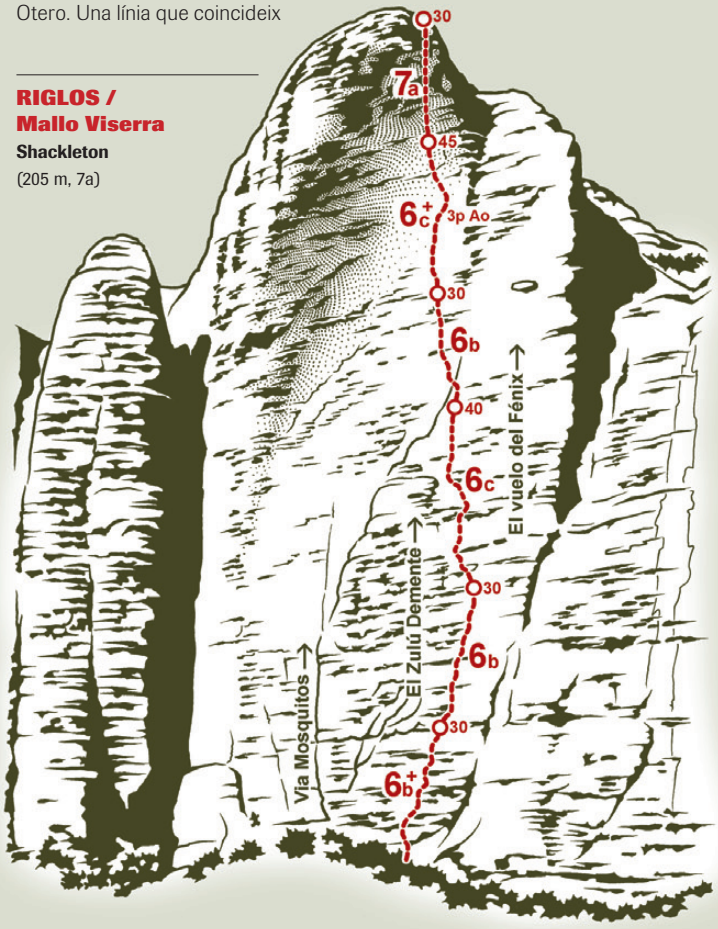

ARMAND BALLART

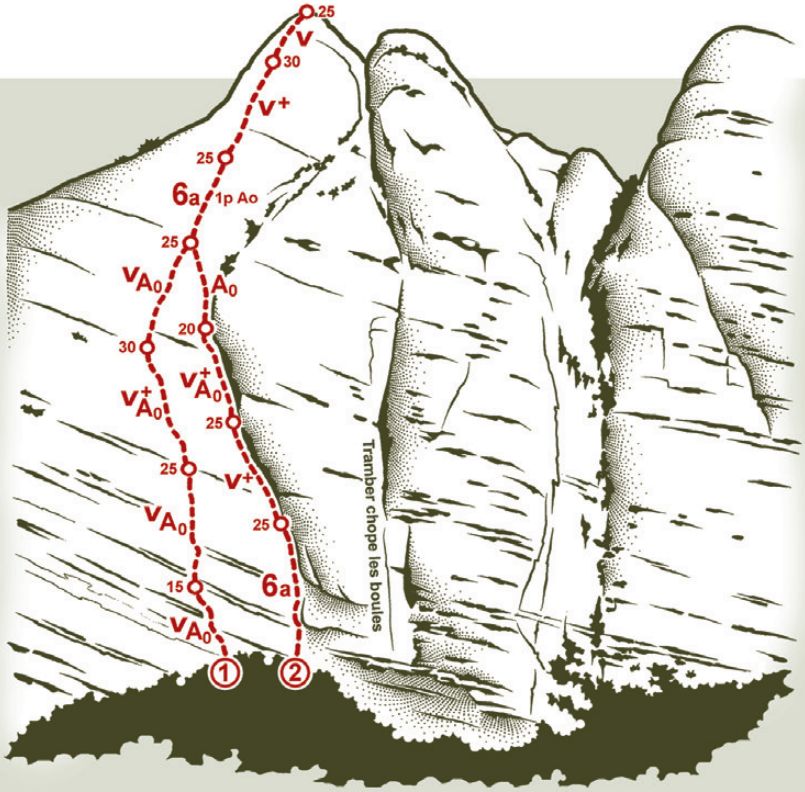

especialment al vessant sud de la Peña Rueba. Cal dur 15 cintes. Roca acceptable excepte les dues últimes tirades, on cal vigilar. Accés còmode per un camí ben fressat que travessa per sota la Peña Sola en direcció W al barranc (15 min). Si aquets itineraris quedaven un xic amagats, no passa el mateix amb la via ***Le désespoir des singes*** (16-2-13) oberta per J. Pierre Rio i F. Six a la mola situada tot just sobre el poble. Es tracta d'una escalada semiequipada que supera la base de la millor manera per anar a cercar la pregona fissura que ratlla el marge de la paret. Cal esmentar que els primers 10 m són trencats, però la resta va millorant amb algun pas puntual delicat. Cal dur un petit joc d'aliens i camalots fins al nº3. Descens en tres ràpels pel mateix itinerari amb cordes de 60 m. Orientació S-W. Accés des del pàrquing de la font aprofitant un rocall en diagonal que porta al peu de via (15 min).

possible per encadenar-lo en lliure excepte una panxa en el L5 que de moment se supera amb tres passes d'A0 (graduació provisional). Cal portar 17 cintes i alguna cosa més per l'A0. En conjunt s'ha d'escalar sense regalar res fins a dalt, i els braços surten ben tocats (6b obligat).

AGÜERO

Després de Riglos i Peña Rueba li toca el torn a les poc sol·licitades parets d'Agüero on encara queden força possibilitats d'obertures sobretot al vessant W, damunt del barranc de Pituelo. Mentre fa uns anys que els francesos ja van repassar l'indret obrint el més evident, ara són els aragonesos qui aprofiten el moment d'explorar el que queda enllestint dos vies prou atractives i totalment equipades: ***Sendero Límite*** i ***Las Sabinas*** (juny-12). La primera supera els murs a discreció intercalant A0 i lliure, i la segona el diedre possiblement quelcom més exigent i obligat, ajuntant-se en la R4 al peu del llom final. De les dues es pot baixar en ràpel i són de les tantes realitzacions de Luis Royo, Julio Benedé, Carlos Roy i M. Sanz, aperturistes assidus,

MALLOS DE AGÜERO
1) Sendero Límite
(175 m, 6a/A0)
2) Las Sabinas
(170 m, 6a/A0)

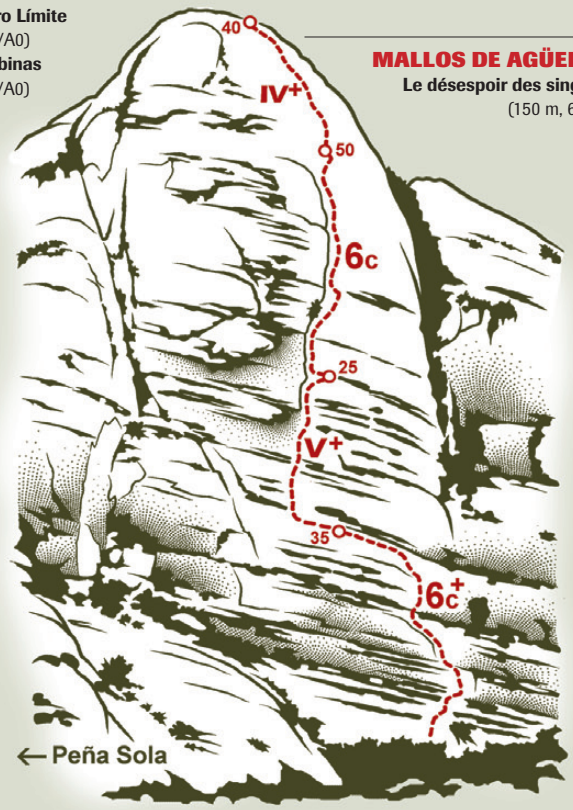

MALLOS DE AGÜERO
Le désespoir des singes
(150 m, 6c+)

PEÑA MONTAÑESA

D'esquerra a dreta ressenyem les novetats obertes als vessants S i SW de la Montañesa, on l'interès s'accentua atesa la bona fama i possibilitats que ofereix el principal decorat del poble d'Aïnsa. A l'esquerra de la Punta Sola i tot just on la bastió canvia d'orientació, Martin Elias, Rémi Labourie i Christian Ravier enllesteixen en dues jornades la via ***Sin casa, ni perro, ni jardín*** (9-6-11). Escalada del tot exigent (7a obligat) quasi sempre per murs de gran qualitat, on resta equipat el necessari (pitons i alguns parabolts) per anar trampejant amb tascons i un bon joc de camalots fins al nº2 (del 0 al 1 repetits). Cal anotar que pel que fa a la R4 podem escapar-nos per una vira a l'esquerra, minvant el compromís de l'ascensió. Un cop dalt, el descens més factible consisteix en travessar a l'esquerra fins localitzar una pregona xemeneia on en tres ràpels baixarem a la vira esmentada. D'aquí cal trobar la instal·lació en un arbre i amb dos ràpels més de 55 m arribarem a la feixa sobre el sòcol que caldrà flanquejar direcció sud. Accés per la pista que duu de Ceresa a la collada, que es desvia en el primer trencall a mà dreta cap a un repetidor visible. S'ha d'aparcar i encarrilar el llom principal passant per sota de unes agulles característiques fins al punt on cal improvisar per tarteres i terreny força empipador fins que sortegem el sòcol i guanyem per fi el peu de via (1 h 30 min/2 h). Inici pujant per un arbre a la dreta del fil de l'esperó (pitó visible).

En la contrada situada a l'esquerra de la Canal Mayor, trobem quatre itineraris molt atractius que finalitzen quan s'acaba la continuïtat. A l'esquerra i a prop de l'esperó tenim la via ***Que riesgo tiene mi prima*** (maig 2012) oberta per Txemari i Mikel S. Urbarain. Una difícil alternativa de característiques similars a l'anterior, on seran necessaris els tascons, 2 jocs de microfriends i 2 jocs de camalots per negociar un terreny semifissurat de bona qualitat (7a obligat). Descens en ràpels per la via següent situada immediatament a la dreta anomenada ***Devorando la vida*** (2009), una petita joia de grau més assequible (6b obligat), oberta per J. Carlos Guichot, Iona Iñíguez i Tronko, on gaudirem d'uns llargs molt variats i recomanables. Destaca el L4 com el més maco, el L3 amb una mica de vegetació, i el L2 com el més extrem a priori, però ben equipat i poc obligat. Reunions rapelables equipades amb parabolts. Cal dur tascons, aliens i camalots fins al nº3. En l'esperó situat més a la dreta tenim la via ***Frío polar*** (2-2-12) a càrrec de Javier Bueno, Daniel F. Arnaldo i Kike Bahamonde, on gaudirem d'un marcat sistema de fissures molt agraït en qualitat i autoprotecció. La via és molt evident i poc obligada (6b/A1), sobre un rocam molt bo especialment en els passatges més verticals. Destaquen les fissures perfectes dels L3 i L4. Trobarem les reunions muntades per rapelar i poca cosa més. Cal dur un joc d'aliens i dos de camalots fins al nº3 (un del nº4). Descens per la mateixa via o bé seguint la baixada de l'itinerari següent batejat simpàticament com ***Los funcionarios de la Montañesa*** (16-1-12) per Edu González i Javier Bueno. Escalada una mica més assequible i de les mateixes característiques que l'anterior, on despunten els diedres de les dues últimes tirades. Cal portar tascons, aliens i camalots fins al nº4 (del 0 al 2 repetits). El descens es realitza a peu per la dreta direcció a la gran canal. Primer s'ha de grimpar 4 m de l'última reunió per guanyar una estreta vira que servirà per atansar-ne un altra de majors proporcions. Davallant per aquesta, arribarem a la instal·lació d'un ràpel de 40 m que duu a la canal i al peu de via en qüestió. L'accés a aquestes vies s'efectua des del poble d'Oncins prenent el camí (PR) que va cap a Ceresa. Un cop en la Canal Mayor i a l'altura d'un cartell que indica Torrelisa, cal pujar per la tartera al peu de paret (1 h 30 min).

Totalment a l'extrem més oriental del vessant sud Chavi Rabentós, Remi Brescó i Luis Alfonso obren

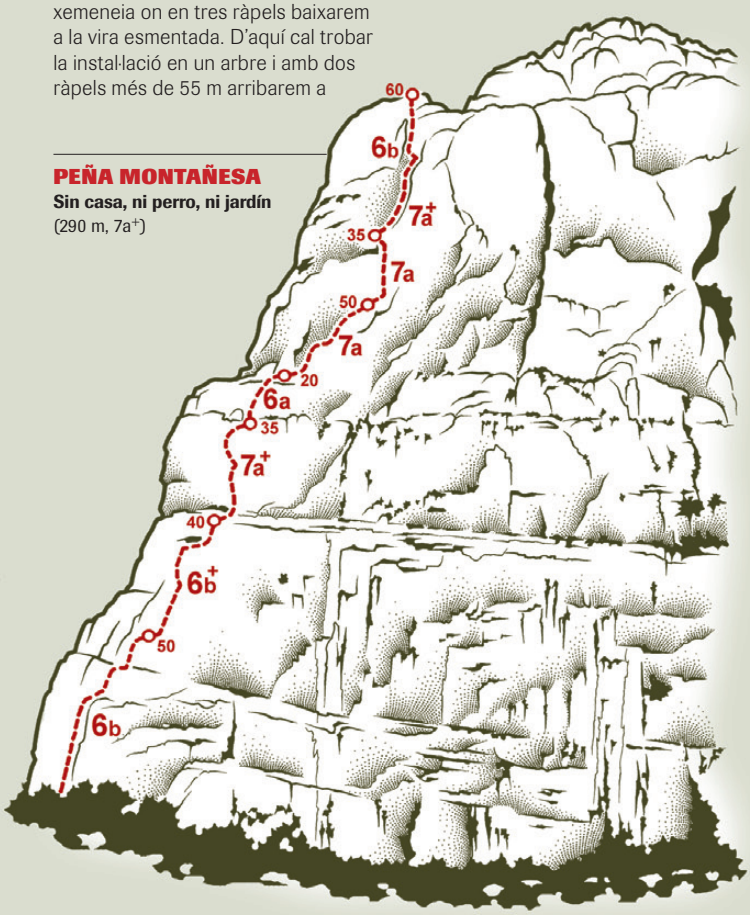

PEÑA MONTAÑESA
Sin casa, ni perro, ni jardín
(290 m, 7a+)

la ***Clásica de invierno*** (març 2012), una assequible línia que ressegueix el més lògic d'un terreny perifèric poc atractiu a primer cop d'ull, però suficient per tastar la qualitat del rocam mitjançant una escalada molt variada per diedres, plaques i bavareses (V+ obligat). Cal dir que hi ha una variant directa a la part baixa oberta anteriorment, que supera pel dret un mur gairebé equipat ideal per continuar la via direcció als desploms. En tot hi trobarem les reunions muntades i parabolts a les plaques, sent necessari portar tascons i friends fins al nº4,5 (repetint fins al nº4). Tot just a la dreta d'aquesta, Ángel Cerrillo, Óscar García, J. C. Somolinos i Ángel Salamanca realitzen la via ***Bruno***

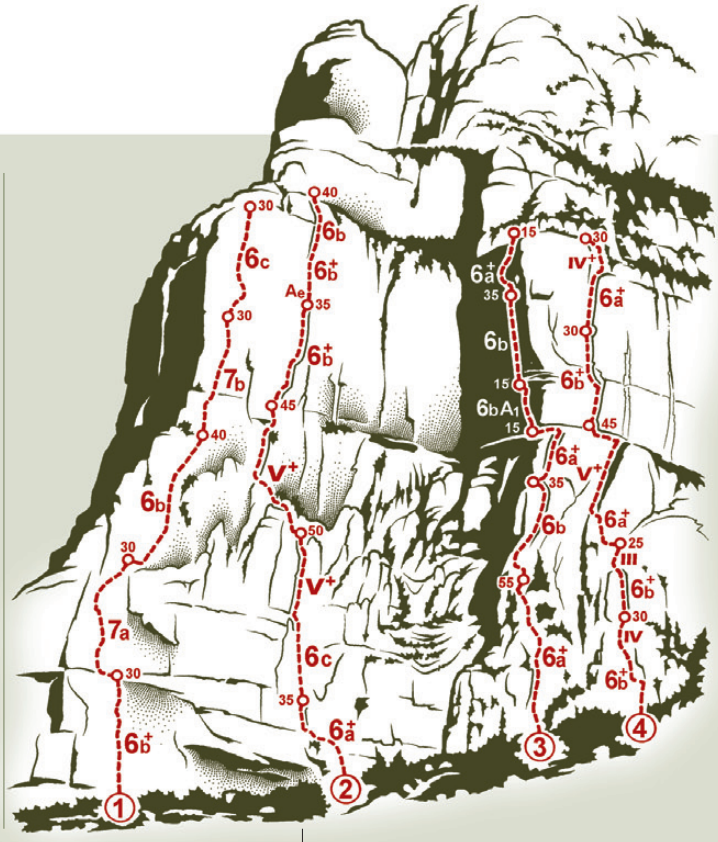

PEÑA MONTAÑESA
1) Clásica de invierno (205 m, 6b)
2) Bruno Salamanca (170 m, 6c/A0)

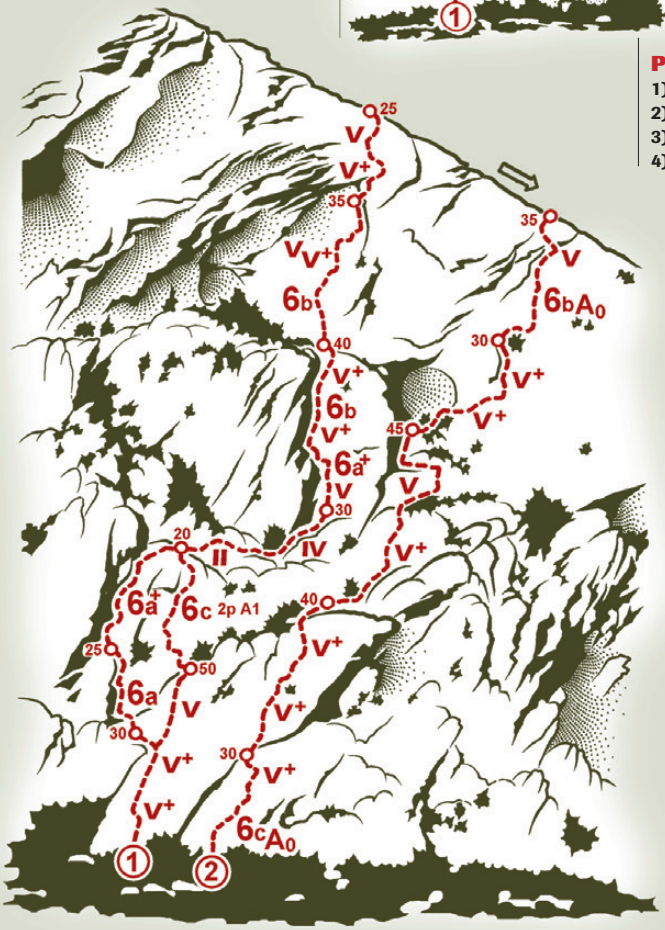

PEÑA MONTAÑESA
1) Qué riesgo tiene la prima (160 m, 7b)
2) Devorando la vida (190 m, 6c/Ae)
3) Frío polar (170 m, 6b/A1 o 7b)
4) Los funcionarios de la Montañesa (150 m, 6b+)

Salamanca (gener 2013), escalada semiequipada amb parabolts 8m/m que amortitza el millor del terreny, encara que amb algun tram trencat on cal vigilar. Els dos primers llargs són els més equipats i mantinguts (V+ obligat). Cal dur tascons, aliens i camalots fins al nº2. Cal destacar que en totes les reunions hi trobarem dos parabolts de tal forma que podem baixar en tres ràpels directament al terra. Un de 35 m des del cim a la R4, un altre de 60 m fins a una instal·lació en la vertical, i l'últim de 60 m fins al peu de paret. També es pot davallar a peu cap a la dreta per la Faja de Toro fins a una canal on localitzarem una instal·lació de ràpel (45 m) que ens deixarà a la base de la muralla. Aproximació des d'Oncins per una pista que surt de la part alta del poble; podem aparcar en un trencall que duu a una casa i resseguir un mur de pedra seca que condueix al bosc. Per tarteres i terreny poc afable arribarem en poc més de 45 min al peu de les vies descrites.

Per la serra de Picancel

El relleu prepirinenc

Quan algú anomena el Berguedà gairebé sempre ens vénen al cap els rasos de Peguera, la serra d'Ensija, el Pedraforca o potser les penyes Altes del Moixeró, però el relleu d'aquesta comarca està ple de serres i cims poc coneguts, si més no poc visitats, com és el cas de les serres de la Covil i Picancel, aquesta última amb en el Salga Aguda (1.169 m) com a punt culminant, dins del municipi de la Quar.

ALFRED MONTSERRAT

L'antiga quadra i abadia benedictina de Sant Pere de la Portella, al municipi de la Quar.

Són aquests uns relleus més modestos, més suaus, més ondulats que els que es troben al nord del Berguedà com a resultat dels grans plecs que va comportar la formació dels Pirineus. Aquí, més al sud, tot i que també va ser afectat per aquesta orogènesi de fa uns 60 milions d'anys, tot és més tranquil, però no per això menys interessant. L'existència del poblament humà des d'èpoques immemorials ha permès omplir el paisatge d'assentaments, la majoria abandonats actualment, que quasi sempre han anat acompanyats de fonts i petites ermites que encara es poden visitar amb una certa garantia i intentar esbrinar com era la vida en aquestes contrades. Mereixen una menció especial el monestir de la Portella, on durant la primera guerra dels carlins (1838-1840) va estar instal·lada la Universitat de Cervera, el pont sobre el Llobregat i l'església de Sant Quirze de Pedret.

Itinerari

- **Pont de Pedret**
- **Corrúbies**
- **Monestir de la Portella**
- **Sant Miquel de les Canals**
- **Sant Quirze de Pedret**

0:00 h L'inici de la caminada se situa al marge dret del Llobregat, al costat del pont gòtic de Pedret (segle XIV). Arribem a aquest indret seguint una estreta carretera que surt de Berga (plaça de Gernika). Passat el pont cal seguir una pista que va paral·lela al riu. Aquesta pista aviat es converteix en un camí que segueix el sentit de les aigües.

0:20 h Passat el torrent de Guimbàs es desemboca en una ampla pista que va guanyant alçada mentre s'endinsa en una espessa massa boscosa.

1:15 h Després superar un petit coll i sense perdre altitud, el camí passa a tocar de la font de Bossoms. Per sobre de la font, els arbres ens tapen la visió de la casa del mateix nom. Continuant per la pista, i sempre agafant el desviament a l'esquerra, arribem a la collada de la Creu. Poc abans s'han deixat enrere les restes de la casa del Mascaró.

2:00 h La situació, dalt de la carena, ofereix unes immillorables vistes en totes direccions. Cap a l'oest ja s'albira la Portella. Es comença a baixar per la pista que ve de front i que cal abandonar en el primer revolt a la dreta. A l'esquerra s'inicia un sender que passa la capçalera del torrent de la Molina i que permet accedir a Corrúbies per la part de baix.

2:30 h Corrúbies, també coneguda com *la casa del Marquès*, és una antiga casa pairal actualment en ruïnes. Destaquen els curiosos dibuixos i inscripcions ubicats a les finestres. Mirant cap al nord-oest es poden veure les primeres cases de Sant Miquel de les Canals. Deixant aquesta masia cal travessar la pista i marxar de pla cap a l'est, en direcció a la Portella. Ens endinsem en un bosc d'alzines, roures i pins fins a una bifurcació. El camí de l'esquerra porta a la pista que ressegueix el torrent de la Portella.

ALFRED MONTSERRAT

L'església romànica de Sant Miquel de Canals, al municipi de Vilada.

3:15 h Després de passar per sota de can Dou arribem a la Portella. Situat damunt d'un petit turó, el monestir de Sant Pere de la Portella (segle XI, actualment en restauració) i algunes altres edificacions, donen mostra del que havia estat aquest indret en èpoques passades. La importància de la congregació benedictina als temps medievals es posa de manifest per l'amplitud de l'enrunat claustre i altres dependències. També destaca l'alt campanar. Un edifici proper va englobar la universitat carlina de la Portella, on s'impartien cursos de la Universitat de Cervera (1838-1840). Fins aquí arriba una carretera asfaltada que ve de la Quar. El retorn s'inicia anat a buscar la pista que passa per sobre de can Dou. Quan el camí comença a girar a la dreta, per l'esquerra s'inicia un sender que s'endinsa en el torrent de la Font dels Avellaners. Cal remuntar fins a un petit coll per després anar fins als voltants de Corrúbies.

4:15 h Seguint la pista que passa pel darrere de la casa es va pujant cap a Sant Miquel de les Canals. Per tal de fer drecera cal enfilar-se per un corriol molt desdibuixat que ressegueix les torres elèctriques.

4:45 h Sant Miquel de les Canals. Situat en un magnífic pla, dalt de la carena, uns quants edificis i una petita ermita permeten gaudir d'unes excepcionals vistes. L'ermita, d'una sola nau i volta de canó, acaba en un absis semicircular. Sobresurt un petit campanar d'espadanya d'una sola finestra. Deixem Sant Miquel de les Canals per la pista que va a l'oest i que porta al collet de les Fustes. Seguint la barrancada, i després d'una forta baixada, arribem al torrent de Guimbàs. El sender es va ampliant fins a convertir-se en una pista.

6:30 h Sant Quirze de Pedret. Un dels exemples més interessants del preromànic de Catalunya, aixecat sobre una església documentada el 983, l'actual edifici té tres naus (la del nord és la més elevada) i un interessant portal del segle XIII protegit per un porxo. S'hi trobaren interessants decoracions pictòriques del mestre de Pedret (conservades al Museu d'Art de Catalunya i al Museu Diocesà de Solsona). Un ample camí permet accedir al pont de Pedret.

Temps de camí
6 h 30 min
Desnivell
870 m
(acumulat)
Dificultat
Mitjana

Cartografia
Mapa de l'Institut Cartogràfic de Catalunya.
Berguedà. Escala 1: 50.000

ALBERT MARTÍNEZ (BASE ICC)

Itziar Marcotegui i Pablo Strubell

Dos rodamons autèntics

Tots dos van néixer a Madrid l'any 1975. Itziar és psicòloga, ha viscut a Itàlia i als Estats Units i les seves passions són els viatges i la cuina. Pablo és economista, i també un gran apassionat dels viatges, la gastronomia i la fotografia; ha viscut a Malàisia i Turquia, i ha fet la ruta de la Seda durant vuit mesos. Tots dos van recórrer València durant 12 mesos (2010-2011) en transports públics. A la tornada han estat col·laboradors de la revista *Altaïr* i el *Boletín de la Sociedad Geográfica Española*, institució de la qual Pablo n'ha estat gerent. Ara acaben d'autoeditar un llibre en castellà (2012) i català (2013): *Com preparar un gran viatge* (que és també un lloc web *www.ungranviaje.org*), un manual pràctic per planificar i realitzar viatges que vagin més enllà d'una escapada o unes simples vacances.

ARXIU P. STRUBELL

No és només un llibre, sinó també un lloc web, un concepte. Expliqueu-nos una mica la vostra filosofia. ¿Per què feu aquest projecte? ¿Com va sorgir?
Després de tornar del nostre viatge per València vàrem veure que molta gent somiava en fer viatges sense data de tornada, de diversos mesos. Ens demanaven consells i suggeriments. El llibre i el web intenten ajudar i inspirar aquests viatgers, per donar l'empenta que alguns necessiten, amb centenars d'idees per planificar, desenvolupar i, fins i tot, per al retorn d'un gran viatge. Encara que molts d'aquests consells serveixen per a qualsevol viatger, independentment de la durada del viatge.

Ànsia d'aventura, desig de món... ¿De quina manera enriqueix el fet de viatjar?
Viatjar et permet conèixer el món de primera mà. Poder veure com són altres cultures, paisatges, persones, etc. Sense el filtre deformador dels mitjans de comunicació, és quelcom sensacional: es trenquen molts tabús, molts prejudicis. També té una mica d'aventura: el desafiament de comunicar-se en un altre idioma, de moure's per llocs desconeguts, d'enfrontar-se a situacions inesperades... També hi ha una part lúdica, en viatjar, tenim temps de practicar o aprendre activitats en llocs especials, únics, diferents als del nostre dia a dia.

¿És el llibre que tot viatger novell ha de llegir? ¿Què té aquest llibre que no tinguin altres llibres de viatges?
Aquest llibre no és un relat d'un viatge ni una història personal. És un manual que dóna consells pràctics, idees, suggeriments. De fet, no diu com has de planejar i desenvolupar el teu viatge, però ajuda a conèixer els avantatges i inconvenients de molts aspectes que el viatger ha de considerar. Per això, serà molt útil per a aquells que han viatjat menys però, també, els que per primera vegada vulguin llançar-se a un viatge de diversos mesos.

¿Què és el que converteix un viatge en un gran viatge?
Un gran viatge és el que representa un repte personal, un desafiament. Per als que han viatjat més pot ser fer la volta al món. Però per qui ha recorregut menys món, visitar el Magrib, per exemple, ja pot ser un gran viatge com una actitud, una situació a la qual s'enfronta el viatger. No calen ni el temps ni el lloc.

¿Un viatger és una persona que se'n va de vacances? ¿És un rodamón?
Un rodamón és una persona que viu per i per al viatge. Quan no viatja, està pensant en fer-ho. I quan ho fa, està en el seu estat natural, gaudint i aprenent del que la ruta li regala cada dia. El rodamón és sinònim d'addicte als viatges.

A molta gent li agradaria viatjar, però cal comptar amb uns bons estalvis. ¿Això és veritat o és possible viatjar sense diners?
No és necessari ser ric ni tenir molts diners per viatjar. Això probablement era abans... És cert que els diners donen més comoditat: si tens més pressupost podràs allotjar-te en

ARXIU P. STRUBELL

hotels més cars, menjar millor, viatjar més ràpid. Però si es trien països econòmics, si es viatja a poc a poc, si es redueix lleugerament el nivell de confort general o si s'estalvia en ruta en petites despeses, no calen molts diners. Fer la volta al món en un any es pot fer per 8.000 o 10.000 € (o menys).

Us apassionen els viatges, conèixer món, cultures... ¿també la muntanya, la natura? ¿Quan viatgeu, podem dir que aneu d'excursió?

Sempre aprofitem els viatges per practicar activitats que ens agraden, com el senderisme, la bicicleta tot terreny o el submarinisme. Intentem que el viatge sigui una combinació de sensacions perquè resulti més enriquidor.

Hi ha una certa angúnia a viatjar als països considerats tabú, per causa de la religió, els conflictes socials, les diferències culturals, les malalties, etc., ¿la premsa i la televisió no hi ajuden gaire, oi?

Els mitjans de comunicació cerquen titulars i normalment s'aconsegueixen amb els conflictes, desastres naturals... La imatge que tenim és d'un món difícil i perillós, aspecte que, a grans trets, no és cert. I és una llàstima: hi ha països i regions al món als quals la gent hi deixa d'anar a causa d'aquesta mala informació. Cal ser previsor, però no hem de caure en la paranoia.

¿Què representa deixar la feina, la família i els amics per anar a veure món?

Per a nosaltres representava un somni. Deixem temporalment la nostra zona de seguretat, de confort, per llançar-nos a l'aventura. Pensem que en tornar trobarem el que teníem i no ens equivoquem: la feina, la família, els amics són allà on els havíem deixat. Solament que nosaltres, a més, aconseguim veure el món, gaudir del nostre viatge sense data de tornada. Saber trobar aquest temps per viatjar no té preu, és el millor que hem fet fins ara.

Vosaltres dieu que la vostra obra és un llibre escrit per viatgers i adreçat només a viatgers, ¿però no pot motivar també els que volen fer el primer viatge de la seva vida? ¿No pot induir a fer-se solitari o independent alhora?

¡És clar que sí! El llibre suggereix, per exemple, què s'ha de dur a la maleta, com cercar una assegurança de viatges, com regatejar o què cal fer si ens demanen un suborn. Aquestes coses poden intimidar a qui no ha viatjat mai de manera independent i esperem que gràcies a aquest llibre molts perdin la por a llançar-se a veure món sense una agència de viatges.

El poeta grec Konstandinos Kavafis, en el seu famós poema *Ítaca*, ens parla del viatge, la travessia; diu que és preferible que duri molts anys, que has de pregar que el camí sigui llarg, ple d'aventures i de coneixences, per fer-te savi amb tanta experiència... ¿Aquesta és la filosofia de debò d'un gran viatge?

Aquesta hauria de ser la filosofia de qualsevol viatge: gaudir del moment, del que ofereixi el dia a dia. Per a nosaltres, si aquest viatge dura mesos o anys, doncs millor, és clar. Pel cap baix, en el viatge és fals la dita de Gracián: «Lo breve, si bueno, dos veces bueno».

¿Quin és el vostre viatge preferit?

El que sigui variat. Un en el qual la interacció amb la gent local sigui fàcil, que tingui paisatges especials, en el qual el menjar sigui gustós, que a nivell cultural sigui ric i interessant... i que sigui barat.

Ja per acabar, ¿on podem comprar el vostre llibre?

A Catalunya es troba fàcilment en llibreries de viatges o en altres no especialitzades, perquè el distribueix Altaïr. Però també es pot comprar al lloc *www.ungranviaje.org*. En aquest cas, a més, estarem encantats d'enviar-vos-el dedicat.

PUBLICACIONS

20 anys del *Game Magazine*: especial Montserrat

Amb el nº 20 del *Game Magazine*, l'anuari del Grup d'Alta Muntanya Espanyol, s'ha fet una edició especial dedicada a la muntanya de Montserrat, però a l'escalada, just quan es compleixen 20 anys de la presència d'aquesta publicació que representa la FEDME.

Game Magazine ja havia fet anteriorment números monogràfics per al col·lectiu alpinista, en llocs com les Grands Jorasses, el Cervino o el massís del Mont Blanc. En aquesta ocasió, per commemorar el vintè aniversari, l'escalador Armand Ballart, col·laborador habitual de la revista *Muntanya*, ha realitzat un excel·lent número monogràfic en què fa un repàs molt complet de la història de l'escalada a la muntanya de Montserrat. Una edició que, a banda de les ressenyes, història i descripcions, també hi podem trobar interessants entrevistes a Josep Enric Castellnou, David Hita i Albert Iglesias. Però sobretot, potser destaca la descripció de 100 vies imprescindibles de la muntanya montserratina. La revista s'acaba amb una recensió de les guies d'escalada publicades sobre

el massís. Un número que cal llegir i conservar.

Al lloc web de la FEDME (***www.fedme.es***) es pot visualitzar i descarregar en format pdf el *Game Magazine* i també altres publicacions.

HIMALAISME

60 anys de la primera ascensió a l'Everest

El 29 de maig de 1953, quan fa ben poc que acaben de passar seixanta anys, el muntanyenc i explorador neozelandès Edmund Hillary i el xerpa nepalès Tenzing Norgay van trepitjar per primera vegada el cim de l'Everest (8.848 m), la muntanya més alta de la Terra. Aquestes paraules de Hillary palesen l'emoció d'aquell moment:

> Unes passes més i no hi haurà res per damunt nostre tret del cel. No hi havia cornises ni pinacles. Érem de peu dret tots dos junts al cimal. Hi havia lloc suficient per a unes sis persones. Havíem conquerit l'Everest.

Eren les 11:30 del 29 de maig de 1953 quan Edmund Hillary (Auckland, 1919-2008) i Tenzing Norgay (Nepal, 1914- Darjeeling, Sikkim, 1986) van coronar l'Everest, en el marc de l'expedició britànica que dirigia John Hunt, en què utilitzaren màscara d'oxigen. Sempre ens hem preguntat qui va ser el primer en arribar al cim, un misteri revelat només després la mort de Tenzing Norgay, quan el mateix xerpa ja havia declarat que hi va arribar tot seguit del seu company i amic. Hillary, exemple d'humilitat, va explicar aleshores que Tenzing i ell anaven junts; mentre el xerpa lligava una corda, ell continuà avançant unes passes fins que es trobà en un lloc pla i exposat al vent, on no hi havia més espai al voltant. Amb rapidesa Tenzing es va reunir amb Hillary i tots dos es van quedar meravellats, tenint el món als seus peus.

Per commemorar els seixanta anys de la conquesta de l'Everest el diari anglès *The Guardian* (***www.guardian.co.uk***) ha preparat una pàgina web amb un interessant vídeo d'arxiu de l'any 1953, on apareixen els protagonistes, Edmund Hillary y Tenzing Norgay, durant el moment de l'expedició i en declaracions posteriors per a la televisió.

També aporta la web de *The Guardian* altres vídeos relacionats amb la conquesta de l'Everest i recursos interactius amb les dades més destacades de seixanta anys d'expedicions a aquesta muntanya de l'Himàlaia, situada entre el Tibet i el Nepal.

Més informació d'interès la podem trobar a *The Independent*: «60 fets sobre la conquesta de l'Everest» (***www.independent.co.uk***).

TV3 també ha preparat un vídeo amb motiu dels 60 anys de la conquesta de l'Everest, on reflecteix que des de 1953 més de 6.000 alpinistes han repetit aquesta gesta; fins i tot un japonès de 80 anys ha pujat recentment a l'Everest i s'ha convertit en la persona de més edat a pujar aquesta muntanya.

Podeu veure directament els vídeos a:

Els Estudis d'Espinavell, un nou refugi de muntanya al Pirineu oriental

A finals del mes de juliol es va posar en funcionament el nou refugi de muntanya Els Estudis, situat a Espinavell (1.250 m), al municipi de Molló (Ripollès).

El nou refugi té una capacitat màxima de 40 persones en dos dormitoris de lliteres de 20 places. Disposa de servei de restaurant (esmorzar, sopar i pícnic). Hi ha dutxes d'aigua calenta, cuina lliure i sala d'estar amb estufa de llenya. Al costat del refugi hi ha una petita botiga restaurant on podem adquirir aliments, mapes, recanvis i altres elements necessaris per a la pràctica del senderisme i el cicloturisme.

Al refugi Els Estudis s'hi pot trobar documentació i fitxes de les passejades, rutes, travesses i activitats proposades a l'entorn. D'entre totes les possibilitats que ofereix el territori, destaquen les ascensions al Costabona i al roca Colom; la travessa al Canigó o a Ulldeter i el circ de Morenç; les caminades a la torre d'en Mir, a Prats de Molló; al circ de Concròs; el camí de la Retirada; la ruta de la Transhumància, el meridià Verd, des del Pirineu (Costabona - coll de Pal) fins al mar (Masnou); el GR 151, ruta del romànic fins a Sant Miquel de Cuixà; l'anella cicloturística Pirinexus, que transcorre per la Catalunya del Nord i les comarques gironines, la més gran del sud d'Europa, o bé la ruta del Ter i el camí de Sant Jaume.

EVA MARTÍNEZ

Aquest nou equipament, de titularitat municipal i gestió privada, vol donar a conèixer el territori privilegiat en què es troba, i és un interessant punt de partida per al descobriment de les reserves naturals i paratges protegits a l'entorn de les capçaleres del Ter, del Freser i del Tec. Per això, també tenen previst organitzar properament sortides de descoberta de flora, fauna, geologia i del conjunt d'ecosistemes que fan d'aquests paratges un espai únic.

REFUGI ELS ESTUDIS D'ESPINAVELL
Plaça dels Estudis, s/n
17868 Espinavell, Molló
Reserves: 666 577 447
(Eva Martínez-Picó)
refugielsestudis.wordpress.com

CAMINS DE MUNTANYA

Passarel·les polèmiques al congost de Mont-rebei

DAVID MENGUAL

Gairebé des del mes d'abril que ja es pot passar per la nova passarel·la metàl·lica que enllaça el vessant català amb l'aragonès, situada a l'espectacular congost de Mont-rebei, que separa el Montsec d'Ares amb el de l'Estall, en el punt de l'estret del Seguer. Aquest pont permet fer un itinerari que comença a l'ermita de la Pertusa, al municipi d'Àger, i dins l'antic terme de Corçà (GR 1), fins a enllaçar amb l'ermita de Santa Quitèria i el despoblat de Montfalcó, al municipi de Viacamp, a la Baixa Ribagorça.

Ara bé, un cop passada aquesta passarel·la, i després de pujar pel barranc del Seguer, trobarem encara, adossades a la paret dels cingles verticals dues noves i impressionants passarel·les o rampes graonades (amb esglaons de fusta) no aptes per als que pateixen vertigen, que permeten baixar cap a Montfalcó i l'ermita de Santa Quitèria, enfront mateix de la Pertusa.

Aquest pas artificial ha generat des de la seva instal·lació una certa polèmica. Les primeres impressions posen de manifest que les passarel·les dels cingles, tal com han estat col·locades, fent marrades, no són gaire còmodes de passar perquè són estretes i molt dretes en alguns punts. Un comunicat precipitat de Radio Huesca afirmava que era un itinerari apte tant per a caminants com per a ciclistes. Cal rebutjar aquesta segona possibilitat del tot, perquè és obvi que aquest camí penjat no és pedalable en cap tros. A tot això se li afegeix el cost d'aquesta obra, que ha estat finançada en plena crisi econòmica per la Unió Europea, i que assoleix els 850.000 €. Aquestes instal·lacions s'inauguraren oficialment el 16 de maig (el 2 de juny hi hagué la inauguració popular).

Trekkings sortides garantides

JORDÀNIA (8 dies)

DE SETEMBRE A DESEMBRE
Preu final des de **1.480** €
(taxes incloses)

KILIMANJARO (9 dies)

DE SETEMBRE A DESEMBRE
Preu final des de **1.955** €
(taxes incloses)

NEPAL (18 dies)

D'OCTUBRE A DESEMBRE
Preu final des de **1.660** €
(taxes incloses)

independents trekkings
viatges viajes travels

&it

Gran Via Corts Catalanes 523 - 08011 Barcelona.
Telf. 93 454 37 03 - mail: bcn@viatgesindependents.cat

Ruta 3 Valls, la nova travessa de senderisme al Pirineu

Recentment s'ha creat per a tots els excursionistes una nova travessa de senderisme al Pirineu català i aragonès, la Ruta 3 Valls, que comença al Pont de Suert i recorre tres valls emblemàtiques: la vall de Boí, la vall de Barravés i la vall de Castanesa, entre el parc nacional d'Aigüestortes i Estany de Sant Maurici i el parc natural Posets-Maladeta. Aquesta ruta combina, segons el seu creador, Òscar Alemán Milán (guia d'alta muntanya UIAGM), una gran varietat de paisatges amb un alt contingut cultural, perquè la Ribargorça també és força coneguda pel seu patrimoni en l'art romànic.

La Ruta 3 Valls és una travessa circular de 74 km que es realitza en quatre etapes, amb inici i arribada a Pont de Suert, a través de la qual és possible descobrir la riquesa cultural i natural de l'Alta Ribagorça catalana i la Ribagorça aragonesa.

La ruta discorre per un terreny d'alta i mitjana muntanya, per camins de dificultat diversa, però sobretot per indrets rics en fauna i flora autòctona dels Pirineus.

La ruta no està senyalitzada amb un marcatge especial, sinó que segueix diversos indicatius: senyals de GR i PR o la senyalització específica dels parcs que travessa. Aquesta nova ruta també queda emmarcada per un entorn pirinenc molt ben conservat, on els pobles encara mantenen els seus costums i tradicions.

RUTA3 VALLS

Vistes dels cims de vall Hiverna i Aneto des de port Gelada.

Lavaix, la realitat esborrada

Una fotografia de l'any 1888 posa de manifest el passat arquitectònic de Catalunya i, per uns moments, ens recorda l'existència d'un antic monestir benedictí, esmentat ja el 849, les ruïnes del qual són avui dia cobertes pel pantà d'Escales.

Una de les virtuts més grans dels nostres arxius fotogràfics és la memòria visual del ric patrimoni artístic de Catalunya, especialment d'aquell que ja ha desaparegut. Les guerres, els canvis socials, l'acció dels homes o l'acció lenta però eficaç de la natura són, en gran part, els responsables d'aquests abandonaments i transformacions d'edificis potents, símbols del poder espiritual i territorial, de l'església en ruïnes, que la natura confereix un escenari boirós i romàntic, en el millor dels casos.

I, en aquest cas, és ben premonitori, ja que el monestir de Santa Maria de Lavaix , els indicis històrics del qual ens parlen del seu inici al segle IX, va veure gràcies a la seva situació estratègica en el terme de Pont de Suert, augmentar el seu poder progressivament fins al segle XVII i caure en la destrucció i l'abandonament a partir del segle XIX, a causa de la desamortització de 1821. A l'espoli, en va succeir el pillatge dels tresors i les pedres del monestir, obra dels homes, i a l'abandonament, l'acció de la natura, fins que a mitjan segle XX, a l'any 1950, la construcció del pantà d'Escales va submergir les restes de l'antiga església dins les aigües, deixant-la visible només quan les aigües del pantà minven, la seva imatge més real i contundent, l'espadanya de cinc ulls distribuïts en tres pisos de la façana de l'església.

La fotografia que publiquem, feta l'agost de l'any 1888 per Lluís Marià Vidal i Carreras, enginyer de mines i geòleg, president del Centre Excursionista de Catalunya (1896-1900), mostra la imatge de la resistència a l'oblit en forma de testimoni arquitectònic en el seu emplaçament històric que, en realitat, és el motiu de la fotografia i, a causa de la inundació del monestir, allò que ja mai més serà visible, les restes de la façana i els murs de l'església, el silenci de la seva història, la memòria de la seva vida i el seu entorn, i la saviesa dels antics constructors que van saber adaptar l'obra en pedra a l'espai natural on calia ubicar-la sense transgredir la natura. Les aigües que l'oculten han esborrat aquesta realitat de la nostra visió per sempre més.

AFCEC 8256

Fotografia del monestir de Santa Maria de Lavaix (Pont de Suert, Alta Ribagorça) feta l'agost de 1888 per Lluís Marià Vidal i Carreras (1842-1922).

Muntanya

Subscriu-te i aprofita les nostres ofertes especials

Escullis el que escullis, sempre hi guanyes

AVANTATGES

- Reps la revista a casa de manera ràpida i còmoda.
- Lliurament dels obsequis garantit i sense costos.

SUBSCRIPCIÓ ANUAL

14,00 €

4 números de MUNTANYA

OFERTA 1

21,40 €

4 números de MUNTANYA (7 €)

+

Ampolla Calmelbak PODIUM CHILL 0,6 l

(PVP 14,40 €)

OFERTA 2

25,75 €

4 números de MUNTANYA (7 €)

+ 1 dels dos volums (a escollir)

(18,75 €)

Els llibres de PRAMES i el CEC: les fotografies de Juli Soler Santaló (1865-1914)

OFERTA 3

44,60 €

4 números de MUNTANYA (7 €)

+

Frontal 70 lúmens (+ piles) Petzl TIKKA PLUS 2

(PVP 37,60 €)

OFERTA 4

69,80 €

4 números de MUNTANYA (7 €)

+

Motxilla multiús Ferrino ZEPHYR (15 + 3 l) (PVP 62,80 €)

Oferta nº endarrerits

0,50 €

SOCIS CEC GRATIS

Contacta i subscriu-te

Per telèfon: 933 152 311 / Per correu electrònic: revista.muntanya@cec.cat

o bé personalment: **Centre Excursionista de Catalunya**

Paradís, 12 – 08002 Barcelona (De dilluns a divendres de 9 a 14 i de 16:30 a 21)

Diputació Barcelona

#capfocalbosc
gencat.cat/incendis

112 emergències

Generalitat de Catalunya